

ISSN 1848-3526

CEPOR
Centar za politiku razvoja malih i srednjih
poduzeća i poduzetništva

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2014.

*uključujući rezultate
GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanja
za Hrvatsku za 2013. godinu*

CEPOR
Centar za politiku razvoja malih i srednjih
poduzeća i poduzetništva

ISSN 1848-3526

Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2014.

*uključujući rezultate
GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanja
za Hrvatsku za 2013. godinu*

Znanstveno-istraživačku podlogu za publikaciju izradile su članice CEPORovog istraživačkog tima.

Autori (abecednim redom):

dr.sc. Mirela Alpeza
Nives Biškupić
Danica Eterović
Elza-Meril Gucić
dr.sc. Sunčica Oberman Peterka
dr.sc. Slavica Singer
dr.sc. Nataša Šarlija

Urednici:

dr.sc. Slavica Singer
dr.sc. Mirela Alpeza

Recenzenti:

dr.sc. Miroslav Rebernik
dr.sc. Bahrija Umihanić

Copyright

CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva
Trg J.F. Kennedy-a 7
10000 Zagreb, Hrvatska
www.cepor.hr

Publikacija je izdana uz podršku:

European Fund for Southeast Europe (EFSE)
Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO)
Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR)

Dijelovi ove publikacije smiju se reproducirati bez odobrenja autora, ali bez izmjena i uz podatak o izvoru. U ovoj publikaciji iznesena su mišljenja autora i nužno ne predstavljaju službeno stajalište European Fund for Southeast Europe, Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije i Hrvatske banke za obnovu i razvitak.

Oblikovanje i tisak:

Gradska tiskara Osijek d.d., Osijek

Zagreb, travanj 2015.

ISSN 1848-3526

Sadržaj

Popis tablica	5
Popis slika	6
Uvod	7
1. Makroekonomsko okruženje u Hrvatskoj	9
2. Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	12
2.1. Kriteriji za definiranje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	12
2.2. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu	13
2.3. Dinamika razvoja sektora malih i srednjih poduzeća	24
2.4. Regionalni aspekt značaja sektora malih i srednjih poduzeća	25
3. Poticanje razvoja ženskog poduzetništva	28
4. Okruženje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	34
4.1. Zakonodavni i institucionalni okvir	34
4.1.1. Distribucija kompetencija za donošenje i implementaciju policy odluka	34
4.1.2. Nacionalne i regionalne politike i programi	35
4.1.3. Regulatorno okruženje	37
4.2. Prepreke razvoja malog i srednjeg poduzetništva kroz prizmu međunarodnih istraživanja	40
5. Pristup financijskim sredstvima	43
5.1. Banke	45
5.2. Mikrofinanciranje i kreditne unije	50
5.3. Fondovi rizičnog kapitala	52
5.4. Poslovni anđeli	54
5.5. Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija	55
6. Edukacija za poduzetništvo	63
7. Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama	68
8. Hrvatska kao članica Europske unije	77
Zaključak	84
Literatura	87

Popis tablica

Tablica 1	Hrvatska – Osnovni makroekonomski pokazatelji u razdoblju od 2008. do 2013. godine
Tablica 2	Realna stopa rasta BDP-a, nezaposlenost i udio izvoza u ukupnom izvozu EU u izabranim referentnim zemljama članicama Europske unije u 2012. i 2013. godini
Tablica 3	Kriteriji razvrstavanja subjekata malog gospodarstva
Tablica 4	Struktura poduzeća s obzirom na veličinu poduzeća u 2001., 2012. i 2013. godini
Tablica 5	Veličina poduzeća i ukupan prihod, zaposlenost i izvoz u 2012. i 2013. godini
Tablica 6	Struktura zaposlenih s obzirom na veličinu poduzeća u 2001., 2012. i 2013. godini
Tablica 7	Struktura zaposlenih u malim poduzećima od 2008. do 2013. godine
Tablica 8	Struktura zaposlenih u srednjim poduzećima od 2008. do 2013. godine
Tablica 9	Poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj, mjerena TEA indeksom
Tablica 10	Rastuća poduzeća u Hrvatskoj prema kriteriju razvoja novih proizvoda
Tablica 11	Rezultati Globalnog indeksa inovativnosti za 2013. i 2014. godinu - Hrvatska i referentne zemalje
Tablica 12	Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj – Hrvatska, 2010., 2011. i 2012. godina (u tis.kuna)
Tablica 13	Financijska efikasnost poduzeća u 2012. i 2013. godini
Tablica 14	Promjena u broju poduzeća 2002. – 2013. godine / Stopa preživljavanja poduzeća
Tablica 15	Broj osnovanih poduzeća u 2012. i 2013. godini
Tablica 16	Regionalne razlike u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata u 2011., 2012. i 2013. godini
Tablica 17	BDP i stopa nezaposlenosti u županijama i regijama
Tablica 18	Usporedba regionalnih razlika u stavovima o poduzetništvu 2012. i 2013. godine, u postotku (%) od anketirane populacije – GEM
Tablica 19	Razlika u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata žena i muškaraca u Hrvatskoj u 2010., 2011., 2012. i 2013. godini
Tablica 20	Percepcija o podršci ženama u pokretanju poslovnog pothvata u 2010., 2011., 2012. i 2013. godini
Tablica 21	Strateški ciljevi i mjere provedbe Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.
Tablica 22	Potpore dodijeljene ženama poduzetnicama kroz Poduzetnički impuls, 2010. – 2013. godine
Tablica 23	Odobreni krediti po programu „Žene poduzetnice“ HBOR-a, 2011.-2013. godine
Tablica 24	Ocjena Vladinih politika u 2012. i 2013. godini
Tablica 25	Pregled odabranih pokazatelja kvalitete regulatorne okoline prema istraživanju Doing Business za 2014. godinu

Tablica 26	Porezi u Hrvatskoj
Tablica 27	Rezultati Izvješća o globalnoj konkurentnosti 2014.-2015. - Hrvatska i referentne zemlje
Tablica 28	Percepcija o raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2012. i 2013. godini
Tablica 29	Pregled pokazatelja o kvaliteti regulatorne okoline iz istraživanja Doing Business, koji se odnose na tržište kredita za 2014. godinu
Tablica 30	Ponuda kreditiranja malih i srednjih poduzeća - Erste&Steiermärkische Bank d.d., Zagrebačka banka d.d. i Privredna banka Zagreb d.d.
Tablica 31	Plasirani krediti u kreditnim unijama – članicama Hrvatske udruge kreditnih unija u 2011., 2012. i 2013. godini (kn)
Tablica 32	CRANE Hrvatska udruga poslovnih anđela – investicije od 2008. do 2013. godine
Tablica 33	Odobrene potpore iz programa Poduzetnički impuls 2013., Ministarstvo poduzetništva i obrta
Tablica 34	Pregled odobrenih kredita za mala i srednja poduzeća po grupama kredita HBOR-a u 2012. i 2013. godini
Tablica 35	Statistika izdanih jamstava HAMAG INVEST-a i iznos investicija pokrivenih jamstvima u 2011., 2012. i 2013. godini
Tablica 36	Projekti financirani po programima BICRO-a u 2013. godini
Tablica 37	Percepcija kvalitete obrazovanja za poduzetničko djelovanje u 2012. i 2013. godini (ocjene u rasponu od 1 do 5)
Tablica 38	Popis sveučilišta u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj, diplomskoj i/ili poslijediplomskoj razini studija
Tablica 39	Popis veleučilišta u Hrvatskoj s programima iz poduzetništva na preddiplomskoj i/ili diplomskoj razini studija
Tablica 40	Popis visokih škola u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj i/ili diplomskoj razini studija
Tablica 41	Percepcija o kvaliteti komercijalne i profesionalne infrastrukture za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u 2012. i 2013. godini – ocjene od 1 do 5
Tablica 42	Financijska raspodjela raspoloživih IPA sredstava prema programima, za razdoblje od 2007. do 2013. godine, u mil. EUR
Tablica 43	Financijski pregled pristupnog IPA programa 2007.-2013. za Republiku Hrvatsku
Tablica 44	Alokacije za Hrvatsku u okviru kohezijske politike za razdoblje 2014.-2020.

Popis slika

Slika 1	Ukupan prihod prema veličini poduzeća u 2013. godini
Slika 2	Zaposlenost prema veličini poduzeća u 2013. godini
Slika 3	Izvoz prema veličini poduzeća u 2013. godini

Uvod

Mikro, mala i srednja poduzeća (MSP)¹ predstavljaju preko 99% svih poduzeća u Europskoj uniji. U Hrvatskoj u 2013. godini posluje 100.841 mikro, malih i srednjih poduzeća (99,7% ukupno registriranih poduzeća), koja ostvaruju udio od 52,1% u ukupnom prihodu, 68% u zaposlenosti i 48,2% u izvozu Hrvatske². Na temelju rezultata međunarodnih istraživanja (*Global Entrepreneurship Monitor, Doing Business, Izvješće o globalnoj konkurentnosti, Indeks percepcije korupcije*) u kojima već duži niz godina sudjeluje i Hrvatska, identificirani su ključni problemi razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj: nedovoljna razina aktivnosti u pokretanju novih poslovnih pothvata, malen udio rastućih poduzeća, ograničavajuće administrativne prepreke za provođenje poduzetničke aktivnosti, nedovoljna razvijenost financijskog tržišta te nedostatak edukacije usmjerene na razvoj poduzetničkih znanja i vještina.

Godišnje **Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2014.** omogućava uvid u ulogu sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj kroz sljedeće aspekte: dinamičnost, značaj za gospodarstvo i regionalni razvoj, (ne)dostupnost financijskih izvora, obrazovnih programa, profesionalnih usluga, rodnu uravnoteženost u poduzetničkoj aktivnosti te mogućnosti financiranja razvoja kroz fondove EU.

Publikaciju izdaje **CEPOR³ – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva** - prvi *policy think tank* koji od osnutka 2001. godine doprinosi razvoju poduzetničke kulture, te stimulaturnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje u cilju ostvarivanja snažnog ekonomskog i društvenog razvoja. U Izvješću su prikazani podaci i analize stanja sektora malih i srednjih poduzeća u 2013. godini te njihova usporedba s pokazateljima iz prethodnih godina. Ovisno o raspoloživosti podataka i intenzitetu promjena u promatranim razdobljima odabrane su referentne godine kao baza za usporedbu u odnosu na 2013. godinu. U Izvješću podaci o zaposlenosti uključuju ukupne podatke o broju zaposlenih u mikro, malim i srednjim poduzećima i obrtima. Ostale analize stanja prikazuju isključivo sektor malih (mikro poduzeća uključena su u kategoriju malih poduzeća) i srednjih poduzeća, izuzimajući obrte.

Izvori podataka prikazanih i analiziranih u Izvješću su javne institucije - Ministarstvo poduzetništva i obrta, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, FINA, i dr., te izvješća međunarodnih istraživačkih projekata (*Global Entrepreneurship Monitor* kojeg provodi konzorcij *Global Entrepreneurship Research Association (GERA)*, *Doing Business* koji provodi Svjetska banka, *Izvješće o globalnoj konkurentnosti* koje provodi Svjetski gospodarski forum, *Indeks percepcije korupcije* koji provodi *Transparency International* i dr.

Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2014. sastoji se od osam cjelina. U prvom dijelu opisano je makroekonomsko okruženje u Hrvatskoj. Drugi dio govori o stanju i značaju sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Treće poglavlje predstavlja okruženje

1 U nastavku će se koristiti skraćenica MSP podrazumijevajući mikro, mala i srednja poduzeća.

2 Izračunato na temelju podataka FINA-e, Hrvatske gospodarske komore i Hrvatskih izvoznika.

3 CEPOR je osnovan na temelju sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo Hrvatska 2001. godine. Deset institucionalnih osnivača CEPORa lideri su u svojim područjima djelovanja – od akademske zajednice do udruženja gospodarstvenika, razvojnih agencija i poduzetničkih centara. Misija CEPORa je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. (www.cepor.hr).

sektora malih i srednjih poduzeća - institucionalni i zakonodavni okvir te prepreke razvoja malih i srednjih poduzeća kroz prizmu međunarodnih istraživanja. Četvrti dio opisuje problematiku ženskog poduzetništva. Peti dio govori o izvorima financijske podrške razvoju sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. U šestom dijelu prikazuju se uloga i zastupljenost poduzetničkog obrazovanja na svim razinama formalnog obrazovanja u Hrvatskoj, a pristup i raspoloživost informacija i savjetodavnih usluga, kao važni faktori razvoja poduzetništva, prikazani su u sedmom dijelu Izvješća. Osmo poglavlje govori o utjecaju pristupanja Europskoj uniji na sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj, iskorištenosti fondova Europske unije u razdoblju od 2007. do 2013., kao i o prilikama za mala i srednja poduzeća u planskom razdoblju od 2014. do 2020. U završnom dijelu izložena su zaključna razmatranja tematskih cjelina prezentiranih u Izvješću.

Cilj Izvješća o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj je informirati nadležne institucije i javnost o problematici sektora malih i srednjih poduzeća te izgrađivati konzistentnu informacijsku osnovu za donošenje odluka (politika, programa i mjera) koje će rezultirati poboljšanjem uvjeta za poduzetničko djelovanje, omogućiti jačanje i promicanje poduzetničke kulture te rast malih i srednjih poduzeća radi povećanja kapaciteta zapošljavanja, jačeg doprinosa ukupnom prihodu te izvoznom potencijalu Hrvatske.

1. Makroekonomska okruženje u Hrvatskoj

Financijska kriza koja je pogodila SAD 2008. godine velikom se brzinom proširila i na druge dijelove svijeta, pa tako i na Hrvatsku. Zabilježen nepovoljan trend razvoja gospodarske aktivnosti započeo 2008. godine, u Hrvatskoj je nastavljen i u 2013. godini, a očituje se u padu gospodarske aktivnosti za 1% u odnosu na 2012. godinu, padu domaće potrošnje za 0,69%, kao i u nepovoljnim kretanjima na tržištu rada, odnosno porastu prosječnog broja registriranih nezaposlenih osoba za 6,4% u odnosu na 2012. godinu (Godišnje izvješće 2013., Hrvatska narodna banka, 2014.).

U razdoblju od 2008. do 2013. godine izgubljeno je 11,9% realnog BDP-a, pri čemu je u 2013. godini, u odnosu na prethodnu, najveće realno međugodišnje smanjenje ostvareno u izvozu roba i usluga (-1%), slijede uvoz roba i usluga (-1,7%), bruto investicije u fiksni kapital (-1%) i potrošnja kućanstava (-1%), dok je državna potrošnja u usporedbi s 2012. godinom bila realno veća za 0,5%⁴. Prema podacima Hrvatske narodne banke⁵, uvjeti na tržištu rada nastavili su se pogoršavati u 2013. godini pod utjecajem negativnih kretanja gospodarske aktivnosti, a prosječan broj zaposlenih na godišnjoj razini smanjio se za 1,5%. Ukupnom padu broja zaposlenih u 2013. pridonijela su negativna kretanja broja zaposlenih u gotovo svim djelatnostima i javnom sektoru, dok se istodobno broj nezaposlenih nastavio povećavati, te je prosječna stopa nezaposlenosti u 2013. godini iznosila 17,2%, odnosno 1,3 postotna boda više u odnosu na 2012. godinu kada je iznosila 15,9% (tablica 1).

Tablica 1: Hrvatska – Osnovni makroekonomske pokazatelji u razdoblju od 2008. do 2013. godine

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Realni rast BDP-a*	2,1	-6,9	-2,3	0	-2,0	-0,9
Stopa nezaposlenosti*	8,4	9,1	11,8	13,5	15,9	17,2
Stopa inflacije**	6,1	2,4	1,1	2,3	3,3	2,2
Bruto inozemni dug, mil. EUR**	40.590,0	45.244,3	46.483,4	45.737,7	44.935,4	45.631,40
Državni dug, u postotku od BDP-a***	29,2	35,1	41,3	45,7	53,6	67,1

Izvori: *EUROSTAT, 2013.; **, „Gospodarska kretanja 2013“, Hrvatska gospodarska komora, 2013, *** „Bilten 2014“, Hrvatska narodna banka, 2014.

Godišnja stopa inflacije potrošačkih cijena znatno se smanjila tijekom 2013. godine – s 4,7% u 2012. godini na samo 0,3% u 2013. godini⁶. Osim kratkoročnih činitelja, glavni razlog usporavanja inflacije je slaba domaća potražnja. Trend realnog smanjenja plaća nastavljen je i u 2013. godini, te je u promatranoj godini prosječna bruto plaća na međugodišnjoj razini smanjena za 1,4%, dok je neto plaća smanjena za 1,5%⁷.

Slabi rezultati hrvatskog gospodarstva u razdoblju od 2008. do 2013. godine (pad BDP-a, povećanje stope nezaposlenosti, te porast inozemnog duga za 1,6% u odnosu na 2012. godinu, budući da je

4 „Obrazloženje makroekonomskih pokazatelja u 2013. godini“, Hrvatski sabor, Zagreb, 2014., str. 458.

5 „Godišnje izvješće 2013.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014., str. 3.

6 „Godišnje izvješće 2013.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014., str. 1.

7 „Obrazloženje makroekonomskih pokazatelja u 2013. godini“, Hrvatski sabor, Zagreb, 2014., str. 460.

krajem 2013. godine inozemni dug iznosio je 45,6 milijardi EUR i činio 105,3% BDP-a)⁸ dijelom su posljedica nagomilavanja strukturne neravnoteže tijekom proteklih godina financijske krize, sve većeg državnog deficita, visoke razine deficita tekućeg računa na početku krize te sve većeg duga državnog i privatnog sektora.

Gospodarska aktivnost u Europskoj uniji stagnirala je u 2013. godini, a na razini eurozone zabilježeno je smanjenje gospodarske aktivnosti za 0,5%⁹. Državna potrošnja i neto izvoz djelovali su pozitivno, a osobna potrošnja i bruto investicije negativno na dinamiku realnog BDP-a. Stopa nezaposlenosti u eurozoni dodatno se povećala tijekom 2013. godine i iznosila je 10,8%, dok je u 2012. godini iznosila 10,5% (tablica 2).

Tablica 2: Realna stopa rasta BDP-a, nezaposlenost i udio izvoza u ukupnom izvozu EU u izabranim referentnim zemljama članicama Europske unije u 2012. i 2013. godini

Zemlja	2012.			2013.		
	Realna stopa rasta BDP-a (%)	Stopa nezaposlenosti (%)	Udio izvoza u ukupnom izvozu EU (%)	Realna stopa rasta BDP-a (%)	Stopa nezaposlenosti (%)	Udio izvoza u ukupnom izvozu EU (%)
Europska unija – 28 zemalja	-0,4	10,5	100,0	0,1	10,8	100,0
Hrvatska	-2,0	15,9	-	-0,9	17,2	0,2
Njemačka	0,7	5,5	16,1	0,4	5,3	27,1
Španjolska	-1,6	25,0	5,2	-1,2	26,1	5,1
Mađarska	-1,7	10,9	0,8	1,1	10,2	1,0
Austrija	0,9	4,3	1,9	0,3	4,9	2,3
Rumunjska	0,7	7,0	0,3	3,5	7,3	0,9
Slovenija	-2,5	8,9	0,2	-1,1	10,1	0,4
Finska	-0,8	7,7	1,9	-1,4	8,2	1,4

Izvor: EUROSTAT, 2013., 2014.

U 2013. godini, u usporedbi s prethodnom godinom, mala i srednja poduzeća u Europskoj uniji generirala su povećanje dodane vrijednosti od 1,1%. U istom razdoblju smanjen je broj malih i srednjih poduzeća za 0,9%, a zaposlenost koju osiguravaju mala i srednja poduzeća također je smanjena za 0,5%¹⁰. Europska unija prepoznaje ključnu ulogu koju mala i srednja poduzeća imaju u osiguravanju konkurentnosti i procesima oporavka gospodarstva, kroz povećanje produktivnosti, te različitim politikama usmjerenim na ovaj sektor kreira za njih povoljnije poslovno okruženje. Hrvatska također svoj fokus treba usmjeriti na sektor malih i srednjih poduzeća koji, kao najizdržljiviji dio gospodarstva, u povoljnijem poslovnom okruženju može osigurati rast gospodarstva i novu zaposlenost.

8 "Obrazloženje makroekonomskih pokazatelja u 2013. godini", Hrvatski sabor, Zagreb, 2014., str. 462.

9 "Godišnje izvješće 2013.", Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014., str. 7.

10 "Annual Report on European SMEs 2013/2014 - A Partial and Fragile Recovery", European Commission, 2014., str. 17.

Analiza stručne osposobljenosti zaposlenika u poduzećima u Hrvatskoj¹¹

Klub Ekonomskog instituta Zagreb proveo je u razdoblju od svibnja 2013. godine do ožujka 2014. godine istraživanje „Kako pobuditi rast hrvatskog gospodarstva“, kroz koje su analizirane ključne slabosti hrvatskog gospodarstva i uzroci njihova nastanka. Istraživanje se fokusira na tri vrste ulaganja koja doprinose stvaranju dinamičnog gospodarstva s održivim rastom – ljudski kapital, inovacije i tehnologija.

Ljudski kapital jedna je od najvažnijih determinanti dugoročnog ekonomskog rasta, a obrazovanje najznačajniji faktor formiranja ljudskog kapitala. Prema rezultatima istraživanja, većina anketiranih građana svjesna je važnosti obrazovanja, njih 56,6% smatra da su im potrebne više razine obrazovanja i daljnje usavršavanje kako bi se uspješno plasirali na tržište rada, ali čak 33,1% ispitanika smatra da obrazovanje nije važno.

Analiza stručne osposobljenosti zaposlenika malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj ukazuje da u prosjeku poduzeća iskazuju najveću potrebu za radnom snagom sa srednjom stručnom spremom, a potom za onima sa visokom stručnom spremom. Mala i velika poduzeća iskazuju podjednaku potrebu za srednjom i visokom stručnom spremom, dok kod srednjih poduzeća prevladava potreba za zaposlenicima sa srednjom stručnom spremom. Udio poduzeća koja primarno trebaju zaposlenike s osnovnim obrazovanjem je vrlo mali. Nadalje, poduzeća najviše iskazuju potrebu za zaposlenicima tehničke struke, te ekonomske struke.

Istraživanje ukazuje da samo 6% ispitanih malih poduzeća ima zaposlene doktore znanosti, dok kod velikih poduzeća udio onih koji zapošljavaju doktore znanosti iznosi 30%.

Dotadne programe obrazovanja svojim zaposlenicima više nude srednja i velika poduzeća, dok mala poduzeća najčešće financiraju isključivo obvezne programe obrazovanja i za njih prosječno izdvajaju 5% svojih prihoda, u usporedbi sa srednjim i velikim koja za takve programe izdvajaju tek oko 2-3%.

11 „Kako pobuditi rast hrvatskog gospodarstva?“, Klub Ekonomskog instituta, Zagreb, 2014., www.eizg.hr

2. Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Mala i srednja poduzeća najznačajniji su pokretač gospodarstva, a važna uloga ovog sektora posebno je vidljiva kroz njihov udio u zaposlenosti, u ukupno ostvarenom prihodu i izvozu. Uspješna performanca sektora MSP važnija je nego ikada. Rastuća mala i srednja poduzeća predstavljaju ključan dio rješenja problema dugotrajne visoke stope nezaposlenosti u Hrvatskoj. Opstanak i razvoj hrvatskih malih i srednjih poduzeća na jedinstvenom tržištu Europske unije ovisi o njihovoj sposobnosti uspješnog konkuriranja i prilagodbi zahtjevnom tržištu i oštroj konkurenciji.

2.1. Kriteriji za definiranje malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Kriteriji za razvrstavanje subjekata u sektoru malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj definirani su Zakonom o računovodstvu¹² i Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva¹³.

Poduzetnici (poduzeća) se u smislu **Zakona o računovodstvu** razvrstavaju na male, srednje i velike ovisno o iznosu ukupne aktive, iznosu prihoda te prosječnom broju radnika tijekom poslovne godine.

Mali poduzetnici su oni koji ne prelaze dva od sljedećih uvjeta:

- ukupna aktiva 32.500.000,00 kuna
- prihod 65.000.000,00 kuna
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine: 50.

Srednji poduzetnici su oni koji prelaze barem dva od tri uvjeta za male poduzetnike, ali ne prelaze dva od sljedećih uvjeta:

- ukupna aktiva 130.000.000,00 kuna
- prihod 260.000.000,00 kuna
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine: 250.

Veliki poduzetnici su oni koji prelaze dva uvjeta iz definicije srednjih poduzetnika.

Prema **Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva** sektor malog i srednjeg gospodarstva čine *fizičke i pravne osobe koje samostalno i trajno obavljaju dopuštene djelatnosti radi ostvarivanja dobiti odnosno dohotka na tržištu.*

Fizičke i pravne osobe koje su dio sektora malog i srednjeg gospodarstva moraju zadovoljiti sljedeća tri uvjeta:

- prosječno godišnje zapošljavati manje od 250 zaposlenika
- biti neovisni u poslovanju (što znači da druge fizičke ili pravne osobe pojedinačno ili zajednički nisu vlasnici više od 25% udjela u vlasništvu ili pravu odlučivanja u subjektu malog gospodarstva)
- ostvariti ukupni godišnji prihod u protuvrijednosti do 50.000.000,00 EUR ili imati zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imati dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u protuvrijednosti do 43.000.000,00 EUR.

¹² Narodne novine br. 109/07, 54/13

¹³ Narodne novine br. 29/02, 63/07, 53/12, 56/13

S obzirom na veličinu subjekta, **Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva** razlikuje mikro, male i srednje subjekte malog gospodarstva:

- **mikro subjekti** su fizičke i pravne osobe koje prosječno godišnje zapošljavaju manje od 10 radnika, ostvaruju ukupni godišnji prihod u protuvrijednosti do 2.000.000,00 EUR, odnosno imaju vrijednost dugotrajne imovine u protuvrijednosti do 2.000.000,00 EUR.
- **mali subjekti** su fizičke i pravne osobe koje:
 - prosječno godišnje zapošljavaju manje od 50 radnika
 - ostvaruju ukupni godišnji prihod u protuvrijednosti do 10.000.000,00 EUR ili imaju zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u protuvrijednosti do 10.000.000,00 EUR.
- **srednji subjekti** su fizičke i pravne osobe koje:
 - prosječno godišnje zapošljavaju između 50 i 249 radnika
 - ostvaruju ukupni godišnji prihod u protuvrijednosti od 10.000.000,00 EUR do 50.000.000,00 EUR ili imaju zbroj bilance ako su obveznici poreza na dobit, odnosno imaju dugotrajnu imovinu ako su obveznici poreza na dohodak, u protuvrijednosti od 10.000.000,00 EUR do 43.000.000,00 EUR.

Zakon o računovodstvu i Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva nemaju usaglašen kriterij broja zaposlenih za razvrstavanje malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Izmjenama i dopunama Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva iz svibnja 2012. godine kategorizacija veličine poduzetnika u ovom Zakonu usklađena je s kriterijima koje primjenjuje Europska unija¹⁴ čime je omogućena kvalitetnija analiza i usporedba sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj i zemljama EU, te bolje iskorištavanje mehanizama potpora namijenjenih malim i srednjim poduzećima kroz programe EU (tablica 3).

Tablica 3: Kriteriji razvrstavanja subjekata malog gospodarstva

Tip poslovnog subjekta	Broj zaposlenih EU / Hrvatska	Godišnji prihod u milijunima EUR EU / Hrvatska	Imovina (aktiva/dugotrajna imovina) u milijunima EUR EU / Hrvatska
Mikro	0-9	2	2
Mali	10-49	10	10
Srednji	50-249	50	43

Izvori: Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN br. 29/02; 63/07; 53/12; 56/13); http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm

2.2. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu

Obilježja malih i srednjih poduzeća po kriterijima zaposlenosti, ukupnog prihoda i izvoznog intenziteta

U 2013. godini zabilježen je porast broja poslovnih subjekata za 4% u odnosu na 2012. godinu, ali je struktura gospodarstva s obzirom na veličinu poduzeća doživjela tek manje promjene. Porast broja poduzeća u 2013. godini zabilježen je u kategoriji malih poduzeća (4,2%), i u kategoriji velikih poduzeća (0,6%), dok je u kategoriji srednjih poduzeća zabilježen pad od 3,1% (tablica 4).

¹⁴ Sukladno Preporuci Europske komisije 2003/361/EC od 6. svibnja 2003.

Tablica 4: Struktura poduzeća s obzirom na veličinu poduzeća u 2001., 2012. i 2013. godini

	2001.		2012.		2013.	
	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%
Sektor malih i srednjih poduzeća	56.416	99	96.906	99.6	100.841	99.7
Mala poduzeća	54.213		95.597		99.573	
Srednja poduzeća	2.203		1.309		1.268	
Velika poduzeća	571	1	348	0.4	350	0.3
Ukupno	56.987	100	97.254	100	101.191	100

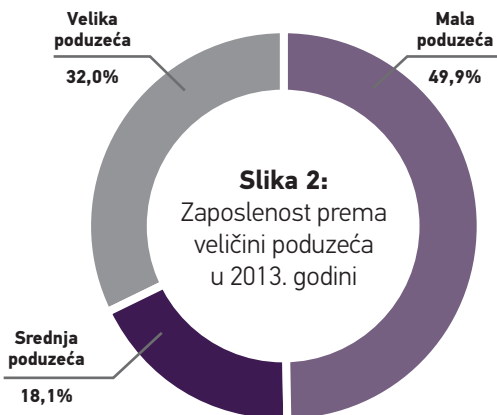
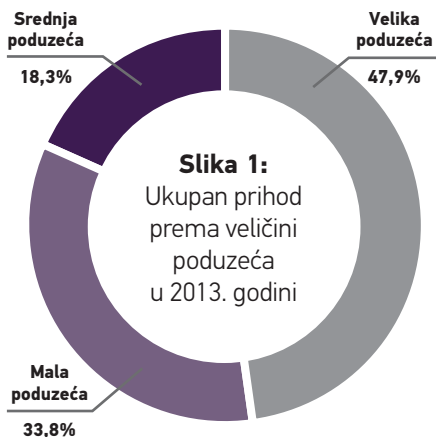
Izvori: "Gospodarska kretanja - 06/2014", Hrvatska gospodarska komora, 2014., str. 49.;
 "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2013. godini", FINA, 2014., str. 21. i 22.

Mala i srednja poduzeća i u 2013. godini imaju značajan udio u ukupnom prihodu (52,1%), što predstavlja povećanje od 1,1 postotni bod u odnosu na 2012. godinu (zbog povećanja ukupnog prihoda koji ostvaruju mala poduzeća). U 2013. godini ukupan prihod ostvaren izvozom hrvatskih poduzeća raste za 0,09% u odnosu na 2012. godinu, najviše zahvaljujući porastu izvoza srednjih poduzeća (rast od 3,3 postotna boda u odnosu na 2012. godinu). Slika zaposlenosti u 2013. godini razlikuje se od stanja u 2012. godini – porast zaposlenosti evidentan je u sektoru malih (1,9%) i srednjih poduzeća (0,5%), dok je pad zaposlenosti zabilježen u velikim poduzećima (2,7%) – tablica 5. Na slikama 1, 2 i 3 prikazana je struktura ukupnog prihoda, zaposlenosti i izvoza s obzirom na veličinu poduzeća.

Tablica 5: Veličina poduzeća i ukupan prihod, zaposlenost i izvoz u 2012. i 2013. godini

Ekonomski kriterij valorizacije sektora	Veličina poduzeća					
	Mala		Srednja		Velika	
	2012.	2013.	2012.	2013.	2012.	2013.
Ukupan prihod (mil. kn)*	199.774	206.905	111.966	112.309	298.636	293.227
Ukupan prihod (udio)	32,7%	33,8%	18,3%	18,3%	48,9%	47,9%
Zaposlenost**	406.834	414.507	149.787	150.605	273.253	265.816
Zaposlenost (udio)	49,0%	49,9%	18,04%	18,10%	32,9%	32,0%
Izvoz*** (000 kn)	20.420.000	21.696.060	21.961.000	25.131.925	54.701.000	50.338.417
Izvoz (udio)	21,0%	22,3%	22,6%	25,9%	56,3%	51,8%

Izvori: * "Gospodarska kretanja - 06/2014", Hrvatska gospodarska komora, 2014., str. 49.;
 ** "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2013. godini", FINA, 2014., str. 21. i 22.;
 *** Hrvatski izvoznici, 2014.

SBA Fact Sheet za Hrvatsku, 2014.

Internacionalizacija

Nakon pristupanja Europskoj uniji i napuštanja CEFTA-e (srednjoeuropskog ugovora o slobodnoj trgovini), hrvatska poduzeća bilježe pad izvoza od 5.9%. Prema podacima SBA Fact Sheet-a¹⁵ za 2014. godinu, glavne prepreke u izvozu su troškovi, vrijeme i broj dokumenata potrebnih za izvoz. Troškovi potrebni za realizaciju izvoznog ugovora u Hrvatskoj u 2014. godini povećali su se, te su za 29% veći od troškova prosječno potrebnih u Europskoj uniji (Hrvatska 7.862 kn, EU prosjek 6.093 kn); u Hrvatskoj je potrebno 6 dana više za realizaciju izvoznog ugovora nego u prosjeku Europske unije (Hrvatska 18 dana, Europska unija prosjek 12 dana); te su potrebna 3 dokumenta više nego u Europskoj uniji (Hrvatska 7 dokumenata, Europska unija prosjek 4 dokumenta). Također, značajan je podatak da je u Hrvatskoj vrijeme potrebno za realizaciju uvoznog ugovora i dalje kraće (15 dana) od vremena potrebnog za realizaciju izvoznog ugovora (18 dana).

Prateći promjene u zaposlenosti u 2001., 2012. i 2013. godini može se uočiti da je trend zaposlenosti u malim poduzećima u kontinuiranom porastu, u srednjim poduzećima u blagom porastu u odnosu na 2012. godinu, dok je u sektoru velikih poduzeća evidentan kontinuirani pad zaposlenosti (tablica 6).

¹⁵ SBA Fact Sheet 2014 za Hrvatsku, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2014/croatia_en.pdf, preuzeto 14.10.2014.

Tablica 6: Struktura zaposlenih s obzirom na veličinu poduzeća u 2001., 2012. i 2013. godini

Tip poduzeća	2001.		2012.		2013.	
	Broj zaposlenih	%	Broj zaposlenih	%	Broj zaposlenih	%
Malo	247.340	34,0	406.834	49,0	414.507	49,9
Srednje	161.426	22,2	149.787	18,1	150.605	18,1
Veliko	318.467	43,8	273.253	32,9	265.816	32,0
Ukupno	727.233	100,00	829.874	100,00	830.928	100,00

Izvori: "Gospodarska kretanja - 06/2014", Hrvatska gospodarska komora, 2014., str. 49.;
 "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2013. godini", FINA, 2014., str. 21. i 22.

Zaposlenost u sektoru malih i srednjih poduzeća može se analizirati i kroz usporedbu prosječnog broja zaposlenih u malim i srednjim poduzećima (tablice 7 i 8). U 2013. u odnosu na 2012. godinu u srednjim poduzećima zabilježen je porast prosječnog broja zaposlenih za 3,8% (sa prosječno 114,4 zaposlenih u 2012. godini na prosječno 118,8 zaposlenih u 2013. godini), dok u malim poduzećima taj broj stagnira, te i u 2013. godini iznosi 4,2 prosječno zaposlenih. Prosječan broj zaposlenih u malim poduzećima u razdoblju od 2008. do 2013. godine pao je za 17,6%, dok je u srednjim poduzećima u istom razdoblju pao za 2,5%, što bi trebalo utjecati na povećanje produktivnosti (konkurentnosti) tih poduzeća.

Tablica 7: Struktura zaposlenih u malim poduzećima od 2008. do 2013. godine

Godina	Broj malih poduzeća	Broj zaposlenih u malim poduzećima	Prosjeak - broj zaposlenih u malim poduzećima
2008.	87.807	448.803	5,1
2010.	95.004	415.320	4,4
2011.	89.539	386.692	4,3
2012.	95.597	406.834	4,2
2013.	99.573	414.507	4,2

Izvori: "Gospodarska kretanja - 06/2014", Hrvatska gospodarska komora, 2014., str. 49.;
 "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2013. godini", FINA, 2014., str. 21. i 22.

Tablica 8: Struktura zaposlenih u srednjim poduzećima od 2008. do 2013. godine

Godina	Broj srednjih poduzeća	Broj zaposlenih u srednjim poduzećima	Prosjeak - broj zaposlenih u srednjim poduzećima
2008.	1.396	170.038	121,8
2010.	1.379	157.147	114,0
2011.	1.292	159.616	123,5
2012.	1.309	149.787	114,4
2013.	1.268	150.605	118,8

Izvori: "Gospodarska kretanja - 06/2014", Hrvatska gospodarska komora, 2014., str. 49.;
 "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2013. godini", FINA, 2014., str. 21. i 22.

Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u EU u 2013. godini¹⁶

U 2013. godini u zemljama članicama Europske unije (EU28) 21,6 milijuna malih i srednjih poduzeća (99,8% svih poduzeća u Europskoj uniji) je s 88,8 milijuna zaposlenih (66,8% ukupnog broja zaposlenih u Europskoj uniji) ostvarilo 3,666 milijardi eura dodane vrijednosti (57,9% ukupne dodane vrijednosti u Europskoj uniji). Drugim riječima, 99 od 100 poduzeća su mala i srednja, 2 od 3 zaposlena su u sektoru malih i srednjih poduzeća, a ta ista poduzeća na jedan euro kreiraju 58 centi dodane vrijednosti. Razina dodane vrijednosti generirana u sektoru malih i srednjih poduzeća u Europskoj uniji porasla je za 1,1% u 2013. godini, dok se ukupan broj malih i srednjih poduzeća smanjio za 0,9%, a zaposlenost za 0,5%.

Važno je istaknuti da šest najvećih članica Europske unije (Francuska, Njemačka, Italija, Poljska, Španjolska i Velika Britanija) broje 66% svih malih i srednjih poduzeća u Europskoj uniji, koja imaju udio od 69% u ukupnoj zaposlenosti i generiraju 74% dodane vrijednosti.

Najvažniji sektori u kojima posluju mala i srednja poduzeća su trgovina na malo i veliko, proizvodnja, građevinarstvo, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, te sektor pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane. U ovih 5 sektora djeluje gotovo 80% svih malih i srednjih poduzeća u Europskoj uniji.

Razina oporavka malih i srednjih poduzeća u Europskoj uniji varira s obzirom na veličinu poduzeća. U odnosu na 2008. godinu u 2013. godini povećao se broj mikro poduzeća za 0,8%, dok se broj malih poduzeća smanjio za 1,6%, i srednjih poduzeća za 2,5%. Povećanje dodane vrijednosti za 1,1% u 2013. godini potaknuto je povećanjem dodane vrijednosti koju generiraju srednja poduzeća za 2,7% i mikro poduzeća za 0,5%, dok mala poduzeća zaostaju i njihova dodana vrijednost u 2013. godini još uvijek je ispod razine dodane vrijednosti u 2008. godini. U kategoriji zapošljavanja, i mala i srednja poduzeća još uvijek su daleko ispod razine iz 2008. godine, a najveće odstupanje bilježe mikro poduzeća koja u 2013. godini imaju 4,2% manje zaposlenih u odnosu na 2008. godinu.

Internacionalizacija malih i srednjih poduzeća

Od početka krize ključan pokretač rasta u zemljama članicama EU je izvoz. Međutim, izvozna aktivnost malih i srednjih poduzeća zemalja članica EU i dalje je ograničena – udio izvoznika je ispod 30%, orijentiranost prema izvozu raste s veličinom tvrtke, a mala i srednja poduzeća uglavnom posluju u djelatnostima s niskim intenzitetom izvoza. Izvoz malih i srednjih poduzeća ima neizravan utjecaj na cijeli lanac vrijednosti – npr. povećanje izvoza od 10% utječe na povećanje dodane vrijednosti proizvodnog sektora za 2,7%, a građevinskog sektora za 0,2%.

Prema podacima za 2013. godinu, 42% malih i srednjih poduzeća u EU sudjelovalo je u nekom obliku internacionalizacije, a samo 25%, odnosno jedna četvrtina, poduzeća izvozi. Često je prva faza u procesu internacionalizacije malih i srednjih poduzeća zapravo uvoz.

16 "Annual Report on European SMEs 2013/2014 - A Partial and Fragile Recovery", European Commission, 2014., http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2014/annual-report-smes-2014_en.pdf, preuzeto 15.11.2014.

Problemi s kojima se susreću mala i srednja poduzeća

Jedan od najčešćih problema s kojima se susreću mala i srednja poduzeća je konkurentnost u pridobivanju kupaca, a postojanje potražnje jedan je od ključnih faktora uspješnosti u poslovanju malih i srednjih poduzeća.

Pristup financijama predstavlja veće ograničenje za mikro poduzeća, nego za mala i srednja poduzeća, dok su mala i srednja poduzeća posebno istaknula problem dostupnosti stručnog kadra i iskusnih menadžera. Dodatni problem koji su srednja poduzeća istaknula kao bitan je konkurencija, te pritisci s kojima se poduzeća susreću u odnosima s dobavljačima.

Prognoza poslovanja malih i srednjih poduzeća u 2014. i 2015. godini

Očekuje se da će razina dodane vrijednosti koju osiguravaju mala i srednja poduzeća na godišnjoj razini porasti za 2,8% u 2014. godini i za 3,4% u 2015. godini. Također, očekuje se da će zaposlenost rasti za 0,1% u 2014. i 0,7% u 2015. godini, što je povećanje od oko 740.000 radnih mjesta u malim i srednjim poduzećima.

Važnu ulogu u povećanju produktivnosti malih i srednjih poduzeća, kao i u osiguranju održivog makroekonomskog rasta, imaju posebne mjere za unapređenje kvalitete okruženja malih i srednjih poduzeća. U središtu tih mjera je nastavak unapređenja glavnih područja zastupljenih u SBA Fact Sheetu – agilnost uprave, pristup financijskim sredstvima, pristup tržištima/internacionalizacija, poduzetništvo, te vještine i inovacije.

Pokretanje poslovnih pothvata i rastuća poduzeća

Međunarodno istraživanje o poduzetništvu Global Entrepreneurship Monitor (GEM)¹⁷ ukazuje na nisku razinu aktivnosti u pokretanju novih poslovnih pothvata u Hrvatskoj, mjereno TEA - Total Entrepreneurial Activity indeksom¹⁸ (tablica 9). S TEA indeksom 7,32 u 2011. i 8,27 u 2012. i 2013. godini Hrvatska je u skupini zemalja s niskom razinom aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata, u odnosu na prosječnu vrijednost TEA indeksa svih zemalja uključenih u GEM istraživanje.

Tablica 9: Poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj, mjerena TEA indeksom

	2002.	2008.	2011.	2012.	2013.
TEA indeks, Hrvatska	3,62	7,59	7,32	8,27	8,27
TEA indeks, prosjek ¹⁹	7,99	10,49	11,39	13	13,18

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Veliki značaj za rješavanje problema nezaposlenosti, osim novopokrenutih poslovnih pothvata imaju i rastuća poduzeća, koja su u svim gospodarstvima ključni generatori novih radnih mjesta

17 Hrvatska je uključena u GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanje od 2002. godine.

18 TEA indeks predstavlja broj poduzetnički aktivnih ljudi (koji kombinira broj ljudi koji pokreću poduzetnički pothvat i broj ljudi koji su vlasnici ili vlasnici/manageri poduzeća mlađih od 42 mjeseca) u odnosu na 100 ispitanika između 18 i 64 godina starosti.

19 Prosjek se odnosi na sve zemlje uključene u GEM istraživanje u toj godini.

i elitistička manjina. Prema rezultatima GEM istraživanja za 2013. godinu Hrvatska ima vrlo malo takvih poduzeća (nešto manje od 4,8%, za razliku od visokorazvijenih zemalja gdje je udio rastućih poduzeća od 6% do 9%)²⁰.

Rastuća poduzeća prepoznaju se po nizu aktivnosti fokusiranih na jačanje konkurentnosti poduzeća odnosno na razvoj inovativnog kapaciteta poduzeća (ulaganje u istraživanje i razvoj, razvoj novih proizvoda, tehnološko osuvremenjivanje).

Rezultati GEM istraživanja u Hrvatskoj u 2013. godini u odnosu na rezultate iz 2012. godine ukazuju na pad broja malih i srednjih poduzeća s novim proizvodima, dok broj poduzeća koja imaju proizvode kao i svi drugi stagnira, te iznosi 70% (tablica 10).

Tablica 10: Rastuća poduzeća u Hrvatskoj prema kriteriju razvoja novih proizvoda

Kriterij za kategorizaciju rastućih poduzeća	2011.	2012.	2013.
Poduzeća koja imaju nove proizvode koji su novi svima (%)	12,63	9,0	8,05
Poduzeća koja imaju proizvode koji su novi nekima (%)	25,16	21,06	21,86
Poduzeća koja imaju proizvode koji nisu novi nikome (%)	62,21	69,94	70,09

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Prema rezultatima međunarodnog istraživanja Globalni indeks inovativnosti²¹ o razini inovativnosti zemlje, Hrvatska je u 2014. godini pozicionirana na 42. mjesto od ukupno 143 zemlje koje su uključene u istraživanje, što predstavlja pad od 5 mjesta u odnosu na rezultate istraživanja iz prethodne godine (tablica 11). Pokazatelji o inovativnosti i ulaganjima u istraživanje i razvoj ne odnose se samo na mala i srednja poduzeća, već na sva poduzeća, ali daju važan uvid u ove dvije dimenzije razvoja konkurentnosti hrvatskih poduzeća, uključujući mala i srednja poduzeća. Na samom vrhu ljestvice je Švicarska. Gotovo sve zemlje članice Europske unije ispred su Hrvatske (Finska 4., Njemačka 13., Češka 26., Španjolska 27., Slovenija 28., Mađarska 35., Slovačka 37.). U odnosu na Hrvatsku, zemlje jugoistočne Europe bilježe lošiji indeks inovativnosti (Crna Gora 59., Makedonija 60., Srbija 67.).

20 GEM kriteriji za identificiranje rastućih poduzeća su intenzitet udjela novih proizvoda u ukupnom prihodu poduzeća, novo zapošljavanje, ulaganje u nove tehnologije i internacionalizacija poslovanja.

21 Globalni indeks inovativnosti (GII) je svjetsko istraživanje u koje su uključene 143 zemlje, a mjeri razinu inovativnosti određene zemlje. Razina inovativnosti ekonomije određuje se prema pet komponenti koje omogućuju inovativne aktivnosti: institucije, ljudski kapital i istraživanje, infrastruktura, sofisticiranost tržišta i poslovna sofisticiranost, dok su dvije komponentne koje određuju stvarnu razinu inovativnosti znanje i tehnologija, te kreativni rezultati.

Tablica 11: Rezultati Globalnog indeksa inovativnosti za 2013. i 2014. godinu - Hrvatska i referentne zemlje

Zemlja	Rang 2014.	Rang 2013.	Promjena	
Švicarska	1.	1.	→	0
Finska	4.	6.	↗	+2
Nizozemska	5.	4.	↘	-1
Njemačka	13.	15.	↗	+2
Austrija	20.	19.	↘	-1
Češka	26.	28.	↗	+2
Španjolska	27.	26.	↘	-1
Slovenija	28.	30.	↗	+2
Italija	31.	29.	↘	-2
Mađarska	35.	31.	↘	-4
Slovačka	37.	36.	↘	-1
Hrvatska	42.	37.	↘	-5
Poljska	45.	49.	↗	+4
Grčka	50.	55.	↗	+5
Rumunjska	55.	48.	↘	-7
Crna Gora	59.	44.	↘	-15
Makedonija	60.	51.	↘	-9
Srbija	67.	54.	↗	-13

Izvor: Globalni indeks inovativnosti, 2014. (2013.)

Ulaganje u istraživanje i razvoj jedna je od ključnih komponenti povećanja inovativnosti i konkurentnosti gospodarstva. U 2012. godini hrvatski bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj smanjeni su za 0,8% u odnosu na 2011. godinu i iznose 2.482.157.000 kn, dok su ulaganja u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu bila povećana za 2,5%. Od ukupnih izdataka za istraživačke aktivnosti na nacionalnoj razini, izdaci poslovnog sektora za 2012. godinu iznose 45,9% (1.137.971.000 kn), što je povećanje od 1,7% u odnosu na 2011. godinu. Izdaci državnog sektora iznose 27,5% (682.141.000 kn), što predstavlja smanjenje od 0,44% u odnosu na prethodnu godinu (tablica 12).

Tablica 12: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj – Hrvatska, 2010., 2011. i 2012. godina (u tis.kuna)

	2010.	%	2011.	%	2012.	%
Poslovni sektor	1.077.264	44,1	1.118.722	44,7	1.137.971	45,9
Državni sektor	672.444	27,5	685.170	27,4	682.141	27,5
Neprofitni sektor	3.650	0,2	3.768	0,1	3.471	0,1
Visoko obrazovanje	689.543	28,2	694.616	27,8	658.574	26,5
Ukupno	2.442.901	100,00	2.502.276	100,00	2.482.157	100,00

Izvor: „Statističke informacije 2014.“, Državni zavod za statistiku, 2014. (2013.)

Prema rezultatima „Izvjješća o aktivnostima istraživanja i razvoja – Srednja Europa 2014“ koje provodi Deloitte među 148 zemalja, Hrvatska je pozicionirana na 76. mjesto po suradnji industrije i sveučilišta, što ukazuje da u Hrvatskoj suradnja sa sveučilištima i akademskom zajednicom ne predstavlja značajan faktor u transferu znanja u poslovni sektor.

Hrvatska poduzeća među 50 tehnoloških tvrtki s najbržim rastom u Srednjoj Europi²²

Istraživanje konzultantske tvrtke Deloitte o 50 tehnoloških tvrtki s najbržim rastom u Srednjoj Europi prepoznaje i profilira brzorastuće tehnološke firme u regiji. Ovaj projekt provodi se od 2000. godine, a rezultati se temelje na podacima o rastu prihoda tijekom pet godina²³ (2009.-2013.).

U 2014. godini na ljestvici 50 tehnoloških tvrtki s najbržim rastom u Srednjoj Europi su 4 tvrtke iz Hrvatske – **Infinum, Nanobit, Europa Digital i Lemax-iTravel Software**, a jedino se Infinum svrstao među 10 tvrtki s najbržim rastom, te je sa prosječnim petogodišnjim rastom od 1168% zauzeo 9. poziciju Deloittove ljestvice.

Vodeću poziciju na ljestvici osvojila je mađarska tvrtka Szallas.hu koja se bavi poslovanjem nekretninama putem interneta, a prosječni rast prihoda u zadnjih pet godina iznosio je 2259%. Najveći broj poduzeća na listi dolazi iz Poljske (17), zatim slijede tvrtke iz Mađarske (10) i Rumunjske (6), a najzastupljenije su tvrtke koje se bave razvojem softvera i nekom vrstom internetskih usluga.

²² „Technology Fast 50 - Powerful connections“, Deloitte, 2014., http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/About-Deloitte/CE_FAST50_2014.pdf, preuzeto 21.11.2014.

²³ Glavni kriteriji odabira tehnoloških tvrtki s najbržim rastom su: ostvarivanje godišnjeg prihoda od najmanje 50.000 eura u svakoj godini između 2009. i 2013.; sjedište u nekoj od zemalja Srednje Europe; tvrtka se mora baviti razvojem ili proizvodnjom zaštićene tehnologije ili mora na istraživanje i razvoj trošiti značajna kapitalna sredstva; te vlasnička struktura kandidata mora biti takva da u njoj ne sudjeluju društva kćeri u većinskom vlasništvu inozemnih strateških subjekata.

Financijska performanca malih i srednjih poduzeća

Mala i srednja poduzeća imaju lošiju financijsku performancu u odnosu na velika poduzeća, i u apsolutnim i u relativnim vrijednostima (tablica 13).

Tablica 13: Financijska efikasnost poduzeća u 2012. i 2013. godini

Poduzeća	2012.		2013.	
	Milijun kuna	%	Milijun kuna	%
Mala				
Dobitak	11.191	32,9	13.057	43
Gubitak	12.251	42,1	12.891	48
Konsolidirani rezultat	-1.060		166	
Srednja				
Dobitak	4.382	12,9	4.970	16,4
Gubitak	5.241	18,0	5.049	18,8
Konsolidirani rezultat	-859		-80	
Velika				
Dobitak	18.480	54,3	12.365	40,7
Gubitak	11.620	39,9	8.921	33,2
Konsolidirani rezultat	6.860		3.443	
Ukupno				
Dobitak	34.053	100	30.392	100
Gubitak	29.112	100	26.862	100
Konsolidirani rezultat (dobitak – gubitak)	4.941		3.529	

Izvori: "Gospodarska kretanja - 06/2014", Hrvatska gospodarska komora, 2014., str. 49.;
"Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2013. godini", FINA, 2014., str. 21. i 22.

U 2013. godini mala i srednja poduzeća posluju bolje nego u prethodnoj godini. Kod malih poduzeća u 2013. godini zabilježen je neto dobitak, za razliku od 2012. godine kada su mala poduzeća ostvarila neto gubitak. Neto dobitak malih poduzeća u 2013. godini rezultat je povećanja dobitka za 16,7%, uz povećanje gubitka za 5,2%. Povećanje dobitka kod srednjih poduzeća u 2013. godini za 13,4%, uz istovremeno smanjenje gubitka za 3,7% utjecalo je na smanjenje neto gubitka u 2013. godini. U 2013. godini velika poduzeća smanjuju financijsku efikasnost zbog značajnijeg smanjenja dobitka (za 33,1%) u odnosu na smanjenje gubitka od 23,2%.

Ako se podaci iz tablice 13 povežu s brojem zaposlenih u malim, srednjim i velikim poduzećima, onda je očito da u 2013. godini 32% zaposlenih u velikim poduzećima ostvaruje 3.443 milijuna kuna konsolidirane neto dobiti, a 68% zaposlenih u malim i srednjim poduzećima stvara 86 milijuna kuna konsolidirane neto dobiti, što ukazuje na kontinuirano prisutan značajan problem poslovne efikasnosti i konkurentnosti malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

Podaci Hrvatske obrtničke komore u Knjizi obrtnika²⁵ – članova Hrvatske obrtničke komore iz prosinca 2013. godine ukazuju na 80.407 evidentiranih obrta, što predstavlja 38,3% ukupno registriranih gospodarskih subjekata u Hrvatskoj (209.770)²⁶. U 2013. godini zabilježen je pad broja obrta za 3,95% u odnosu na 2012. godinu, kada ih je u istom razdoblju bilo evidentirano 83.714. Obrti u Hrvatskoj u prosincu 2013. godine zapošljavaju ukupno 181.503 osoba (uključujući vlasnike/ortake obrta i njihove djelatnike), što u odnosu na ukupan broj zaposlenih u pravnim osobama u Hrvatskoj, koji je u prosincu 2013. iznosio 1.320.887 zaposlenih²⁷, predstavlja 13,74%.

Najviše aktivnih obrta evidentirano je u Gradu Zagrebu (13.207 ili 16,4%), nakon toga u Splitsko-dalmatinskoj županiji (9.913 ili 12,3%), Primorsko-goranskoj županiji (8.114 ili 10,1%), Istarskoj županiji (7.587 ili 9,4%) i Zagrebačkoj županiji (5.326 ili 6,6%). Najmanje aktivnih obrta ima u Požeško-slavonskoj (948 ili 1,2%), Ličko-senjskoj (1.156 ili 1,4%) i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji (1.186 ili 1,5%).

Od 80.407 evidentiranih obrta tijekom 2013. godine aktivno je bilo 73.923 obrta, ili 91,9%. Sezonskih obrta, odnosno onih koje obrtnik obavlja najdulje šest mjeseci unutar jedne kalendarske godine je 6.484 ili 8,1% u Obrtnom registru. Povlaštenih obrta, odnosno onih koje obrtnik smije obavljati samo na temelju povlastice koju izdaje nadležno ministarstvo, ovisno o vrsti obrta ima 2.115, ili 2,6%. Ostali obrti pripadaju kategoriji nepovlaštenih obrta. Prema cehovskom ustroju²⁸, najveći udio aktivnih obrta u Hrvatskoj pripada uslužnom zanatstvu (35,2%), nakon toga slijede ugostiteljstvo i turizam (16,8%), trgovina (15,1%), proizvodno zanatstvo (10,9%), prijevoz osoba i stvari (9,4%), ceh koji okuplja frizere, kozmetičare, obrte za njegu tijela i fitness (6,8%), i na kraju ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo (5,8%).

Podaci Ministarstva poduzetništva i obrta²⁹ u 2013. godini o projektima iz Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2013. godinu ukazuju na 1.306 potpora dodijeljenih obrtnicima u ukupnom iznosu od 5.179.223 kuna. Od tog iznosa 1.273 potpora ili 3.122.817 kn dodijeljeno je u sklopu projekta Cjeloživotno obrazovanje za obrtništvo, a 33 potpore u ukupnoj vrijednosti od 2.056.406,22 kn za projekte Očuvanja tradicijskih i umjetničkih obrta.

U školskoj godini 2013./2014. u programe obrtničkih zanimanja upisano je 7.365 učenika. Najatraktivnija obrtnička zanimanja su: frizer, kuhar, automehaničar, konobar, instalater grijanja i klimatizacije i stolar, dok je najmanji interes za zanimanja kao što su alatničar, brodski mehaničar, dimnjačar, klesar, kemijski čistač, staklar, precizni mehaničar, urar, zlatar i mehaničar poljoprivredne mehanizacije.

24 Izvor: Obrtništvo u brojkama 2014, Hrvatska obrtnička komora, Tomić, S. (ur), ožujak 2014.

25 Knjigu obrtnika – članova Hrvatske obrtničke komore čine podaci iz Obrtnog registra Ministarstva poduzetništva i obrta, evidencije dragovoljnog članstva u Hrvatskoj obrtničkoj komori i trgovačkih društava koja rade na obrtnički način.

26 Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Priopćenje 11.1.1/4. od 14.02.2014.

27 Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Priopćenje 9.2.1/12 od 31.01.2014., uključujući i broj zaposlenih u policiji i obrani.

28 Ceh – staleško obrtničko udruženje prema strukama.

29 Poduzetnički impuls - Plan poticanja poduzetništva i obrtništva za 2013. godinu, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2014.

2.3. Dinamika razvoja sektora malih i srednjih poduzeća

Dinamika sektora malih i srednjih poduzeća prati se na temelju podataka o osnivanju novih i zatvaranju postojećih poduzeća, a čiji je razlog zatvaranja dobrovoljna odluka (prodaja, mirovina) ili prisilna odluka izazvana stečajnim postupkom ili sudskom odlukom. Analiza dinamike sektora malih i srednjih poduzeća osigurava korisne informacije o promjenama koje se događaju u sektoru, a poseban značaj imaju informacije o zatvaranju poduzeća jer ukazuju na nemogućnost pronalaska adekvatnog odgovora na pritiske iz okruženja.

U razdoblju od 2002. do 2013. godine stopa preživljavanja poduzeća iznosi 69,02%. Prema podacima poduzeća koja su podnijela financijska izvješća FINA-i, stopa preživljavanja najveća je kod malih poduzeća (70,20%), stopa preživljavanja srednjih poduzeća je najmanja i iznosi 42,91%, a stopa preživljavanja velikih poduzeća je 51,19% (tablica 14).

Tablica 14: Promjena u broju poduzeća 2002. – 2013. godine / Stopa preživljavanja poduzeća

	2002.	2013.	Zatvorena poduzeća	% zatvorenih	% preživjelih
Mala poduzeća	58.493	41.080	17.413	29,80	70,20
Srednja poduzeća	2.221	953	1.268	57,09	42,91
Ukupno MSP	60.714	42.033	18.681	30,77	69,23
Velika poduzeća	717	367	350	48,81	51,19
Ukupno	61.431	42.400	19.031	30,98	69,02

Izvor: Izvješće opservatorija malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj, 2013.; Fina, 2013.

Ukupan broj novonastalih poduzeća u 2013. godini povećan je za 56,5% u odnosu na 2012. godinu, zahvaljujući povećanju novonastalih trgovačkih društava od 77,7% (tablica 15).

Tablica 15: Broj osnovanih poduzeća u 2012. i 2013. godini

	2012.	2013.	Razlika u broju novoosnovanih poduzeća
Trgovačka društva	7.980	14.177	+77,7%
Ostali	3.181	3.286	+3,3%
Ukupno	11.161	17.463	+56,5%

Izvor: Broj i struktura poslovnih subjekata u prosincu 2013., Priopćenje DZS-a 2013., 2014.

2.4. Regionalni aspekt značaja sektora malih i srednjih poduzeća

Rezultati GEM istraživanja u 2013. godini ukazuju na povećanje aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata, mjereno TEA indeksom, u regijama Zagreb i okolica, Lika i Banovina, te Slavonija i Baranja³⁰, dok regije Istra, Primorje i Gorski Kotar, Dalmacija i Sjeverna Hrvatska bilježe pad TEA indeksa. U 2013. godini Lika i Banovina predstavljaju regiju s najvećim intenzitetom aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata, sa zabilježenim povećanjem TEA indeksa za 115%, u odnosu na 2012. godinu. Dalmacija je u 2012. i 2013. godini pozicionirana na prvom mjestu, iako je u 2013. godini TEA indeks smanjen za 15%. U 2013. godini, u usporedbi s 2012. godinom, regija Istre, Primorja i Gorskog kotara te regija Zagreba i okolice zamijenile su mjesta na rang-listi regija, pa se sada regija Zagreb i okolica sa povećanjem TEA indeksa za 9% u odnosu na prethodnu godinu nalazi za drugom mjestu, a regija koja obuhvaća Istru, Primorje i Gorski kotar sa smanjenjem TEA indeksa za 22% na trećem mjestu (tablica 16).

Tablica 16: Regionalne razlike u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata u 2011., 2012. i 2013. godini

Regija	2011.		2012.		2013.	
	TEA	Rang	TEA	Rang	TEA	Rang
Istra, Primorje i Gorski kotar	8,68	2	12,23	2	9,58	3
Zagreb i okolica	9,14	1	9,15	3	9,99	2
Dalmacija	8,57	3	12,64	1	10,71	1
Sjeverna Hrvatska	5,17	5	5,23	4	3,83	6
Lika i Banovina	7,16	4	3,48	6	7,47	4
Slavonija i Baranja	4,74	6	5,19	5	6,77	5

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Povećanje aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata evidentno je i u regijama koje su već dugi niz godina na začelju rang-liste regija prema ovom kriteriju (u Slavoniji za 30%, Lici i Banovini za 114%). Međutim, to povećanje nije praćeno smanjenjem stope nezaposlenosti koja u Slavoniji iznosi 34%, a u Lici i Banovini 30% (tablica 17). Istra i Zagreb kao regije s visokom razinom aktivnosti u pokretanju poslovnog pothvata i dalje imaju najveći BDP po stanovniku i najnižu stopu nezaposlenosti.

30 Za potrebe GEM istraživanja od 2003. godine hrvatske županije su grupirane u šest regija po kriteriju geografsko-povijesnog poimanja regionalne strukture Hrvatske:

Istra, Primorje i Gorski kotar – Istarska županija i Primorsko-goranska županija

Zagreb i okolica – Grad Zagreb i Zagrebačka županija

Dalmacija – Dubrovačko-neretvanska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Šibensko-kninska županija i Zadarska županija

Sjeverna Hrvatska – Bjelovarsko-bilogorska županija, Krapinsko-zagorska županija, Koprivničko-križevačka županija, Međimurska županija, Varaždinska županija i Virovitičko-podravna županija

Lika i Banovina – Karlovačka županija, Ličko-senjska županija, Sisačko-moslavačka županija

Slavonija i Baranja – Brodsko-posavska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija i Vukovarsko-srijemska županija

Tablica 17: BDP i stopa nezaposlenosti u županijama i regijama

	BDP po stanovniku (EUR)	BDP po stanovniku (EUR)	BDP po stanovniku (EUR)	BDP po stanovniku (EUR)	Stopa nezaposlenosti (%)				
	2008.	2010.	2011.	2012.	2008.	2010.	2011.	2012.	2013.
Istra, Primorje i Gorski kotar	12.893	12.573	12.507	12.931	11,24	15,91	13,98	13,68	15,19
Zagreb i okolica	15.470	15.276	15.284	15.438	7,99	10,98	10,94	11,08	12,66
Dalmacija	8.818	8.409	7.955	8.217	22,34	26,18	22,62	23,75	25,53
Sjeverna Hrvatska	8.618	7.255	7.407	7.621	18,58	24,46	20,57	21,70	23,25
Lika i Banovina	8.622	7.992	8.173	7.899	27,24	32,36	27,54	28,72	29,97
Slavonija i Baranja	7.474	6.378	6.664	6.865	28,37	34,53	30,26	31,08	33,82

Izvor: Statističke informacije 2014., Priopćenje br.12.1.2., 2014., Priopćenje br. 7.1.4., 2013., Državni zavod za statistiku; Mjesečni statistički bilten, Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2013.

GEM istraživanje prati razlike u stavovima ispitanika o poduzetništvu i namjerama pokretanja poslovnog pothvata među regijama (tablica 18). Rezultati istraživanja u 2013. godini ukazuju na najveći broj ispitanika u regijama Zagreb i okolica, Dalmacija i Istra, Primorje i Gorski kotar koji su izrazili namjeru pokretanja poslovnog pothvata u iduće tri godine (oko ili više od 25%). Prilika za pokretanje poslovnog pothvata u idućih 6 mjeseci najviše je prepoznata u Istri, nakon čega slijede Primorje i Gorski kotar, Dalmacija te Zagreb i okolica.

Tablica 18: Usporedba regionalnih razlika u stavovima o poduzetništvu 2012. i 2013. godine, u postotku (%) od anketirane populacije - GEM

	Namjera pokretanja poslovnog pothvata u iduće 3 godine		Vide priliku za pokretanje poslovnog pothvata u idućih 6 mjeseci		Imaju potrebno znanje, vještine i iskustvo za pokretanje poslovnog pothvata		Većina ljudi poduzetništvo smatraju dobrim izborom karijere		Mediji utječu pozitivno na razvoj poduzetničke kulture	
	2012.	2013.	2012.	2013.	2012.	2013.	2012.	2013.	2012.	2013.
Istra, Primorje i Gorski kotar	25,1	24,9	25,6	31,1	52,6	52,9	66,4	67,2	38,2	41,0
Zagreb i okolica	25,1	28,3	18,4	18,6	45,9	49,7	59,7	55,7	37,2	41,7
Dalmacija	27,7	26,3	19,4	19,1	47,4	50,4	66,3	60,0	43,0	37,9
Sjeverna Hrvatska	18,3	17,4	13,3	14,0	40,7	36,4	65,2	65,2	41,4	43,8
Lika i Banovina	20,5	23,7	15,5	12,1	41,8	41,2	59,4	64,8	39,3	45,5
Slavonija i Baranja	23,0	21,7	12,2	11,5	36,6	49,2	68,2	62,1	38,3	43,8

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Uspoređujući rezultate GEM istraživanja o regionalnim razlikama u stavovima o poduzetništvu u 2012. i 2013. godini može se uočiti da u 2013. godini samo u regijama Zagreba i okolice, te Like i Banovine raste broj ispitanika koji namjeravaju pokrenuti poslovni pothvat u iduće 3 godine. U istom promatranom razdoblju, broj ispitanika koji vide priliku za pokretanje pothvata u idućih 6 mjeseci najviše raste u regiji Istre, Primorja i Gorskog kotara, a najviše se smanjuje u regiji Like i Banovine. Nadalje, u svim regijama osim u Sjevernoj Hrvatskoj i Lici i Banovini povećava se broj ispitanika koji smatraju da imaju potrebno znanje, vještine i iskustvo za pokretanje poslovnog pothvata, dok u svim regijama 55% i više ispitanika smatra da većina ljudi poduzetništvo ocjenjuje dobrim izborom karijere.

3. Poticanje razvoja ženskog poduzetništva

Poseban značaj za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća ima jačanje kapaciteta žena za pokretanje poslovnog pothvata. U Hrvatskoj je u 2013. godini neznatno smanjen jaz između poduzetničke aktivnosti žena i muškaraca: GEM istraživanje za 2013. godinu ukazuje na 2,24 puta veću aktivnost muške populacije u odnosu na žensku populaciju u aktivnostima pokretanja poslovnog pothvata (TEA indeks za žene je 5,11, a za muškarce 11,47), u odnosu na 2012. godinu kada su muškarci bili 2,43 puta aktivniji u pokretanju poslovnog pothvata od žena (TEA indeks za žene bio je 4,85, a za muškarce 11,77; tablica 19).

Tablica 19: Razlika u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata žena i muškaraca u Hrvatskoj u 2010., 2011., 2012. i 2013. godini

	2010.		2011.		2012.		2013.	
	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska
TEA Žene	9,65	3,91	8,67	4,71	10,64	4,85	10,99	5,11
TEA muškarci	13,71	7,15	10,01	10,01	15,39	11,77	15,41	11,47

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Međutim, od 2010. godine taj jaz se u Hrvatskoj povećao s 1,83 na 2,43 u 2012. i 2,24 u 2013. godini. Osim toga, u svim ovim godinama jaz između žena i muškaraca poduzetnički aktivnih u Hrvatskoj je značajnije veći od jaza u svim zemljama obuhvaćenim GEM istraživanjem (npr. u 2013. godini u svim zemljama obuhvaćenim GEM istraživanjem bilo je 1,4 puta više poduzetnički aktivnih muškaraca nego žena, a u Hrvatskoj 2,24).

Globalno izvješće o ravnopravnosti spolova³¹

Globalno izvješće o ravnopravnosti spolova koje provodi Svjetski gospodarski forum u 142 zemlje svijeta temelji se na metodologiji koja bilježi veličinu jaza neravnopravnosti između muškaraca i žena u četiri kritična polja: ekonomija, politika, obrazovanje i zdravlje.

Prema rezultatima izvješća, Hrvatska se u 2014. godini nalazi na 55. mjestu i njezina pozicija je u kontinuiranom padu od 2007. godine kada je bila pozicionirana na visokom 16. mjestu. Prva mjesta na ljestvici zauzimaju nordijske zemlje – Island (1.), Finska (2.), Norveška (3.) i Švedska (4.), a od zemalja u okruženju, bolje od Hrvatske su pozicionirane Bugarska (22.), Slovenija (23.) i Srbija (54.), dok lošiju poziciju na rang-ljestvici imaju Poljska (57.), Rumunjska (72.), Crna Gora (74.), Albanija (83.), Slovačka (90.), Mađarska (93.) i Češka (96.).

31 "The Global Gender Gap Report 2014", World Economic Forum, 2014. <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/>, preuzeto 15.11.2014.

Hrvatska po pitanju ravnopravnosti spolova najbolje stoji u području zdravstva (37. mjesto), nešto slabija je u području politike (56.), obrazovanja (65.) i gospodarstva (66.), a najlošija je u području jednakosti u plaćama za iste ili slične poslove (107.).

Smjer promjene unutar zemalja od 2006. godine, kada je prvi put izvršeno mjerenje, do danas je uglavnom pozitivan. Od 111 zemalja koje su stalno obuhvaćene istraživanjem, tijekom posljednjih devet godina 105 zemalja je smanjilo rodne razlike, dok je produbljivanje jaza između muškaraca i žena zabilježeno u šest zemalja – Šri Lanki, Maliju, Hrvatskoj, Makedoniji, Jordanu i Tunisu.

Iako ocjena³² podrške poduzetnicama u Hrvatskoj raste u odnosu na 2012. godinu (u 2013. ocjena je 2,95, a u 2012. ocjena je bila 2,68), GEM istraživanje i dalje ukazuje na nižu razinu ocjene podrške u Hrvatskoj u odnosu na prosjek zemalja koje sudjeluju u GEM istraživanju - prosječna ocjena GEM zemalja iznosi 3,26 (tablica 20).

Tablica 20: Percepcija o podršci ženama u pokretanju poslovnog pothvata u 2010., 2011., 2012. i 2013. godini

	2010.		2011.		2012.		2013.	
	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska
Podrška poduzetnicama	3,13	2,83	3,2	2,71	3,24	2,68	3,26	2,95

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Ovi pokazatelji ukazuju na postojanje značajnih prepreka (i/ili nedjelotvornosti primjenjenih programa i mjera) za razvoj ženskog poduzetništva u Hrvatskoj te potrebu za širim spektrom *policy* instrumenata i programa kojima će se omogućiti ulazak većeg broja žena u poduzetničke aktivnosti.

Analizom strateških dokumenata razvoja poduzetništva žena (Ocjena stanja ekonomske i poduzetničke aktivnosti žena u Republici Hrvatskoj te Izvješće o provedbi Strategije 2010.-2013.) identificirani su ključni problemi poduzetništva žena u Hrvatskoj³³:

- podzastupljenost u poduzetničkim aktivnostima i zaposlenosti
- niže plaće u obavljanju sličnih poslova
- značajna dominacija u nezaposlenosti
- značajna upravljačka podzastupljenost i podzastupljenost u vlasničkoj strukturi
- nepovezanost aktivnosti za jačanje poduzetništva žena i
- nedovoljna koordinacija i suradnja nositelja provedbe javnih politika, programa i inicijativa kojima se doprinosi razvoju poduzetništva žena, što onemogućava učinkovitost primijenjenih aktivnosti i uloženi financijskih sredstava.

32 Ocjenama 1 do 5 eksperti u svakoj zemlji obuhvaćenoj GEM istraživanjem ocjenjuju kvalitetu različitih komponenti poduzetničkog ekosistema, pri čemu ocjena 5 označava visoku razinu podrške odnosno visoku razinu kvalitete pojedine komponente poduzetničkog ekosistema, a ocjena 1 potpuno nezadovoljavajuću razinu.

33 Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2014.

Glavne strukturne prepreke koje otežavaju rješavanje problema u jačanju poduzetništva žena su stereotipi o ženama u znanosti i tehnologiji, tradicionalni pogledi o ulozi žena u društvu, te nedostatak podrške ženama s dva posla (obitelj i profesija). Ekonomske prepreke su otežan pristup financiranju i neumreženost koja otežava pristup izvorima financiranja dok su glavne „meke“ prepreke nedostatak savjeta, mentorstva, pristupa mrežama poduzetnika/ca, treninga i programa obrazovanja i osposobljavanja za tehnološki intenzivne pothvate te u nedostatku samopouzdanja i kapaciteta kod žena za preuzimanje rizika.

Niz prijedloga za uklanjanje prepreka i unapređenje različitih aspekata sudjelovanja žena u gospodarskim aktivnostima, te analiza ostvarenih aktivnosti Strategije poticanja razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2010.-2013. kroz Izvješće o provedbi Strategije bile su okosnica za izradu **Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.**³⁴ Očekivan rezultat primjene ovog strateškog dokumenta je smanjivanje jaza između poduzetničkih aktivnosti žena i muškaraca na vrijednost TEA pokazatelja u EU, koji iznosi 1,86, kroz provođenje 4 strateška cilja i 12 mjera (tablica 21).

Tablica 21: Strateški ciljevi i mjere provedbe Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.

	Strateški cilj 1.	Strateški cilj 2.	Strateški cilj 3.	Strateški cilj 4.
	Poboljšanje usklađenosti i umreženost javnih politika	Poboljšanje sustavne podrške poduzetništvu žena	Uvođenje poduzetništva žena u cjelokupnu institucionalnu infrastrukturu	Promocija poduzetništva žena
Mjera	M1: Međuresorna radna skupina i koordinacija M2: Statistička osnovica i povezivanje izvora informacija M3: Stvaranje poticajnog okruženja	M4: Potpora poduzetnosti žena M5: Poslovno umrežavanje M6: Obrazovanje i osposobljavanje M7: Povoljno financiranje	M8: Savjetovanje i mentorstvo na regionalnoj razini M9: Podrška poduzetništvu žena kroz potpurnu infrastrukturu M10: Pružanje stručne potpore za poduzetničke projekte žena	M11: Komunikacijske aktivnosti i promidžba Strategije M12: Promocija mreža i razvoja poduzetništva žena

Izvor: Akcijski plan za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014.

U 2013. godini u Hrvatskoj provode se sljedeći programi i projekti s ciljem poticanja razvoja ženskog poduzetništva u Hrvatskoj:

Ministarstvo poduzetništva i obrta – Poduzetnički impuls 2013.

Prema podacima Ministarstva poduzetništva i obrta, ženama poduzetnicama je kroz Poduzetnički impuls u 2013. godini dodijeljeno ukupno 694 potpore u ukupnom iznosu od 22.517.790 kn, što je 39,3% ukupno dodijeljenih potpora (tablica 22).

³⁴ Studiju za pripremu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. izradio je CEPOR

Tablica 22: Potpore dodijeljene ženama poduzetnicama kroz Poduzetnički impuls, 2010. – 2013. godine

	Ukupni broj dodijeljenih potpora	Broj dodijeljenih potpora ženama poduzetnicama	Udio žena %	Ukupno dodijeljeni iznos potpora kn	Dodijeljeni iznos ženama poduzetnicama kn	Udio žena %
2010.	5.036	1.973	39,2	249.427.818,08	39.431.856,02	15,8
2011.	5.537	2.549	46,0	199.723.565,72	42.992.785,22	21,5
2012.	2.437	851	34,9	165.510.589,97	40.818.913,71	24,6
2013.	1.765	694	39,3	136.595.800,06	22.517.730,87	16,5
Ukupno	14.775	6.607	41,1	751.257.773,83	145.791.285,82	19,4

Izvor: Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014., str.15.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak – program kreditiranja ženskog poduzetništva „Žene poduzetnice“

U 2011. godini HBOR je započeo s provođenjem programa kreditiranja žena poduzetnica, sukladno Akcijskom planu za provedbu Strategije razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2010. – 2013. s ciljem poticanja osnivanja i razvoja poslovanja malih i srednjih poduzeća u većinskom vlasništvu žena, a 2013. godina je zadnja godina u kojoj se ovaj program provodio. Od uvođenja programa do kraja 2013. godine odobrena su 223 kredita u ukupnom iznosu od 106.312.438 kn. Ukupan broj odobrenih kredita povećavao se svake godine, te je u 2012. godini odobreno 169% više kredita u odnosu na 2011. godinu, a u 2013. godini 22% više u odnosu na 2012. godinu, dok je prosječan iznos odobrenog kredita tijekom cijelog trajanja programa ostao isti (tablica 23).

Tablica 23: Odobreni krediti po programu „Žene poduzetnice“ HBOR-a, 2011.-2013. godine

	Broj ukupno odobrenih kredita	Iznos odobrenja, kn	Prosječni iznos odobrenog kredita, kn
2011.	32	15.269.215,94	477.162,99
2012.	86	40.694.803,11	473.195,39
2013.	105	50.348.419,52	479.508,76
Ukupno	223	106.312.438,57	476.737,39

Izvor: Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014., str.16.

Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD) - program „Žene u poduzetništvu“

Europska banka za obnovu i razvoj od 2011. do ožujka 2013. godine provodila je program „Žene u poduzetništvu“, s ciljem promocije ženskog poduzetništva kroz pružanje podrške ženama koje su vlasnice poduzeća ili menadžerice u poduzeću, kao i kroz pružanje podrške poduzetima u kojima većinu zaposlenih čine žene.

Program podrške sastojao se od sljedećih komponenti:

- provođenje savjetodavnih projekata, kroz koje je EBRD sufinancirao od 75% do 90% projekta, a potpore su bile ograničene na maksimalno 10.000 EUR po poduzeću;
- povezivanje žena poduzetnica sa financijskim institucijama EBRD-a s ciljem lakšeg pristupa financijskim sredstvima;
- provođenje programa obuke, pružajući mogućnosti mentorstva, te umrežavanja sa lokalnim interesnim skupinama;
- promocija primjera najbolje prakse i priča o uspjehu žena poduzetnica.

SEECEL i Gender Task Force - projekt „Žene poduzetnice – pokretači novih radnih mjesta na području jugoistočne Europe“

Cilj ovog projekta, u čiju provedbu je uključeno devet zemalja³⁵, je promocija ženskog poduzetništva u jugoistočnoj Europi kroz suradnju javnog i privatnog sektora, promocija najboljih praksi politika za žensko poduzetništvo, te izgradnja kapaciteta nacionalnih i regionalnih ženskih poduzetničkih mreža i udruga. Projekt provode Regionalni centar za razvoj poduzetničkih kompetencija za zemlje jugoistočne Europe – SEECEL zajedno sa Inicijativom za održivi rast – Gender Task Force (GTF), u razdoblju od 2012. do 2015. godine.

Ključna područja ovog projekta usmjerena na razvoj podrške poduzetnicama u jugoistočnoj Europi su:

- razvoj 2. generacije indikatora koji proizlaze iz Small Business Act (SBA-a) za žensko poduzetništvo;
- stvaranje WETNAS (Women Entrepreneurship Training Needs Analysis) sustava na regionalnoj razini;
- razvoj modula izobrazbe za osposobljavanje i usavršavanje temeljenih na rezultatima WETNAS-a;
- promocija najbolje prakse politika za žensko poduzetništvo, te izgradnja kapaciteta nacionalnih i regionalnih ženskih poduzetničkih mreža i udruga
- iniciranje razvoja i unapređenje okvira za podršku politikama za žensko poduzetništvo, na osnovu najboljih praksi.

Projektne aktivnosti podijeljene su u dvije glavne faze. Kroz Fazu 1, koja je trajala do prosinca 2013. godine, razvijena je druga generacija indikatora za žensko poduzetništvo, razvijen je sistem analize potreba za obukom kod žena poduzetnica i razvijena je tzv. Zajednica stručnjaka (CoP) koja služi kao neformalni alat za učenje i kao platforma za razmjenu znanja. Jedna od ključnih aktivnosti u ovoj fazi projekta je **Istraživanje potreba za obrazovanjem i edukacijom žena poduzetnica**³⁶ koje je provedeno u svih devet zemalja koje sudjeluju u projektu, a u Hrvatskoj

35 Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, BJR Makedonija, Kosovo, Crna Gora, Srbija, Moldavija i Turska, <http://www.seecel.hr/UserDocsImages/zene-poduzetnice-12557>, preuzeto 1.10.2014.

36 Istraživanje potreba za obrazovanjem i usavršavanjem žena poduzetnica, Hrvatska gospodarska komora, 2013.

je to istraživanje provela Hrvatska gospodarska komora. Rezultati istraživanja bazirani su na 282 ankete koje su popunjavale žene vlasnice ili rukovoditeljice poduzeća/obrta, a pokazuju da je glavni razlog edukacije i usavršavanja povećanje kvalitete usluga i proizvoda te održivost poslovanja, dok je glavni izvor financiranja edukacija i usavršavanja samo poduzeće. Najvažnije obrazovne teme za vlasnice/rukovoditeljice poduzeća su državne potpore i zakonodavstvo, razvoj proizvoda i usluga, upravljanje, strateško planiranje i organizacija, marketing i prodaja, ljudski potencijali, dok su najmanje bitne teme internacionalizacija poslovanja, inovacije i energetska efikasnost. Najvažnija područja obrazovanja za ostale zaposlenike u poduzeću su razvoj proizvoda i usluga, informacijska i telekomunikacijska tehnologija i upravljanje kvalitetom i standardima, dok su najmanje važna područja financijski *management* i računovodstvo, upravljanje i inovacije.

Faza 2 projekta provodi se tijekom 2014. godine, a usmjerena je na razvoj trening modula kao i na definiranje kriterija za primjere dobre prakse, koji će služiti kao neformalni alat za učenje ženama poduzetnicama kao i onima koje planiraju pokrenuti vlastiti posao.

Veleposlanstvo Sjedinjenih Američkih Država u Zagrebu i Zagrebačka škola ekonomije i menadžmenta (ZŠEM) - projekt „Invest for the Future“

Projekt „Invest for the Future“ Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država u Zagrebu u Hrvatskoj provodi Zagrebačka škola ekonomije i menadžmenta s ciljem pružanja potpore poduzetnicama diljem Jugoistočne Europe i Euroazije kroz učenje, umrežavanje i pružanje prilike za ostvarivanje prihoda. Sudjelovanjem u ovom projektu, poduzetnice su dobile priliku stjecanja novih znanja, korištenja usluga mentoriranja, te upoznavanja izvora financiranja koji odgovaraju strateškim potrebama malih i srednjih poduzeća u regiji. Aktivnosti projekta uključivale su i organizaciju regionalnih konferencija s ciljem umrežavanja žena iz Jugoistočne Europe i Euroazije: 2011. u Zagrebu i Istanbulu, 2012. u Varšavi, 2013. u Strugi i 2014. godine u Zagrebu.

Razvoj ženskog poduzetništva u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Cilj projekta „Razvoj ženskog poduzetništva u Splitsko-dalmatinskoj županiji“ je kroz pružanje bespovratnih potpora jačati žensko poduzetništvo te poticati samozapošljavanje žena u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Inicijator projekta je Hrvatska udruga poslovnih žena Krug – ogranak Split, a projekt se ostvaruje u suradnji s Gradom Splitom, Splitsko-dalmatinskom županijom i HGK Županijskom komorom Split.

4. Okruženje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

4.1. Zakonodavni i institucionalni okvir

Zakonodavni i institucionalni okvir definira:

- distribuciju kompetencija za donošenje *policy* odluka vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća
- implementaciju donešenih odluka na razini državnih institucija (ministarstava i agencija)
- smjer razvoja nacionalnih i regionalnih politika razvoja sektora malih i srednjih poduzeća
- raspoloživost podrške sektoru malih i srednjih poduzeća.

4.1.1. Distribucija kompetencija za donošenje i implementaciju *policy* odluka

U formuliranju, donošenju i implementaciji *policy* okvira za djelovanje sektora malih i srednjih poduzeća glavni akteri, sa različitim intenzitetima utjecaja, su:

- **Ministarstvo poduzetništva i obrta** (www.minpo.hr) nadležno je za kreiranje politika usmjerenih na razvoj malih i srednjih poduzeća i stvaranje povoljnog okruženja za poduzetništvo;
- **Hrvatska banka za obnovu i razvitak – HBOR** (www.hbor.hr) je razvojna i izvozna državna banka čija je osnovna zadaća poticanje gospodarstva putem kreditiranja, osiguravanja izvoza od političkih i komercijalnih rizika, izdavanja garancija i poslovnog savjetovanja;
- **Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije – HAMAG BICRO** (www.hamagbicro.hr) nastala je 2014. godine spajanjem Hrvatske agencije za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST) i Poslovno-inovacijske agencije Republike Hrvatske (BICRO) s ciljem kreiranja jedinstvenog sustava koji će poduzetnicima pružiti podršku kroz sve razvojne faze poslovanja. Agencija obuhvaća aktivnosti vezane uz poticanje osnivanja i razvoja malih i srednjih poduzeća. a djelovanje Agencije u nadležnosti je Ministarstva poduzetništva i obrta;
- **Hrvatska udruga poslodavaca** (www.hup.hr) – dobrovoljna, neprofitna i neovisna udruga poslodavaca koja štiti i promiče prava svojih članova. Aktivnosti udruge su u područjima radno-socijalnog zakonodavstva, industrijskih odnosa, zaštite privatnog vlasništva, promocije razvoja i uređenja tržišnih uvjeta poslovanja, jačanja konkurentnosti i povoljne poduzetničke klime;
- **Hrvatska gospodarska komora** (www.hgk.hr) – neprofitno, nevladino udruženje svih aktivnih pravnih osoba (članstvo u HGK je obvezno), a čini ga 98,06% malih poduzeća, 1,52% srednjih i 0,42% velikih poduzeća. U drugoj polovici 2014. godine HGK je reorganiziran u 20 županijskih komora i 10 sektora, a u njegovom sustavu djeluje i **Sektor za industriju** u sklopu kojeg djeluje **Odjel za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj**;
- **Hrvatska obrtnička komora** (www.hok.hr) – samostalna stručno poslovna organizacija obrtnika osnovana radi promicanja, usklađivanja i zastupanja zajedničkih interesa obrtništva. Članstvo u HOK-u je obvezno, a organizacija djeluje kroz 20 područnih komora, 116 udruženja obrtnika, te 18 sekcija i cehova;
- **Europska banka za obnovu i razvoj** (www.ebrd.com) – organizacija koja kroz „Tim podrške malim poduzećima“ (*Small Business Support team*) pruža informacije i savjetodavne usluge malim i srednjim poduzećima usmjerene na postizanje rasta, unapređenje izvoznog potencijala i novih mogućnosti zapošljavanja;

- **Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva – CEPOR** (www.cepor.hr) – neovisni *policy* centar koji se bavi problematikom malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj čiji je cilj utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. CEPOR je fokusiran na stvaranje stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje. Od 2014. godine u sklopu CEPORa djeluje **Centar za obiteljska poduzeća i prijenos poslovanja – CEPRA** čiji je cilj pružanje podrške obiteljskim i drugim malim i srednjim poduzećima u području prijenosa poslovanja i drugih specifičnih izazova vezanih uz upravljanje obiteljskim poduzećima.

4.1.2. Nacionalne i regionalne politike i programi

Aktualne nacionalne i regionalne politike i programi kojima se regulira i potiče razvoj sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj su:

- **Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.**, iz 2013. godine, čiji je cilj povećanje konkurentnosti malog gospodarstva u Hrvatskoj kroz poboljšanje ekonomske uspješnosti, poboljšanje pristupa financijama, promociju poduzetništva, poboljšanje poduzetničkih vještina, te poboljšanje poslovnog okruženja;
- **Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014.**, iz 2010. godine, čiji je cilj senzibilizirati javnost o poduzetništvu i razvijanje pozitivnog stava prema cjeloživotnom učenju, te uvođenje učenja i osposobljavanja za poduzetništvo kao ključne kompetencije u sve oblike, vrste i razine formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja i učenja;
- **Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.**, iz 2014. godine, čiji je cilj poboljšanje usklađenosti i umreženost javnih politika, poboljšanje sustavne podrške poduzetništvu žena, uvođenje poduzetništva žena u cjelokupnu institucionalnu infrastrukturu, te promocija poduzetništva žena;
- **Akcijski plan provedbe Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.**, iz 2014. godine
- **Strategija razvoja klastera u Republici Hrvatskoj 2011.-2020.**, iz 2011. godine, čiji je cilj unapređenje upravljanja hrvatskom klsterskom politikom, jačanje klastera i klusterskih udruženja, poticanje inovacija i transfera novih tehnologija, osvajanje novih tržišta i internacionalizacija klastera, te jačanje znanja i vještina za razvoj klastera;
- **Strateški plan Ministarstva poduzetništva i obrta za razdoblje od 2012. – 2014. godine**, iz 2012. godine čiji je cilj jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva kroz učinkovitije korištenje sredstava iz fondova EU, te razvoj djelatnosti HAMAG INVESTa (od 2014. godine HAMAG BICROa);
- **Strateški plan Ministarstva poduzetništva i obrta za razdoblje od 2013. – 2015. godine**, iz 2013. godine kroz koji će se poticajne mjere posebno usmjeriti na jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća i obrtništva na jedinstvenom tržištu EU i korištenje sredstava EU;
- **Program poticanja poduzetništva i obrta – Poduzetnički impuls 2014.**, iz siječnja 2014. godine.

Programi i politike relevantne za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj trebaju biti usklađene sa **Small Business Act of Europe**³⁷ iz 2008. godine, kojim je Europska unija dala smjernice za uvažavanje središnje uloge malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu Europske

³⁷ Izvor: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF>, preuzeto 02.10.2014.

unije. Hrvatska može pratiti odstupanja od očekivanja koja su definirana u *Small Business Act of Europe* kroz dvije evaluacije: SBA Fact Sheet i SME Policy Indeks.

SBA Fact Sheet 2014³⁸ za Hrvatsku - godišnje izvješće EU koje analizira promjene u trendovima u okruženju i regulatornom okviru na nacionalnoj razini za sektor malih i srednjih poduzeća. Unatoč napretku koji je postigla u proteklih šest godina, Hrvatska još uvijek značajno zaostaje za zemljama članicama EU u kvaliteti poduzetničke okoline. Jedino područje u kojem Hrvatska bilježi bolje rezultate u usporedbi s EU je *Okruženje*, kao rezultat većih mogućnosti u korištenju državnih potpora u području zaštite okoliša i energetske učinkovitosti koje imaju mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj. Hrvatska dostiže prosjek EU u dva područja SBA Fact Sheet izvješća - *Pristup financijama* i *Vještine i inovacije*. U odnosu na izvješće iz 2013. godine, napredak je ostvaren u području *Agilnost uprave* i *Vještine i inovacije*, dok je pogoršanje zabilježeno u područjima *Poduzetništvo*, *Druga šansa*, *Pristup financijama* i *Internacionalizacija*.

SME Policy Index prati implementaciju *Small Business Act for Europe* kroz 108 indikatora koji pružaju okvir za procjenu nacionalnih politika za mala i srednja poduzeća, a temelje se na principima *Small Business Act*-a. U listopadu 2012. objavljeno je izvješće za osam zemalja Jugoistočne Europe³⁹, a odnosi se na procjenu promjena politika u razdoblju od 2009. do 2011. godine.

Hrvatska se, u navedenoj grupi zemalja, uz Srbiju i Tursku, smatra nositeljem promjena politika vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća. Izvješće definira i područja koja zahtijevaju značajnije promjene, a to su: daljnje unapređenje regulatornog okvira unutar kojeg se odvija poduzetnička aktivnost, unapređenje poslovnog okruženja, pojednostavljenje stečajnog postupka, poticanje razvoja netradicionalnih izvora financiranja (fondova rizičnog kapitala, poslovnih anđela i drugih) malih i srednjih poduzeća, te podrška razvoju inovativnih i na znanju utemeljenih poduzeća.

GEM istraživanjem prate se i promjene u kvaliteti poslovnog okruženja. U svim godinama otkako je Hrvatska uključena u GEM istraživanje, identificiran je izostanak konzistentnih Vladinih politika vezanih uz problematiku malih i srednjih poduzeća, kao jedna od najvećih prepreka razvoju sektora malih i srednjih poduzeća (tablica 24).

Tablica 24: Ocjena Vladinih politika u 2012. i 2013. godini

	2012.		2013.	
	Prosjek	Hrvatska	Prosjek	Hrvatska
Politike potpore poduzetničkoj aktivnosti	2,60	1,96	2,58	2,19
Politike prema regulatornom okviru	2,43	1,74	2,35	1,83

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Vladine politike za 2013. godinu, promatrane kroz politike potpora poduzetničkoj aktivnosti (2,19) i politike usmjerene na pojednostavljivanje regulatornog okvira (1,83) su ocjenjene niže u odnosu na prosjek zemalja koje sudjeluju u GEM istraživanju što ukazuje na potrebu bržeg i intenzivnijeg reagiranja u području razvoja konzistentnih politika usmjerenih na sektor malih i srednjih poduzeća.

38 Područja analize SBA Fact Sheet izvješća su: Poduzetništvo, Druga šansa, Prvo misliti o malima - Think Small First, Agilnost uprave, Državna pomoć i javna nabava, Pristup financijskim sredstvima, Jedinствeno tržište, Vještine i inovacije, Okruženje i Internacionalizacija.

39 Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Kosovo, Makedoniju, Srbiju, Hrvatsku i Tursku

4.1.3. Regulatorno okruženje

Regulatorni okvir za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj čine sljedeći zakoni:

- Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, 114/13, 41/14)
- Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, 63/07, 53/12, 56/13)
- Zakon o državnim potporama (NN 47/14)
- Zakon o trgovačkim društvima (NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11, 111/12, 144/12, 68/13)
- Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12)
- Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja (NN 111/12, 28/13)
- Zakon o deviznom poslovanju (NN 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 133/09, 153/09, 145/10, 76/13)
- Zakon o platnom prometu (NN 133/09, 136/12)
- Zakon o koncesijama (NN 143/12)
- Zakon o tržištu kapitala (NN 88/08, 146/08, 74/09, 54/13, 159/13)
- Zakon o obrtu (NN 143/13)
- Zakon o trgovini (NN 87/08, 96/08, 116/08, 76/09, 114/11, 68/13, 30/14)
- Zakon o sudskom registru (NN 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13, 93/14)
- Zakon o uslugama (NN 80/11)
- Zakon o javno-privatnom partnerstvu (NN 78/12)
- Zakon o računovodstvu (109/07, 54/13)
- Zakon o reviziji (NN 146/05, 139/08, 144/12)
- Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 79/09, 80/13)
- Zakon o javnoj nabavi (NN 90/11, 83/13, 143/13, 13/14)
- Zakon o zaštiti okoliša (NN 80/13, 153/13)
- Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11, 50/12, 55/12, 80/13)
- Zakon o radu (NN 93/14)
- Zakon o zaštiti potrošača (NN 41/14)
- Stečajni zakon (NN 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 82/06, 116/10, 25/12, 133/12)
- Ovršni zakon (NN 112/12, 25/13, 93/14)

Regulativu poreznog sustava čine sljedeći zakoni:

- Opći porezni zakon (NN 147/08, 18/11, 78/12, 136/12, 73/13)
- Zakon o doprinosima (NN 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13, 41/14)
- Zakon o porezu na dobit (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13)
- Zakon o porezu na dohodak (NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14)
- Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13)
- Zakon o porezu na promet nekretnina (NN 69/97, 26/00, 127/00, 153/02, 22/11)
- Zakon o trošarinama (NN 22/13, 32/13, 81/13)

Temeljni zakon carinskog sustava je:

- Zakon o provedbi carinskih propisa Europske unije (NN 54/13)

Istraživanje Svjetske banke, *Doing Business* za 2014. godinu, pokazuje da je negativan trend u području kvalitete regulatornog okruženja u Hrvatskoj zaustavljen (od 189 zemlja uključenih u istraživanje, Hrvatska je u 2014. godini zauzela 65. mjesto, dok je u 2013. godini bila je na 89. mjestu). Negativan

trend zaustavljen je u sljedećim pokazateljima: pristup električnoj energiji, zaštita investitora, izvoz, registracija vlasništva i rješavanje nelikvidnosti, dok je pogoršanje vidljivo u propisima za otvaranje poduzeća, ishođenju građevinskih dozvola, pristupu kreditnim sredstvima, plaćanju poreza i izvršavanju ugovora. U tablici 25 je pregled pokazatelja regulatornog okruženja za Hrvatsku, prema istraživanju *Doing Business*, u odnosu na najbolje pozicionirane zemlje, te susjednu Sloveniju.

Tablica 25: Pregled odabranih pokazatelja kvalitete regulatorne okoline prema istraživanju *Doing Business* za 2014. godinu

Regulatorno područje	Pokazatelj			
	Hrvatska	Najbolji indikator (zemlja)	EU (prosjek)	Slovenija
Propisi za otvaranje poduzeća				
Broj procedura	7	Novi Zeland 1	5	2
Vrijeme (dani)	150	0.5	12.1	6
Trošak (% dohotka <i>per capita</i>)	3.5	0.3	5.3	0.0
Minimalni kapital (% dohotka <i>per capita</i>)	26.6	0.0	5.8	44.1
Plaćanje poreza				
Broj plaćanja godišnje	19	Ujedinjeni Arapski Emirati 4	20.5	11
Vrijeme (broj sati godišnje)	208	12	234.3	260
Porez na dobit (% od bruto dobiti)	0.0	0.0	10.4	12.5
Porez na dohodak i doprinosi (%)	17.1	14.1	21.4	18.2
Drugi porezi (%)	1.6	0.7	3.1	1.4
Ukupno porezno opterećenje (% dobiti)	18.8	14.8	34.9	32.0
Izvršavanje ugovora				
Broj procedura	38	Singapur 21	37	32
Vrijeme (dani)	572	150	448.1	1,270
Trošak (% od duga)	13.8	25.8	25.2	12.7
Bankrot				
Vrijeme insolventnosti (godine)	3.1	Finska 0.9	2.3	2.0
Trošak insolventnosti (% od imovine)	14.5	3.5	13.3	4
Stopa oporavka (centi na 1 USD)	30.5	90.2	37.7	50.1

Izvor: *Doing Business 2015, Croatia – Country Profile, The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank*

Istraživanje *Doing Business* u 2014. godini, pozicionira Hrvatsku lošije u odnosu na prethodnu godinu prema kriteriju složenosti regulatornog okvira za pokretanje poduzeća (u 2014. godini Hrvatska je pozicionirana na 88. mjesto, a u 2013. godini na 80. mjesto). Kriterij složenosti regulatornog okvira za pokretanje poduzeća mjeri se brojem procedura potrebnih za registraciju poduzeća, brojem

dana potrebnih za registraciju poduzeća, potrebnim minimalnim kapitalom za osnivanje poduzeća (sa 0% u 2013. godini, na 26.6% u 2014. godini) i troškom registracije, u kojem je jedino evidentiran pozitivni pomak (sa 9.3% u 2013. godini, na 3.5% u 2014. godini). Glavni razlog pogoršanja pozicije u ovom području je povećanje broja procedura potrebnih za pokretanje poduzeća, i dana potrebnih za registraciju poduzeća u odnosu na 2013. godinu, dok su ostale promatrane zemlje, pa i zemlje u okruženju, smanjile broj procedura i vremena potrebnog za otvaranje i registraciju poduzeća. Tako je npr. u Albaniji za registraciju poduzeća potrebno četiri i pol dana i pet procedura, dok je u Mađarskoj potrebno pet dana i četiri procedure, a u Italiji pet dana i pet procedura.

U kategoriji *Plaćanje poreza*, Hrvatska ima jednak broj godišnjih poreza u odnosu na 2013. godinu (19 poreza godišnje), dok se vrijeme za pripremu i plaćanje poreza povećalo (sa 196 sati godišnje u 2013. godini na 208 sati godišnje u 2014. godini). Najbolju ocjenu u 2014. godini, prema ovom pokazatelju, imaju Ujedinjeni Arapski Emirati, gdje se godišnje plaća četiri poreza i potrebno je 12 sati za pripremu i plaćanje poreza (mjereno brojem sati godišnje). Među europskim primjerima dobre prakse treba istaknuti Norvešku koja ima samo 4 poreza godišnje i potrebno je tek 83 sata za pripremu i plaćanje poreza te Irsku, koja ima devet poreza godišnje i potrebno je 80 sati za pripremu i plaćanje poreza.

U Hrvatskoj ukupno porezno opterećenje poduzetnika u 2014. godini iznosi 18,8%, što je smanjenje od jednog postotnog boda u usporedbi sa 2013. godinom kada je ukupno porezno opterećenje poduzetnika iznosilo 19,8%, dok je za pripremu i plaćanje poreza potrebno 208 sati, odnosno 12 sati više u odnosu na 2013. godinu.

Glavna porezna opterećenja za poduzeća u Hrvatskoj su porez na dodanu vrijednost, porez na dohodak, porez na dobit, te prihod lokalnih zajednica (općina i gradova) – prirez (tablica 26).

Tablica 26: Porezi u Hrvatskoj

Vrsta poreza	Porezni obveznik	Porezna osnovica	Porezna stopa
POREZ NA DODANU VRIJEDNOST	Fizička i pravna osoba (poduzetnik) koja isporučuje dobra ili obavlja usluge	Naknada za isporučena dobra ili obavljene usluge	5% 13% 25%
POREZ NA DOHODAK	Fizička osoba koja ostvaruje oporezivi dohodak	Ukupni dohodak ostvaren od lokalnih poreznih obveznika u Hrvatskoj i inozemstvu te inozemnih poreznih obveznika u Hrvatskoj	12% 25% 40%
POREZ NA DOBIT	Društva i druge pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnost s ciljem stjecanja dobiti	Dobit (razlika između prihoda i rashoda)	20 % 15% na dobit po odbitku 12 % na dividende i udjele u dobiti
PRIREZ	Porez na dohodak poreznih obveznika	Porez na dohodak	Općina: do 10% Grad s populacijom manjom od 30,000: do 12% Grad s populacijom većom od 30,000: do 15% Grad Zagreb: do 30%

Izvor: Porezni sustav Republike Hrvatske, www.porezna-uprava.hr, 2014.

4.2. Prepreke razvoja malog i srednjeg poduzetništva kroz prizmu međunarodnih istraživanja

Hrvatska je uključena u brojna svjetska istraživanja koja već duži niz godina u godišnjim izvješćima identificiraju iste ključne prepreke razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj:

- administrativne prepreke (dugotrajne i skupe procedure za pokretanje i likvidaciju poduzeća),
- neefikasnost pravosuđa,
- dugotrajne procedure registracije vlasništva,
- slaba usmjerenost na poduzetničko obrazovanje,
- nerazvijenost neformalnih oblika financiranja pokretanja poslovnih pothvata.

Global Entrepreneurship Monitor - GEM istražuje povezanost između općih makroekonomskih⁴⁰ uvjeta i okvira poduzetničkih⁴¹ uvjeta. Rezultati GEM istraživanja u Hrvatskoj od 2002. do 2013. godine kao najslabije komponente poduzetničkog ekosistema identificiraju:

- vladine politike prema regulatornom okviru,
- poduzetničko obrazovanje i
- prijenos rezultata aktivnosti istraživanja i razvoja u sektor malih i srednjih poduzeća.

Navedene komponente u svim godinama provedbe GEM istraživanja u Hrvatskoj ocijenjene su najniže, te zbog svoje (ne)kvalitete predstavljaju prepreke poduzetničkom djelovanju.

I drugi međunarodni istraživački projekti koji analiziraju različite aspekte nacionalnih gospodarstava potvrđuju rezultate GEM istraživanja o glavnim preprekama poduzetničkog djelovanja.

Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2014.-2015.⁴² koje provodi Svjetski gospodarski forum Hrvatsku pozicionira na 77. mjesto od 144 zemlje uključene u istraživanje, što predstavlja pad za dva mjesta u odnosu na rezultate za 2013. godinu. Hrvatska je prvi put uključena u ovo istraživanje 2002. godine, i od tada bilježi oscilirajuće kretanje na ljestvici konkurentnosti do 2005. godine, zatim razdoblja napretka (2005.-2007.), a nakon toga (2008. – 2012.) evidentan je kontinuirani pad. Rezultati za 2013. godinu bilježe napredak, dok rezultati za 2014. ponovno bilježe pad.

Pozicija Hrvatske na ljestvici konkurentnosti u 2014. godini rezultat je značajnog pada u kvaliteti makroekonomskog okruženja (sa 67. mjesto u 2013. godini na 91. mjesto u 2014. godini) i inovativnosti (sa 79. mjesto u 2013. godini na 93. mjesto u 2014. godini), i tek minimalnog poboljšanja u području institucija (sa 93. mjesto u 2013. godini na 87. mjesto u 2014. godini), zdravlja i osnovnog obrazovanja (sa 66. mjesto u 2013. godini na 60. mjesto u 2014. godini),

40 Opći makroekonomski uvjeti uključuju otvorenost nacionalnog gospodarstva, učinkovitost financijskog tržišta, razinu ulaganja u istraživanje i razvoj, dostupnost i razvijenost fizičke infrastrukture, upravljačke kompetencije, fleksibilnost tržišta radne snage i efikasnost pravnih i socijalnih institucija.

41 Okvir poduzetničkih uvjeta uključuje raspoloživost financijskih resursa za pokretanje poslovnog pothvata, vladine politike i programe za poticanje poduzetničkih pothvata, kvalitetu obrazovanja i treninga za poduzetnike, otvorenost unutarnjeg tržišta i konkurentnost, transfer rezultata istraživanja i razvoja, pristup fizičkoj infrastrukturi, kao i kulturne i društvene norme.

42 Rezultati se temelje na perceptivnim podacima dobivenim kroz istraživanje mišljenja gospodarstvenika i javno dostupnim statističkim pokazateljima iz 2013. i 2014. godine, a objavljeni su u 2014. godini. Metodologija Svjetskog gospodarskog foruma temelji se na analizi 12 faktora konkurentnosti koji uključuju: institucije, infrastrukturu, makroekonomsko okruženje, zdravlje i osnovno obrazovanje, visoko obrazovanje i trening, efikasnost tržišta rada, efikasnost tržišta roba, tehnološku spremnost, poslovnu sofisticiranost, inovativnost, veličinu tržišta i financijsko tržište.

poslovne sofisticiranosti (sa 88. mjesta u 2013. godini na 83. mjesto u 2014. godini), te u razvoju financijskog tržišta (sa 78. mjesta u 2013. godini na 74. mjesto u 2014. godini).⁴³

U 2014. godini su, prema Izvješću, i nadalje najproblematičniji čimbenici za poslovanje u Hrvatskoj niska učinkovitost javne uprave, nestabilnost politika, korupcija, porezne stope, porezna politika, pristup financijskim izvorima, restriktivno radno zakonodavstvo, te loša radna etika nacionalne radne snage.

Po kvaliteti faktora o kojima ovisi konkurentnost, Hrvatska se nalazi u okruženju sljedećih zemalja jugoistočne Europe (tablica 27) – Slovačke (75.), Slovenije (70.) i Crne Gore (67.).

Tablica 27: Rezultati Izvješća o globalnoj konkurentnosti 2014.-2015. - Hrvatska i referentne zemlje

Zemlja	Rang 2014.	Rang 2013.	Promjena	
Poljska	43.	42.	↘	-1
Češka	37.	46.	↗	+9
Bugarska	54.	57.	↗	+3
Slovenija	70.	62.	↘	-8
Mađarska	60.	63.	↗	+3
Crna Gora	67.	67.	→	0
Makedonija	63.	73.	↗	+10
Hrvatska	77.	75.	↘	-2
Rumunjska	59.	76.	↗	+17
Slovačka	75.	78.	↗	+3
Bosna i Hercegovina	-	87.	-	-
Albanija	97.	95.	↘	-2
Srbija	94.	101.	↗	+7

Izvor: Izvješće o globalnoj konkurentnosti 2014.-2015., Svjetski gospodarski forum / Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2014.

Uz glavne zapreke funkcioniranju i razvoju gospodarstva (administrativne barijere, neefikasnost pravosuđa, dugotrajne procedure registracije vlasništva, slaba usmjerenost na poduzetničko obrazovanje, nerazvijenost neformalnih oblika financiranja pokretanja poslovnih pothvata), u Hrvatskoj je prisutna i korupcija, koju posebno prati istraživanje Indeks percepcije korupcije.

⁴³ "Izvješće o globalnoj konkurentnosti 2014.-2015.: Pozicija Hrvatske", Nacionalno vijeće za konkurentnost, Zagreb, 2014.

Indeks percepcije korupcije⁴⁴ rezultat je istraživanja koje provodi Transparency International, a mjeri stupanj percepcije korupcije u javnom sektoru i među dužnosnicima te definira rang listu zemalja prema ocjeni o raširenosti korupcije u njima. Vrijednosti tog indeksa ukazuju na korupciju kao značajan problem u funkcioniranju hrvatskog gospodarstva. U 2014. godini Hrvatska je prema Indeksu percepcije korupcije na ljestvici od 0 (potpuna korupcija) do 100 (bez korupcije) ocijenjena s 48 boda, čime je rangirana na 61. mjesto, u odnosu na 175 zemalja koliko sudjeluje u istraživanju. Najbolji rezultat zemalja u okruženju pokazuje Slovenija s 58 bodova (39. mjesto na rang ljestvici), a nepovoljniju razinu indeksa percepcije korupcije od Hrvatske imaju Makedonija (45 bodova, 64. mjesto), Bosna i Hercegovina (39 boda, 80. mjesto), Crna Gora (42 bod, 76. mjesto) i Srbija (41 bodova, 78. mjesto). U odnosu na prethodnu godinu, Hrvatska bilježi pad od 4 mjesta, a na području Zapadne i Srednje Europe Hrvatska je u grupi pet najkorumpiranijih zemalja. Činjenica da se Hrvatska godinama nalazi u grupi zemalja s izraženom razinom korupcije (ispod 50 bodova) ukazuje na nedovoljno djelotvorno bavljenje tim problemom.⁴⁵

44 Indeks percepcije korupcije mjeri stupanj percepcije korupcije u javnom sektoru i među dužnosnicima u 175 zemalja svijeta. Rezultati Indeksa percepcije korupcije u 2014. godini pripremljeni su na temelju ispitivanja koja je provelo 12 neovisnih ustanova, a ispitanici su poslovni ljudi i analitičari. Indeksom percepcije korupcije ocjenjuju se sve razine rada tijela javne vlasti. Kod većine istraživanja ocjenjuje se koliko sam pravni okvir u nekoj zemlji onemogućava korupciju, a kod nekih se uzima u obzir koliko su pregledni i transparentni procesi izdavanja dokumenata u tijelima javne vlasti. U istraživanjima su ispitanicima između ostalih postavljana pitanja poput: postoje li jasne procedure i sustav nadzora kada se radi o raspodjeli i korištenju javnih sredstava; zloupotrebljavaju li dužnosnici javna sredstva u privatne ili stranačke svrhe; imenuje li Vlada veliki broj dužnosnika izravno. *Izvor: <http://www.transparency.hr/>, preuzeto 3.12.2014.*

45 Zemlje koje se smatraju „vrlo čistim“, tj. zemlje s brojem bodova od 90 do 100, su već tradicionalno Danska sa 92 boda i Novi Zeland sa 91 bodom, nakon kojih slijede Finska (89 bodova), Švedska (87 bodova), te Norveška i Švicarska (86 bodova).

5. Pristup financijskim sredstvima

Jedan od važnih čimbenika razvoja sektora malih i srednjih poduzeća je pristup financijskim sredstvima. U Hrvatskoj, osnovni izvori financiranja sektora malih i srednjih poduzeća su: bankarski sektor, kreditne unije i Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija. Fondovi rizičnog kapitala i neformalni oblici financiranja (poslovni anđeli⁴⁶) još uvijek su izrazito slabo zastupljen i slabo korišten izvor financiranja razvoja i rasta malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

Od 2002. do 2013. godine rezultati GEM istraživanja u Hrvatskoj pokazuju da je dostupnost financijskih sredstava u svim godinama više prepreka nego poticaj za razvoj poduzetničkih pothvata (ocjena te komponente poduzetničke okoline je ispod 3, na skali ocjena od 1 do 5). Mala i srednja poduzeća značajnije su usmjerena na tradicionalne izvore financiranja (bankarske kredite). Slabija usmjerenost na netradicionalne izvore financiranja (fondovi rizičnog kapitala i poslovni anđeli) rezultat je ograničenosti ponude takvih izvora na hrvatskom financijskom tržištu, te nedovoljnog poznavanja takvih financijskih proizvoda. Percepcija o raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u razdoblju od 2011. do 2013. godine u Hrvatskoj je ocijenjena ispod prosjeka zemalja uključenih u GEM istraživanje. U 2013. godini percepcija se ipak poboljšava (2,29 u 2013. u odnosu na 2,12 u 2012. godini). Prosječna ocjena o dostupnosti netradicionalnih izvora financiranja za sve zemlje uključene u GEM istraživanje kontinuirano raste u razdoblju od 2010. godine (od 2,39 u 2010. na 2,55 u 2013.), ali u Hrvatskoj, nakon pada u 2011. godini na 2,26 (sa 2,44 u 2010. – kada je Hrvatska čak bila iznad GEM prosjeka), oscilira na razini ispod GEM prosjeka. (tablica 28).

Tablica 28: Percepcija o raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2012. i 2013. godini

	Ocjena 5 pokazuje:	2012.		2013.	
		Prosjek	Hrvatska	Prosjek	Hrvatska
Financijska podrška	Postoji dovoljno dioničkih fondova, financiranja dugova, vladinih subvencija, privatnih investitora, fondova rizičnog kapitala; dostupnost inicijalne javne ponude dionica (IPO)	2,48	2,12	2,55	2,29

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Pored navedenih informacija o dostupnosti financijskih sredstava koje osigurava GEM istraživanje, uvid u informacije o kreditnom tržištu, zaštiti investitora i registraciji vlasništva omogućuje istraživanje Svjetske banke *Doing Business* (tablica 29), te istraživanje Europske komisije kroz *SBA Fact Sheet*.

46 U razvijenim ekonomijama uspješni menadžeri i poduzetnici sa značajnim iskustvom pri kraju svoje poslovne karijere odlučuju se uložiti stečeni kapital u poduzetničke pothvate u ranoj fazi rasta, za što dobijaju porezne olakšice (npr. u Njemačkoj ili Španjolskoj).

Tablica 29: Pregled pokazatelja o kvaliteti regulatorne okoline iz istraživanja *Doing Business*, koji se odnose na tržište kredita za 2014. godinu

Regulatorno područje	Pokazatelj			
	Hrvatska	Najbolji indikator (zemlja)	EU (prosjeak)	Slovenija
Tržište kredita				
		Novi Zeland		
Indeks snage zakonskih prava (0-10)	5	12	6	3
Indeks dubine kreditnih informacija (0-6)	6	8	6	4
Pokrivenost javnog registra (% odraslih)	0	0	19.3	3.2
Pokrivenost privatnog registra (% odraslih)	100	100	33.7	100
Registracija vlasništva				
		Gruzija		
Broj procedura	5	1	5.4	5
Vrijeme (dani)	72	1	23.1	109.5
Troškovi (% od vrijednosti imovine)	5	0.1	2.7	2
Zaštita investitora				
		Novi Zeland		
Indeks otkrivanja podataka ⁴⁷ (0-10)	3	10	6.4	5

Izvor: *Doing Business 2015, Croatia – Country Profile, International Bank for Reconstruction and Development /World Bank*

Doing Business istraživanje *Tržište kredita* analizira kroz sljedeće kriterije: indeks snage zakonskih prava, indeks dubine kreditnih informacija i pokrivenost javnog registra. Prema navedenim kriterijima *Doing Business* istraživanje za 2014. godinu Hrvatsku pozicionira na 61. mjesto od 189 zemalja koje su sudjelovale u istraživanju, što je značajno pogoršanje u odnosu na 2013. godinu kada je Hrvatska bila pozicionirana na 34. mjesto od ukupno 189 zemalja koje su sudjelovale u istraživanju. Na ljestvici od 0 do 10 ocjenom 5 vrednovana je zaštita interesa kreditora i dužnika kroz zakonodavni okvir u Hrvatskoj, što predstavlja nižu od prosječne ocjene EU zemalja, ali više od ocjene 3 koliko je zaštita interesa kreditora i dužnika kroz zakonodavni okvir vrednovana u Sloveniji. Dubina kreditnih informacija vrednovana je ocjenom 6, na ljestvici od 0 do 6, što je jednako prosjeku EU zemalja, ali više od ocjene 4 koliko je dubina kreditnih informacija u Sloveniji. Na Novom Zelandu, koji je rangiran na 1. mjestu u segmentu *Tržišta kredita*, interesi kreditora i dužnika u potpunosti su zaštićeni kvalitetnim zakonodavnim okvirom (ocjena 12), uz visoku transparentnost kreditnih informacija (ocjena 8).

Složenost registracije vlasništva određena je vrednovanjem broja potrebnih procedura za registraciju vlasništva, potrebnog vremena i troškova registracije (u postotnom iznosu u odnosu na vrijednost imovine). U usporedbi s prosjekom EU, Hrvatska ima nešto manji broj procedura (5), gotovo dvostruko veći trošak registracije, dok je i vrijeme potrebno za registraciju vlasništva značajno duže (72 dana u Hrvatskoj, u odnosu na 23,1 dana što predstavlja prosjek EU).

⁴⁷ Indeks otkrivanja podataka se kreće u rasponu od 0-10 gdje najviša vrijednost označava visoku razinu transparentnosti korporativnog upravljanja, a obuhvaća 5 aspekata transparentnosti korporativnog upravljanja.

Prema podacima *SBA Fact Sheet-a* za Hrvatsku, 21,6% malih i srednjih poduzeća ukazuje na pogoršanje u pristupu financijskim sredstvima u 2013. godini (prosjeak EU je 17,3%), a za 21% malih i srednjih poduzeća banke su odbile dati kredite (prosjeak EU je 24,6%). Vrijeme potrebno za naplatu potraživanja u Hrvatskoj iznosi 52 dana, a u EU 51 dan, ali gubitak u poslovanju zbog nenaplativosti potraživanja u Hrvatskoj iznosi čak 9,9%, (u EU 3,83%). U kategoriji snage zakonskih prava Hrvatska, s ocjenom 7, bilježi jednaku performancu kao i EU.

5.1. Banke

Banke u Hrvatskoj prepoznale su značaj sektora malih i srednjih poduzeća i tržište bankarskih kredita namijenjenih MSP vrlo je razvijeno. Gotovo sve banke nude malim i srednjim poduzećima: kredite za financiranje izvoza, za obrtna sredstva, investicijske kredite, građevinske kredite, kredite za turističke usluge, hipotekarne kredite, kredite za specifične (zelene) djelatnosti (razvoj maslinarstva, razvoj vinarstva i vinogradarstva), kredite za financiranje solarnih sustava za proizvodnju električne i toplinske energije, kredite za početnike, kredite za dobavljače, kredite za žene poduzetnice i dr.

Također, gotovo sve veće banke uz ponudu proizvoda poduzetnicima omogućuju i dodatne linije financiranja koje se očituju kroz razne oblike poslovne suradnje sa ministarstvima, HBOR-om, HAMAG BICRO-m, jedinicama lokalne samouprave, gradovima, županijama, te međunarodnim financijskim institucijama (EBRD - Europska banka za obnovu i razvoj, EIB - Europska investicijska banka, CEB – Razvojna banka Vijeća Europe, EFSE – Europski fond za Jugoistočnu Europu, EIF – Europski investicijski fond i dr.).

Analiza ponude financijskih proizvoda namijenjenih malim i srednjim poduzećima, ukazuje da na hrvatskom kreditnom tržištu dominiraju sljedeći uvjeti financiranja:

Dugoročni krediti

Iznos: do 5 milijuna kuna (ovisno o kreditnoj sposobnosti i namjeni)
Trajanje: do 15 godina
Kamata: dogovorna
Osiguranje: 1:1 -1:1,5; mjenice, zadužnice, depoziti

Kratkoročni krediti

Iznos: od 10.000,00 kn do 150.000,00 kn, ovisno o kreditnoj sposobnosti klijenta
Trajanje: do 12 mjeseci
Kamata: dogovorna
Osiguranje: depozit, zalag komisionih plasmana, zalag vrijednosnih papira, mjenice, zadužnice

Tablica 30 prikazuje uvjete odobravanja dugoročnih i kratkoročnih kredita malim i srednjim poduzeća prema ponudi banaka u Hrvatskoj koje su dostavile svoje ponude na zahtjev CEPOR-a.

Tablica 30: Ponuda kreditiranja malih i srednjih poduzeća - Erste&Steiermärkische Bank d.d., Zagrebačka banka d.d. i Privredna banka Zagreb d.d.

Naziv banke	Vrsta kredita	Namjena kredita	Maksimalni iznos	Kamatna stopa	Rok povrata
Erste&Steiermärkische Bank d.d.					
Kratkoročno financiranje	Okvirni kredit	Financiranje povremenih potreba za dodatnim obrtnim sredstvima, te povremeno održavanje likvidnosti.	Iznos se utvrđuje u visini do maksimalnog jednog prosječnog mjesečnog prihoda za društva, ili do maksimalnog jednog prosječnog mjesečnog prihoda za obrte i slobodna zanimanja.	Ugovorena kamata plaća se samo na iznos sredstava (minusa) u korištenju.	Do 12 mjeseci
	Revolving kredit		Ovisno o bonitetu	Nema podataka	Do 12 mjeseci
	Kredit za financiranje izvoza	Financiranje pripreme i realizacije izvoznih poslova omogućavajući izvoznicima uravnoteženi novčani tok i povećanje efikasnosti poslovanja.	Do 100% Jedinственe carinske deklaracije ili Ugovora o izvozu ili deviznog priljeva	Nema podataka	Do 12 mjeseci / Do 150 dana
	Kredit za obrtna sredstva	Financiranje obrtnih sredstava (nabava zaliha, plaćanje obveza dobavljačima i sl.), tj. povećanje prometa i prihoda uz stabilan novčani tok.	Ovisno o bonitetu, visini investicije i vlastitog učešća	Nema podataka	Do 12 mjeseci
Dugoročno financiranje	Krediti pokriveni novčanim depozitom ili zalogom	Financiranje kratkoročnih obveza uz zalog 100% novčanog depozita/komisionih plasmana plasiranih uz garanciju banke/vrijednosnih papira na kojima je banka jamac ili vrijednosne papire koje je izdala ili po njima jamči RH.	95% ponudnog depozita, 95% nominalne vrijednosti, odnosno do 95% tržišne vrijednosti	Nema podataka	Do 12 mjeseci
	Kratkoročni limit	Odobrenje kratkoročnog limita unutar kojeg se mogu koristiti sve vrste kratkoročnih obveza proizvoda banke, carinske garancije s rokom važenja do 1 godine i dodatnim respiro razdobljem od 3 odnosno 6 mjeseci, te dugoročne čimdbene garancije s rokom važenja do 3 godine.	Ovisno o bonitetu korisnika kredita	Nema podataka	Do 12 mjeseci
	Investicijski krediti	Srednjoročno i dugoročno financiranje investicijskih projekata ili programa.	Ovisno o bonitetu, visini investicije i vlastitog učešća	Nema podataka	Do 10 godina
	Kredit za trajna obrtna sredstva	Financiranje trajnih obrtnih sredstava potrebnih za kvalitetno svakodnevno poslovanje.		Nema podataka	Do 7 godina

Dugoročno financiranje		Financiranje projekata gradnje stambenih i poslovnih objekata namijenjenih isključivo daljnjoj prodaji na tržištu.	Ovisno o bonitetu, visini investicije i vlastitog učešća	Nema podataka	Do 3 godine
Gradjevinski krediti		Kupnja ili izgradnja novih, adaptacija, dogradnja ili rekonstrukcija postojećih turističkih kapaciteta u svrhu obavljanja turističke djelatnosti.		Nema podataka	Do 15 godina
Turistički krediti		Financiranje kratkoročnih obveza uz zalog 100% novčanog depozita/komisionih plasmana plasiranih uz garanciju Banke/vrijednosnih papira na kojima je banka jamac ili vrijednosne papire koje je izdala ili po njima jamči RH.	95% ponuđenog depozita, 95% nominalne vrijednosti, odnosno do 95% tržišne vrijednosti	Nema podataka	Do 10 godina
Krediti pokriveni novčanim depozitom ili zalogom		Potpora i financiranje poduzetnika s kvalitetnom poduzetničkom idejom od proizvodnje eko prehrambenih proizvoda, suvenira, intelektualnih usluga, turizma, usluga graditeljstva, poljoprivrede, trgovine, itd. Svi poduzetnici prolaze obveznu edukaciju osnova poduzetništva i poslovnog planiranja, vještina za uspješno vođenje pregovora, te marketinških prezentacija poslovanja.	10.000,00 – 15.000,00 EUR	Nema podataka	Do 5 godina
Mikro-financiranje					
Zagrebačka banka					
Kratkoročno financiranje		Financiranje pripreme turističke sezone tekuće godine, te ulaganja u turizmu.	Najmanje 5.000,00 EUR, a najveći iznos ovisi o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.	Promjenjiva	Do 6 mjeseci
Kredit za razvoj turističke djelatnosti		Financiranje ugovorenih poslova za isporuku maslinovog ulja, kupnje ploda masline, te refinanciranje kredita u drugim bankama. <td>Maksimalni iznos do 5 mil. kn / Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita. <td></td> <td>Do 12 mjeseci</td> </td>	Maksimalni iznos do 5 mil. kn / Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita. <td></td> <td>Do 12 mjeseci</td>		Do 12 mjeseci
Kredit za razvoj maslinarstva		Financiranje ugovorenih poslova za isporuku robe, te refinanciranje kredita u drugim bankama. <td>Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita. <td></td> <td></td> </td>	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita. <td></td> <td></td>		
Kredit za razvoj vinarstva i vinogradarstva		Financiranje sezonskih poslova, te refinanciranje kredita istih namjera. <td>Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika. <td></td> <td></td> </td>	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika. <td></td> <td></td>		
Kredit za poslovno financiranje		Obrtna sredstva, kratkoročne potrebe korisnika kredita. <td>5.000,00 EUR do 1.500.000,00 EUR</td> <td></td> <td>Do 12 mjeseci</td>	5.000,00 EUR do 1.500.000,00 EUR		Do 12 mjeseci
Kreditiranje u suradnji sa EBRDom		Nenamjenski	Maksimalno 150.000,00 kn		
Mikrokredit namijenjen poduzetnicima					

Naziv banke	Vrsta kredita	Namjena kredita	Maksimalni iznos	Kamatna stopa	Rok povrata
Zagrebačka banka					
Dugoročno financiranje	Kredit za investicije	Kupnja, izgradnja, rekonstrukcija ili uređenje zemljišta ili objekta.			5 – 10 godina
	Kredit za razvoj turističke djelatnosti	Kupnja, izgradnja, uređenje ili adaptacija turističkih kapaciteta.	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.		Do 15 godina
	Zeleni krediti	Financiranje solarnih sustava za proizvodnju električne i toplinske energije.			Do 10 godina
	Kredit za razvoj vinarstva i vinogradarstva	Kupnja zemljišta u svrhu proširenja djelatnosti, nabava opreme, trajna obrtna sredstva.			Do 12 godina
	Kredit iz programa Početnik	Kupnja zemljišta, nabava opreme, nabava prijevoznih sredstava.		5.000,00 do 250.000,00 EUR	Do 25 godina
	Kredit iz programa Senior	Kupnja zemljišta i uređenje infrastrukture, nabava opreme, prijevoznih sredstava, refinanciranje namjenskih dugoročnih kredita i refundacija ulaganja u dugotrajnu imovinu.		Najmanje 5.000,00 EUR, a najveći iznos ovisi o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.	Do 25 godina
	Kredit za razvoj maslinarstva	Kupnja zemljišta i opreme u svrhu sadnje maslina ili proširenja djelatnosti.		Maksimalni iznos do 5 mil. kn	Do 10 godina
	Kreditiranje u suradnji sa EBRDom	Kupnja zemljišta za gospodarske svrhe, kupnja, izgradnja, uređenje ili proširenje objekata; nabava opreme, trajna obrtna sredstva.		5.000,00 EUR do 1.500.000,00 EUR	Do 5 godina
	Mikrokredit namijenjen poduzetnicima	Nenamjenski		Maksimalno 150.000,00 kn	Do 7 godina
	Privredna banka Zagreb d.d.				
Kratkoročno financiranje	Turistički kredit	Priprema turističke sezone	Do 120.000,00 kn	Nema podataka	Do 12 mjeseci
	Agro kredit	Jednogodišnja proizvodnja ratarskih kultura	Od 10.000,00 kn do 150.000,00 kn	6,5% godišnje, fiksna	Do 3 godine
	Potrošački krediti	Kupnja robe široke potrošnje i usluga	Od 500,00 EUR do 10.000,00 EUR	13,38% godišnje, promjenjiva	Od 24 mjeseca do 60 mjeseci
	Kratkoročni krediti	Financiranje trenutčnih potreba i održavanje kratkotrajne likvidnosti u proizvodnji, trgovini, prometu, za izvoz, plaćanje usluga, sezonske potrebe, ulaganje u obrtna sredstva.	Određuje se visina kredita ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.	Nema podataka	Do 12 mjeseci

Naziv banke	Vrsta kredita	Namjena kredita	Maksimalni iznos	Kamatna stopa	Rok povrata
Privredna banka Zagreb d.d.					
Dugoročno financiranje	Investicijski turistički kredit	Izgradnja novih objekata, adaptacija i opremanje, wellness programi i okoliš, nabava mobilnih kućica	Od 35.000,00 EUR do 200.000,00 EUR	Nema podataka	Od 5 do 15 godina
	Kreditni razvika gospodarskih djelatnosti (u suradnji s HBOR-om)	Ulaganja u osnovna i trajna obrtna sredstva	Nije ograničen, ovisi o konkretnom investicijskom programu i kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.	2% - 6%, godišnja fiksna	Do 10 godina
	Kreditni za poticanje razvika malog i srednjeg privatnog poduzetništva (u suradnji s HBOR-om)	Ulaganja u osnovna sredstva, kupnja građevinskog zemljišta, strojeva, opreme, vozila, i dr.	Do 75% vrijednosti investicije, najviši iznos do 8.000.000,00 kn po projektu.	2%-6%, godišnja fiksna	Do 10 godina
	Kreditni za pripremu roba za izvoz i krediti za izvoz roba (u suradnji s HBOR-om)	Kreditiranje pripreme izvoza roba	Nije ograničen, ovisi o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.	4%, godišnja fiksna	Do 3 godine
	Kreditni za razvika otoka (u suradnji s HBOR-om)	Ulaganje u osnovna i obrtna sredstva, utemeljenje poljoprivrednog gospodarstva i osnivanje malog gospodarstva, razvika obrta i malog poduzetništva	Do 400.000,00 kn, iznimno do 1.500.000,00 kn	2% - 4%, godišnja fiksna	Do 12 godina
	Kreditni za obnovu i razvika komunalne infrastrukture (u suradnji s HBOR-om)	Dugoročno financiranje projekata komunalne infrastrukture	Nije ograničen, kreditira se može do 80% predračunske vrijednosti investicije.	6% ili EURIBOR 2%, promjenjiva	Do 15 godina
	Kreditni potpore turističkom sektoru (u suradnji s HBOR-om)	Ulaganje u osnovna i obrtna sredstva (kampovi, hoteli, pansioni)	Nije ograničen, ovisi o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.	2% - 6%, godišnja fiksna	Do 10 godina
	Proizvodi razvijeni u suradnji s MINPO-m za projekte Poduzetnik, Socijalne usluge, Branitelji, Poduzetništvo žena, Poduzetništvo mladih i Nove tehnologije	Kupnja, izgradnja, uređenje ili proširenje poslovnih i proizvodnih objekata, nabava opreme, financiranje obrtnih sredstava u funkciji investicije najviše do 50% kredita.	Minimalni iznos 5.000,00 EUR, maksimalni iznos nije ograničen, a ovisi o konkretnom investicijskom programu i kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.	Subvencionirane kamate, 2% - 4% godišnje	Do 10 godina
	EU Sinergo krediti (u suradnji sa EIF-om i CIP-om)	Financiranje potreba za obrtnim kapitalom, te investicijskih projekata.	Do 25.000,00 EUR	Nema podataka	Od 3 do 6 godina
	EU programi financiranja (u suradnji sa EIF-om i CEB-om)	Financiranje izgradnje, kupnje i adaptacije proizvodnih kapaciteta i poslovnih objekata, proširenje i modernizacija proizvodnih kapaciteta, nabava opreme, strojeva i vozila, istraživanje i razvoj, zaštita zdravlja i obrazovanja, te financiranje investicija koje pridonose održavanju radnih mjesta i otvaranju novih.	Od 40.000,00 EUR do 1.000.000,00 EUR	Nema podataka.	Od 4 do 7 godina

Izvor: ErsteSteiermärkische Bank d.d., 2014., Zagrebačka banka d.d., 2014. i Privredna banka Zagreb d.d., 2014.

U 2012. i 2013. godini evidentna je stagnacija kreditne aktivnosti banaka u Hrvatskoj.⁴⁸ U 2013. godini bankarski sektor plasirao je 286.871,4 milijuna kuna, što je za 1% više u odnosu na 2012. godinu⁴⁹ kada je ukupan plasman bankarskog sektora iznosio 283.905,6 milijuna kuna. Ukupan plasman banaka prema trgovačkim društvima u 2013. godini nepromijenjen je u odnosu na 2012. godinu (u 2013. godini takvih je plasmana bilo 107.993,3 milijuna kuna ili 37,6% ukupnog plasmana svih kredita, a u 2012. godini 107.990,4 milijuna kuna, ili 38% ukupnog plasmana). Najveći dio ukupnog plasmana kredita u 2013. godini usmjeren je ka stanovništvu (43,1%), dok je 15,1% plasirano prema državnim jedinicama. U 2013. godini, prema djelatnostima, najviše su se smanjili krediti za investicije, građevinarstvo i financiranje izvoza, a porasli su krediti prema stručnoj, znanstvenoj i tehničkoj djelatnosti, djelatnosti pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane, te djelatnosti prijevoza i skladištenja.

5.2. Mikrofinanciranje i kreditne unije

Jedan od glavnih ciljeva Strategije razvoja poduzetništva 2013.- 2020. je olakšavanje pristupa izvorima financiranja malim i srednjim poduzećima, uz očekivano povećanje financiranja od 40% do 2020.

Mikrofinanciranje, za razliku od standardnih modela financiranja, obuhvaća kreditiranje i pružanje osnovnih financijskih usluga uz uvjete i odredbe koji omogućuju klijentima prevladavanje nedostataka tradicionalnih jamstava, te edukaciju i mentoriranje. Usluge mikrofinanciranja usmjerene su na mikro poduzeća, samozaposlene i nezaposlene osobe za koje ograničen pristup sredstvima financiranja predstavlja visoku barijeru za realizaciju poduzetničkog pothvata. U takvim slučajevima odobravanje ili neodobravanje kredita u iznosu od npr. 20.000 kuna može značiti otvaranje novog radnog mjesta ili s druge strane, zatvaranje poslovnog subjekta.

Nositelji usluga mikrofinanciranja su kreditne unije koje djeluju u više od 100 zemalja svijeta, gdje pružaju različite financijske usluge, prije svega kreditne i depozitne. Usporedba modela mikrofinanciranja u Hrvatskoj s najboljom međunarodnom praksom razvijenom u posljednja tri desetljeća ukazuje na nerazvijenost mikrofinanciranja u Hrvatskoj⁵⁰ u odnosu na razvijena financijska tržišta u kojima djeluje široki spektar takvih institucija⁵¹.

U Hrvatskoj su kreditne unije **Zakonom o kreditnim unijama**⁵² iz 2011. godine zamijenile štedno-kreditne zadruge. Restriktivne odredbe Zakona, prije svega definiranje teritorijalno načela i smanjen broj djelatnosti, onemogućile su prilagodbu većeg broja financijskih institucija novoj zakonskoj regulativi. Također, određeni broj zadruga nije bio kadrovski, tehnički i financijski

48 U Godišnjem izvješću HNB-a prikazani su podaci o ukupnom plasmanu kredita prema trgovačkim društvima, bez posebnog prikaza plasmana s obzirom na veličinu poduzeća. Izvor: „Godišnje izvješće 2013.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014., str. 67.

49 „Godišnje izvješće 2013.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014.

50 CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva i Hrvatska banka za obnovu i razvitak – HBOR proveli su u 2010. godini istraživanje među sudionicima Savjetovanja o mikrofinanciranju s ciljem prikupljanja mišljenja o primjeni i mogućnostima mikrofinanciranja u Hrvatskoj. Korynski, P.: „Mikrofinanciranje u Hrvatskoj: Rezultati istraživanja“, CEPOR, 2010. Istraživanje je ukazalo na sljedeće probleme: nedostatak garancija za kredite (60%); neadekvatna ponuda bankovnih proizvoda i usluga (53%); zahtjevna kreditna dokumentacija (46%); previsoka kamatna stopa (34%); neinformiranost korisnika o financijskim proizvodima (26%).

51 Overview of the Microcredit Sector in the European Union 2010-2011, European Microfinance Network, 2012.

52 Narodne novine, br. 141/06, 25/09, 90/11

sposoban za preoblikovanje i novi način rada kao kreditna unija. Niz ograničenja Zakona iz 2011. godine utjecalo je na značajno smanjenje broja preoblikovanih štedno-kreditnih zadruga u kreditne unije⁵³.

Prema Godišnjem izvješću Hrvatske narodne banke, u 2013. godini djelovalo je 26 kreditnih unija, jednako kao i u 2012. godini, dok su u 2011. godini djelovale 22 kreditne unije. Ukupna imovina kreditnih unija u 2013. godini iznosila je 660 milijuna kuna, što je porast od 58 milijuna kuna, odnosno 9,6%, u usporedbi sa 2012. godinom⁵⁴.

Prema podacima Hrvatske udruge kreditnih unija (HUKU), članice Udruge⁵⁵ plasirale su u 2013. godini 10.252 kredita u ukupnom iznosu od 347.519.082 kn, što predstavlja povećanje plasmana od 4,2% u odnosu na 2012. godinu kada je plasirano 9.837 kredita u ukupnoj vrijednosti od 292.885.205 kn (tablica 31). Prosječan iznos odobrenog kredita kreditnih unija u Hrvatskoj u 2012. godini je 29.774 kn, a u 2013. godini 33.898 kn, što ukazuje na značajnu ulogu kreditnih unija u financiranju razvoja **mikro** poduzeća.

Tablica 31: Plasirani krediti u kreditnim unijama – članicama Hrvatske udruge kreditnih unija u 2012. i 2013. godini (kn)

Naziv kreditne unije	2012.			2013.		
	Broj kredita	Iznos kredita	Prosječni iznos kredita	Broj kredita	Iznos kredita	Prosječni iznos kredita
ABC KU Sisak	542	11.495.000	21.208	542	12.641.480,50	23.324
KU Apoen Valpovo	710	8.516.200	11.995	738	11.255.000	15.251
KU Deponent Zagreb	215	9.679.000	45.019	106	7.647.020,60	72.142
KU Dukat Viškovo	717	12.403.000	17.298	931	16.050.000	17.240
GAMA KU Zagreb	445	16.212.000	36.431	372	25.974.000	69.823
KU Kod Sata Sisak	430	3.408.844	7.928	378	3.602.839	9.531
KU Libertina Čakovec	246	10.527.100	42.793	290	12.299.500	42.412
KU NOA Osijek	241	7.492.327,74	31.088	254	7.926.839,78	31.208
Zagorska KU Zabok	433	26.314.153,12	60.772	440	26.909.003,63	61.157

53 Ograničenje teritorijalnog načela po kojem je prebivanje na području iste jedinice područne (regionalne) samouprave uvjet za članstvo u kreditnoj uniji gotovo je prepolovilo članstvo u kreditnim unijama, čime su prepolovljena i depozitna i kreditna sredstva potrebna za poslovanje. Ukinuto je i obavljanje platnog prometa, a kreditiranje je omogućeno samo fizičkim osobama i obrtnicima.

54 „Godišnje izvješće 2013.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014., str. 28.

55 Članice Hrvatske udruge kreditnih unija u 2013. godini: ABC Kreditna unija Sisak, Kreditna unija Apoen Valpovo, Kreditna unija Deponent Zagreb, Kreditna unija Dukat Viškovo, GAMA Kreditna unija Zagreb, Kreditna unija Kod Sata Sisak, Kreditna unija Libertina Čakovec, Kreditna unija NOA Osijek, Zagorska Kreditna unija Zabok, Kreditna unija Jamstvo Županja, Kreditna unija Jamstvo Zagreb, Kreditna unija Konavle Dubrovnik, Kreditna unija Krajcar Županja, Kreditna unija Marjan Split, Kreditna unija Bra-Ma Split, Kreditna unija Sindikalna Zagreb.

KU Jamstvo Županja	-	-	-	1.805	76.911.314	42.610
KU Jamstvo Zagreb	1.366	47.838.757	35.021	-	-	-
KU Konavle Dubrovnik	476	32.580.353,14	68.446	504	35.493.185,14	70.423
KU Krajcar Županja	447	24.810.529,56	55.505	514	28.076.000	54.623
KU Marjan Split	1.640	51.137.650	31.181	1.478	51.672.000	34.961
KU Bra-Ma Split	97	9.863.000	101.680	126	12.210.899,11	96.912
KU Sindikalna Zagreb	1.832	20.607.290	11.249	1.774	18.850.000	10.626
Ukupno	9.837	292.885.204,56	29.774	10.252	347.519.081,76	33.898

Izvor: Hrvatska udruga kreditnih unija, 2014. (2013.)

HUKU je u svibnju 2013. godine sklopila Sporazum o suradnji sa HAMAG BICRO-m, koji je članicama Udruge omogućio sudjelovanje u programu jamstva „Novi poduzetnici“/“EU početnik“, putem kojeg HAMAG BICRO odobrava jamstva za osiguranje povrata dijela glavnice kredita koje kreditne unije odobravaju subjektima malog gospodarstva. Kreditne unije ovim sporazumom sudjeluju u poboljšanju poslovne klime u Hrvatskoj, otvaranju novih radnih mjesta te poticanju regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj.

5.3. Fondovi rizičnog kapitala⁵⁶

Rizični kapital vrsta je ulaganja financijskih ulagatelja u temeljni kapital poduzeća koja ne kotiraju na burzi i imaju potencijal ostvariti visoke stope rasta tijekom razdoblja od 3 – 7 godina.

Fondovi za gospodarsku suradnju (FGS) su otvoreni investicijski fondovi rizičnog kapitala s privatnom ponudom koji su započeli s radom 2011. godine kao javno-privatno partnerstvo između Vlade Republike Hrvatske i privatnog sektora, kojeg čine veliki institucionalni investitori poput mirovinskih fondova, banaka, osiguravajućih društava i velikih hrvatskih tvrtki. Osnovano je pet FGS-ova koji su udovoljili svim propisanim uvjetima te dobili odobrenje za rad od Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA): Quaestus Private Equity d.o.o. (www.quaestus.hr), Alternative Private Equity d.o.o. (<http://www.alternative-pe.hr/>), Nexus Private Equity Partneri d.o.o. (<http://www.nexus-pe.hr/>), Prosperus-invest d.o.o. (www.prosperus-invest.hr), Honestas Private Equity Partneri (www.honestas-pe.hr).

⁵⁶ Pojam „rizični kapital“ se u zakonskoj regulativi Hrvatske prvi puta pojavljuje 2006. godine - Zakon o investicijskim fondovima. Prvi fondovi rizičnog kapitala u Hrvatskoj pojavili su se krajem 1990-ih. Jedan od prvih bio je SEAF – Croatia koji je uz kombinaciju razvojnih i komercijalnih elemenata pokušao uvesti obrasce korporativnog upravljanja i ulaganja privatnog kapitala uz zadovoljavajući financijski povrat. Razvojna komponenta SEAF-a proizlazila je iz misije uključenih investitora: USAID, fondovi vlade Norveške i Finske i dr. Prvi hrvatski fond rizičnog kapitala Quaestus Private Equity Kapital, osnovan 2003., realizirao je 10 ulaganja u razdoblju od 2004. do 2014. godine (Hospitalija trgovina, Metronet, Akronim, Vulić&Vulić, Fragaria, Tvornica tekstila Trgovišće, Spačva, Tele 2, Hlad i GFG Gustus), od kojih 3 ulaganja bilježe ostvareni izlaz (Tele 2, Hlad i GFG Gustus). Izvor: „Kako financirati poslovanje fondovima rizičnog kapitala?“, Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija, Marović, M. (ed), Zagreb, 2011., preuzeto 13.10.2011.; www.quaestus.hr, preuzeto 17.10.2014.

Cilj osnivanja je utjecati na pozitivnu ulagačku klimu, dijeliti rizik s "privatnim" sektorom koji se pokazao uspješnim u stvaranju nove vrijednosti, razviti industriju fondova rizičnog kapitala kao pokretača novih industrija te potaknuti razvoj poduzetništva te preuzimanje rizika uz stručno korporativno vodstvo i nadzor.

Prva investicija FGS-a realizirala se krajem 2011. godine kada je Fond Nexus FGS uložio 40 milijuna kuna u projekt izgradnje podatkovnog centra (IT sektor).

FGS-ovi su do srpnja 2013. godine poslovali u skladu sa Zakonom o investicijskim fondovima⁵⁷. U srpnju 2013. godine stupio je na snagu novi Zakon o alternativnim investicijskim fondovima⁵⁸ kojim je regulirano poslovanje FGS-ova, te su propisani uvjeti za osnivanje i rad alternativnih investicijskih fondova (AIF) i društava za upravljanje alternativnim investicijskim fondovima (UAIF), način izdavanja i otkupa udjela AIF-a, delegiranje poslova na treće osobe te nadzor nad radom i poslovanjem UAIF-a, AIF-a, depozitora i osoba koje nude udjele u AIF-ima.

HBOR, kao kvalificirani ulagatelj imenovan od strane Vlade RH, zajedno s privatnim investitorima sudjeluje u provedbi aktivnosti FGS-ova.

Područje ulaganja FGS-ova su trgovačka društva koja imaju sjedišta u Hrvatskoj i koja isključivo ili pretežno djeluju na području Hrvatske, a predviđeno trajanje ulaganja je 10 + 2 godine. Preduvjet za sudjelovanje Vlade RH u pojedinom fondu bio je ulaganje "privatnog" sektora od minimalno 75 do maksimalno 300 milijuna kuna na što je Vlada RH uložila isti iznos na koji se obvezao privatni sektor⁵⁹.

Prema podacima HBOR-a, u 2013. godini doneseno je 7 odluka za ulaganje u projekte, a odobreno ulaganje u gospodarske subjekte iznosi 340,5 milijuna kuna, od čega se 50% odnosi na udio Republike Hrvatske. Sredstva su uložena u poduzeća koja posluju u drvenoj industriji, sektoru obnovljivih izvora energije, građevinarskom sektoru te turizmu. Poduzeća koja su bila predmet ulaganja ukupno su zapošljavala 1719 radnika, a među njima su bila i poduzeća koja su tek osnovana, kao i ona koja su već poslovala duže vrijeme, ali su zbog prilika u gospodarstvu imala potrebu za dodatnim kapitalom u svrhu širenja poslovanja, te poduzeća koja su u procesu restrukturiranja trebala dodatni kapital u svrhu opstanka na tržištu i omogućavanja daljnjeg rasta⁶⁰.

57 Narodne novine 150/05

58 Narodne novine 16/13

59 Godišnje izvješće Hrvatske banke za obnovu i razvitak za 2013. godinu, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2014., str. 20.

60 Godišnje izvješće Grupe Hrvatska banka za obnovu i razvitak za 2013. godinu, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2014., str. 20.

Fond Prosperus FGS⁶¹ – Predstečajna nagodba kao prilika za restrukturiranje društva HTP Orebić d.d.

Fond Prosperus FGS, kao financijski ulagatelj, i turističko društvo Laguna Novigrad d.d., kao strateški ulagatelj, zajedno su u travnju 2014. godine uložili 30 milijuna kuna vlasničkog kapitala u društvo HTP Orebić d.d. Ulaganje je izvršeno putem dokapitalizacije društva kroz postupak predstečajne nagodbe.

HTP Orebić d.d. najveće je hotelsko turističko poduzeće na poluotoku Pelješcu. Društvo raspolaže sa smještajnim kapacitetom koje obuhvaća dva hotela, apartmane i dependanse, a ukupno uključuju 281 sobu i 676 kreveta. Tijekom ljetne sezone društvo ostvaruje preko 80 tisuća noćenja i zapošljava 110 djelatnika.

Usljed dugogodišnjeg negativnog poslovanja, društvo je u srpnju 2013. godine pokrenulo proces predstečajne nagodbe sa svrhom pronalaska strateškog partnera koji će izvršiti restrukturiranje društva. Nakon što je na glavnoj skupštini društva potvrđen ulazak Fonda Prosperus FGS i Lagune Novigrad d.d. u vlasničku strukturu društva, sredstvima od dokapitalizacije provedeno je financijsko restrukturiranje koje je obuhvaćalo zatvaranje svih dospjelih obveza spram radnika, države, dobavljača i banaka. U sljedećem koraku izvršit će se ulaganja u obnovu smještajnih kapaciteta te provesti cijeli niz aktivnosti usmjerenih na optimizaciju poslovanja. Cilj ulaganja je stvoriti uspješno i profitabilno društvo koje će biti okosnica turističke ponude i time direktno doprinijeti daljnjem razvoju turizma na poluotoku Pelješcu.

5.4. Poslovni anđeli

CRANE (CRoatian Angel NEtwork) - krovno hrvatsko udruženje poslovnih anđela⁶² (www.crane.hr) neprofitna je udruga osnovana 2008. godine čiji članovi su uspješni poduzetnici i investitori koji svoje znanje, iskustvo i stečeni novac žele umnožiti ulaganjem u poduzetničke pothvate i omogućiti novim poduzetnicima prelaženje puta od ideje, osnivanja tvrtke do etabliranja na tržištu i ostvarivanja zarade.

Od 2008. do 2011. godine CRANE bilježi mali broj projekata (tablica 32), dok za 2012. godinu ne postoje podaci. U 2013. godini CRANE bilježi jedno ulaganje, u ukupnom iznosu od 200.000,00 kn, što ukazuje na slabu razvijenost ovog oblika financiranja poslovnog pothvata u Hrvatskoj.

61 Izvor: Fond Prosperus FGS, 2014.

62 Poslovni anđeli (engl. *business angels*) su ulagači koji poduzetnicima osiguravaju početni kapital potreban za realizaciju projekta (engl. *seed capital*), pomažu prenošenjem vlastitih poduzetničkih i menadžerskih iskustava, te davanjem praktičnih savjeta i uputa. To su najčešće pojedinci, ali je moguć i tzv. *syndication deal*, tj. udruživanje više ulagača koji zajednički ulažu sredstva. Postoje različiti modaliteti ulaganja poslovnih anđela, a najčešće se koristi tzv. *equity deal* gdje poslovni anđeli za svoj ulog dobivaju udio u vlasništvu tvrtke.

Tablica 32: CRANE Hrvatska udruga poslovnih anđela – investicije od 2008. do 2013. godine

	Broj projekata / investicija	Iznos (kn)	Prosječni iznos investicije (kn)
2008.	1	1.800 000	1.800.000
2009.	3	1.029 000	343.000
2010.	2	1.131 500	565.750
2011.	5	2.634.100	526.820
2012.	2	<i>podaci nisu dostupni</i>	
2013.	1	200.000	200.000
Ukupno	14	6.794.600	566.217

Izvor: CRANE, 2014. (2013.)

U zapadnim ekonomijama poslovni anđeli su menadžeri i poduzetnici pri kraju svoje poslovne karijere, s velikim iskustvom te stečenim kapitalom koji ulažu u poduzetničke projekte. Kao mjeru poticanja takve vrste ulaganja neke savezne države u SAD su uvele poreznu olakšicu. U nekim zemljama koristi se „matching“ program kojim država (npr. Njemačka, Španjolska) za svaki uloženi iznos ulaže isto toliko u projekt. Takve i slične mjere mogu povećati atraktivnost ovog tipa ulaganja.

5.5. Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija

Vlada Republike Hrvatske kroz poticanje investicija⁶³, bespovratna sredstva (potpore programa Poduzetnički impuls) i kreditne programe implementira mjere čiji je cilj poticanje razvoja sektora malih i srednjih poduzeća.

Bespovratne potpore Ministarstva poduzetništva i obrta

U 2013. godini Vladine mjere, provedene na temelju godišnjih operativnih planova poticanja malog i srednjeg poduzetništva dio su **Programa Vlade RH za razdoblje 2011.–2015. godine**. Od 2011. godine kontinuirano pada iznos odobrenih potpora - na temelju Poduzetničkog impulsa – plana poticanja poduzetništva i obrtništva za 2013. godinu, Ministarstvo poduzetništva i obrta odobrilo je potpore u visini od 136.421.106,05 kn, što je za 17,6% manje u odnosu na 2012. godinu kada je visina ukupno odobrenih potpora poduzetništvu i obrtništvu iznosila 165.595.421,00 kn, a za 31,4% manje u odnosu na 2011. godinu, kada je visina ukupno odobrenih potpora poduzetništvu i obrtu iznosila 198.848.066,00 kn.

Projekti iz Poduzetničkog impulsa 2013. financirani su u okviru 4 programska područja s objedinjenim provedbenim aktivnostima - Razvoj mikro poduzetništva i obrta, Jačanje poslovne

⁶³ Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja u primjeni je od rujna 2012. godine, s ciljem „poticanja gospodarskog rasta i ostvarenje gospodarske politike Republike Hrvatske, njezinog uključivanja u tokove međunarodne razmjene i jačanje investicijske i konkurentne sposobnosti hrvatskog poduzetništva“.

Izvor: Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja, NN 112/12, 28/13.

konkurentnosti poduzetnika i obrtnika, Razvoj poduzetničke infrastrukture i poslovnog okruženja, i Obrazovanje za poduzetništvo i obrte te očuvanje tradicijskih i umjetničkih obrta. U okviru ovih programskih područja, odobreno je ukupno 1.761 potpora u ukupnom iznosu od 136.421.106,05 kuna (tablica 33).

Tablica 33: Odobrene potpore iz programa Poduzetnički impuls 2013.,
Ministarstvo poduzetništva i obrta

Mjera/projekt	Broj odobrenih potpora	Odobreni iznos kn
MJERA A	122	21.841.887,55
A1 Mikro poduzetništvo i obrt	66	12.177.564,10
A2 Poduzetništvo kreativnih industrija	16	2.828.372,15
A3 Mladi i početnici u poduzetništvu	27	3.721.582,05
A4 Zadržno poduzetništvo	6	1.012.317,18
A5 Jačanje poslovne konkurentnosti klastera	7	2.102.052,07
MJERA B	114	76.209.315,41
B1 Jačanje poslovne konkurentnosti	103	72.209.315,41
B3 Poticanje inovativnog poduzetništva	11	4.000.000,00
MJERA C	62	26.809.018,28
C1 Poduzetničke zone	11	9.967.248,58
C2 Tehnološki parkovi i poduzetnički Inkubatori	22	13.647.076,65
C3 Razvojne agencije i poduzetnički centri	29	3.194.693,05
MJERA D	1463	11.560.884,81
D1.1 Edukacija poduzetnika, obrtnika i zadrugara	10	796.115,01
D1.2 Akademsko poduzetništvo - znanje za gospodarstvo	4	375.442,09
D1.3 Učenička zadruga i učeničko poduzeće	26	228.097,60
D1.4 Promocija i poticanje stvaranja poduzetničke kulture mladih	4	261.656,03
D2.1 Cjeloživotno obrazovanje za obrtnike	1273	3.122.816,98
D2.2 Informatičke kompetencije obrtnika	30	1.168.099,20
D2.3 Stipendije učenicima u obrtničkim zanimanjima	17	1.384.800,00
D2.4 Majstorska škola	6	1.025.369,91
D2.5 Naukovanje za obrtnička zanimanja	60	1.142.081,97
D3 Očuvanje umjetničkih i tradicijskih obrta	33	2.056.406,02
UKUPNO	1761	136.421.106,05

Izvor: Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2014.

U siječnju 2014. godine Ministarstvo poduzetništva i obrta donijelo je **Poduzetnički impuls 2014. – Program poticanja poduzetništva i obrta**, koji obuhvaća 4 tematske cjeline: Jačanje konkurentnosti malog gospodarstva putem podizanja inovativnosti poduzetnika, Unapređenje poduzetničkog okruženja te poticanje investicija i internacionalizacije, Promocija i učenje za poduzetništvo i obrt, te Lakši pristup financiranju.

Prema programu Poduzetničkog impulsa za 2014. godinu, planirano je financiranje 1.265.648.165 kn potpora od čega se najveći iznos alocira na projekte u okviru programskog područja Lakši pristup financiranju (529.150.870 kn), zatim slijede programska područja Jačanje konkurentnosti malog gospodarstva (413.825.760 kn), Promocija i učenje za poduzetništvo i obrt (248.080.998 kn), a najmanji iznos alociran je na programsko područje Unapređenje poduzetničkog okruženja (74.590.537 kn).

Kreditne linije Ministarstva poduzetništva i obrta za razvoj malog gospodarstva na lokalnoj razini⁶⁴

U 2013. godini, Ministarstvo poduzetništva i obrta implementiralo je dvije kreditne linije kojima se jača razvoj malih i srednjih poduzeća na lokalnoj razini: „Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva“ i „Lokalni projekti razvoja - mikrokreditiranje“. Cilj ovih kreditnih linija je olakšati pristup financijskim izvorima za razvoj malih i srednjih poduzeća, te očuvanje poslovanja malih i srednjih poduzeća u uvjetima usporavanja gospodarskog rasta putem odobravanja kredita uz subvenciju kamata.

„**Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva**“ je kreditna linija za poticanje investicija kroz dodjelu kredita u vrijednosti od 200.000 do 5.000.000 kn. Kreditna sredstva usmjerena su na obrte, mala i srednja poduzeća i zadruge, a svrha kreditiranja je isključivo kupnja, izgradnja, uređenje ili proširenje gospodarskih objekata, nabava opreme, te modernizacija poslovanja. U 2013. godini kroz kreditnu liniju „Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva“ odobreno je 96 kredita u ukupnom iznosu od 137.166.843 kn, što je za 37%, odnosno za 81.677.622 kn, manje u odnosu na 2012. godinu.

„**Lokalni projekti razvoja - mikrokreditiranje**“ je kreditna linija namijenjena za obrte, mala i srednja poduzeća, zadruge i ustanove. Iznos kredita kreće se između 35.000 i 200.000 kn, s rokom otplate do pet godina i subvencioniranom promjenjivom kamatnom stopom do maksimalno 9%. Kreditna sredstva mogu se koristiti za kupnju, izgradnju, uređenje ili proširenje gospodarskih objekata, nabavku opreme i trajna obrtna sredstva. U 2013. godini u okviru ove kreditne linije odobreno je 19 kredita u ukupnom iznosu od 3.019.054 kn, što je za 60%, odnosno 4.490.480 kn, manje u odnosu na 2012. godinu.

Osim za navedene kreditne linije, Ministarstvo poduzetništva i obrta isplaćuje subvencioniranu kamatu za kredite odobrene iz projekata koji više nisu aktivni, a provodili su se u razdoblju od 2004. do 2009. godine: Lokalni projekti razvoja – Poduzetnik, Lokalni projekti razvoja – mikrokreditiranje za 2007. godinu i Lokalni projekti razvoja – mikro-kreditiranje za 2008. godinu. Ukupno isplaćeni iznos za subvencionirane kamate po ovim programima u 2013. godini iznosio je 27.756.793 kn.

64 Izvor: Poduzetnički impuls 2014. – Program poticanja poduzetništva i obrta, Ministarstvo poduzetništva i obrta, siječanj 2014.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR)

Hrvatska banka za obnovu i razvitak financira razvoj malih i srednjih poduzeća kroz subvencionirane kreditne linije. Programi kreditiranja provode se izravno i/ili putem poslovnih banaka, a uvjeti kreditiranja ovise o namjeni, vrsti i području ulaganja. Ciljevi koje HBOR želi ostvariti kroz kreditne programe su razvoj poduzetničkih pothvata, jačanje konkurentnosti obrta, malih i srednjih poduzeća, ravnomjeran regionalni razvoj, otvaranje novih radnih mjesta, te podrška poduzećima prilikom izlaska na nova inozemna tržišta.

Tijekom 2013. godine HBOR je nastavio poticati poduzetnike na nova ulaganja, odnosno na pokretanje novih investicijskih ciklusa, održavanje i poboljšavanje likvidnosti, te je nastavio s mjerama koje su započete i pokazale se uspješnima u 2012. godini – sniženje kamatnih stopa za jedan postotni bod za nova ulaganja u poljoprivredi i ribarstvu, turizmu, industriji, zaštiti okoliša i energetske učinkovitosti, te model podjele rizika čime za mala i srednja poduzeća s velikim investicijama (iznad 9 milijuna kuna) HBOR preuzima 50% rizika, a poslovne banke drugih 50% iznosa ukupnog kredita. Za mala i srednja poduzeća HBOR preuzima rizik do 40% iznosa ukupnog kredita uz jamstvo HAMAG BICRO-a, a poslovna banka preuzima rizik do 60% iznosa ukupnog kredita.

Tijekom 2013. godine, malim i srednjim poduzetnicima po svim programima odobreno je 1.080 kredita u iznosu od 3.502.665.000 kn, što je smanjenje za 23% u odnosu na 2012. godinu kada je odobreno 1.352 kredita u ukupnom iznosu od 4.575.633.000 kn (tablica 34). U 2013. godini u odnosu na prethodnu godinu došlo je i do malog smanjenja prosječne veličine odobrenih kredita sa 3.384.344 kn u 2012. godini na 3.243.208 kn u 2013. godini (smanjenje od 4%).

U 2013. godini u strukturi korisnika kredita značajno je povećan broj mikropoduzetnika kojima je odobreno 489 kredita. Mali i srednji poduzetnici su tijekom 2013. godine koristili sredstva po 23 kreditna programa HBOR-a, a najveće povećanje broja odobrenih kredita bilo je po programima za pokretanje poslovnog pothvata, žene poduzetnice (25% više kredita u odnosu na 2012. godinu), ali i za ulaganja u projekte zaštite okoliša, energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije za koje je tijekom 2013. godine odobreno 76 kredita prosječne vrijednosti 2.400.000 kuna, a 2012. godine 23 kredita prosječne vrijednosti 20.000.000 kuna.

Tablica 34: Pregled odobrenih kredita za mala i srednja poduzeća po grupama kredita HBOR-a u 2012. i 2013. godini

Programi kreditiranja HBOR-a	2012.			2013.		
	Broj odobrenih kredita	Ukupan iznos odobrenih sredstava (kn)	Prosječan iznos kredita (kn)	Broj odobrenih kredita	Ukupan iznos odobrenih sredstava (kn)	Prosječan iznos kredita (kn)
Kreditni za MSP na području posebne državne skrbi i otocima i za poljoprivredu	151	634.272.000	4.200.477	122	205.816.000	1.687.016
Kreditni za MSP za utemeljenje poduzetništva i razvoj poduzetništva	462	1.514.828.000	3.278.848	403	1.293.712.000	3.210.203
Kreditni za MSP za turizam	71	448.621.000	6.318.606	73	576.545.000	7.897.877
Kreditni za MSP za financijsko restrukturiranje	20	107.215.000	5.360.750	38	131.538.000	3.461.526
Kreditni za MSP za izvoz	150	630.173.000	4.201.153	108	437.187.000	4.048.028
Kreditni za MSP za obrtna sredstva	498	1.240.522.000	2.491.008	336	857.867.000	2.553.176
UKUPNO	1.352	4.575.633.000	3.384.344	1.080	3.502.665.000	3.243.208

Izvor: HBOR – Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2014.

U kolovozu 2013. godine Hrvatska banka za obnovu i razvitak i Ministarstvo poduzetništva i obrta potpisali su **Sporazum o poslovnoj suradnji na provedbi povoljnog financiranja poduzetništva mladih i/ili početnika**, te **Ugovor o nalogu za obavljanje poslova subvencioniranja kamatnih stopa na kredite odobrene za poduzetništvo mladih i/ili početnika** sukladno kojem je Ministarstvo u ukupnom iznosu od 3.000.000 kn subvencioniralo kamatnu stopu u visini 2 postotna boda po kreditima odobrenim za početnike i mlade poduzetnike. Također, u suradnji s Ministarstvom uveden je i novi program - **Poduzetništvo mladih**.

Tijekom 2013. godine HBOR je poduzeo aktivnosti potrebne za implementaciju novog programa za **mikrokreditiranje s garancijskim instrumentom CIP** (Competitiveness and Innovation Framework Programme) koji se provodi u suradnji s Europskim investicijskom fondom (EIF). U drugoj polovici 2014. godine HBOR je s Europskim investicijskim fondom potpisao Ugovor o jamstvu u okviru Posebnog programa za poduzetništvo i inovacije (CIP-EIP) s ciljem poticanja poslovnih banaka na kreditiranje mikro-poduzetnika, posebice početnika. CIP je jamstveni program Europskog investicijskog fonda koji će HBOR koristiti s ciljem poticanja poslovnih banaka da osiguraju financijska sredstva mikro-poduzetnicima, posebice početnicima s ciljem samozapošljavanja, osnivanja obrta i trgovačkih društava, modernizacije i proširenja postojećeg poslovanja i povećanja broja novih radnih mjesta budući da će garancijom biti pokriveno 75% glavnice kredita. HBOR i poslovna banka dijelit će rizik u omjeru 70% - 30%, a za osiguranje kredita mikropoduzetnicima će biti dovoljne mjenice i zadužnice, odnosno osiguranje na opremi koja se kupuje. Implementacija programa očekuje se u drugom kvartalu 2014. godine.

Hrvatsko kreditno osiguranje (HKO)

Hrvatsko kreditno osiguranje⁶⁵ d.d. (HKO) specijalizirano je za osiguranje kratkoročnih potraživanja nastalih temeljem prodaje roba i usluga među poslovnim subjektima. HKO osigurava potraživanja svih poslovnih subjekata (bez obzira na njihovu gospodarsku djelatnost i veličinu) koji prodaju robu i usluge uz odgodu plaćanja. Cilj osiguranja potraživanja je zaštititi likvidnost i imovinu, odnosno osigurati naplatu poslova, omogućiti sigurniji ulazak u poslovne odnose s novim kupcima, te smanjiti troškove nastale zbog dodatnih mjera naplate potraživanja.

Prema godišnjem izvješću HBOR-a⁶⁶ za 2013. godinu, u 2013. godini HKO je imao dva osnovna proizvoda osiguranja: osiguranje izvoznih potraživanja i osiguranje domaćih potraživanja. HKO je 2013. godinu završilo s 47 zaključenih ugovora o osiguranju, od čega se 35 ugovora odnosi na osiguranje izvoznih potraživanja, a 12 ugovora na osiguranje domaćih potraživanja. Osiguranjem su pokrivena 1.564 kreditna limita, što je za 57,7% više u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni volumen osiguranih poslova u 2013. godini iznosio je 2.669,9 milijuna kuna. Ukupno zaračunata premija u 2013. godini iznosila je 9 milijuna kuna, što predstavlja porast od 17,3% u odnosu na 2012. godinu kada je iznosila 7,7 milijuna kuna.

HKO je u 2013. godini isplatilo 11 šteta, za kupce u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Engleskoj, Italiji, Sloveniji i Hrvatskoj. Ukupni iznos isplata za osigurane slučajeve iznosio je 3,08 milijuna kuna.

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO)

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije – HAMAG BICRO nastala je 2014. godine spajanjem Hrvatske agencije za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST) i Poslovno-inovacijske agencije Republike Hrvatske (BICRO) s ciljem strateškog kreiranja jedinstvenog sustava koji će poduzetnicima pružiti podršku kroz sve razvojne faze njihovog poslovanja. Djelovanje Agencije obuhvaća poticanje osnivanja, razvoja i ulaganja u mala poduzeća, financiranje poslovanja i razvoja MSP kreditiranjem i davanjem jamstva za odobrene kredite, te davanjem potpora za istraživanje, razvoj i primjenu suvremenih tehnologija. Agencija također pruža financijsku potporu inovativnim i tehnološki usmjerenim MSP u Hrvatskoj, te je usmjerena na razvijanje i koordiniranje mjera nacionalne politike vezane uz inovacije i potrebne financijske instrumente s krajnjim ciljem motiviranja privatnog i javnog sektora za ulaganje u istraživanje i razvoj.

U 2013. godini, kada je HAMAG INVEST djelovao samostalno, zaprimljeno je 619 zahtjeva za jamstvom što, u usporedbi s 2012. godinom kada je zaprimljeno 359 zahtjeva, predstavlja rast od 72%. Najveći je porast zaprimljenih zahtjeva za Pismom namjere, čime udio zaprimljenih zahtjeva po jamstvenom programu „Novi poduzetnici“ prelazi trećinu ukupnih zahtjeva. U usporedbi s 2012. godinom, ostvaren je rast udjela zaprimljenih zahtjeva poduzetnika početnika (s 21% na 34%), pad zahtjeva po programu „Likvidnost (s 28% na 26%) i pad zahtjeva po programu „Rast“ (s 27% na 24%).

65 Hrvatsko kreditno osiguranje je dioničko društvo u vlasništvu HBOR-a, od 2010. godine.

66 Godišnje izvješće Grupe Hrvatska banka za obnovu i razvitak za 2013. godinu, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2014., str. 44.

HAMAG INVEST je u 2013. godini odobrio 410 jamstava, što predstavlja rast od 69% u odnosu na 2012. godinu kada je odobreno 243 jamstva. Većina jamstava u 2013. godini odobrena je po jamstvenom programu „Novi poduzetnici“, a slijede programi „Rast“ i „Likvidnost“. Iznos odobrenih jamstava povećao se za 43% (sa 315.000.000 kn u 2012. godini na 450.962.000 kn u 2013. godini), a iznos investicija povećao se za 54% (sa 924.000.000 kn u 2012. godini na 1.423.059.000 kn u 2013. godini; tablica 35).

Tablica 35: Statistika izdanih jamstava HAMAG INVEST-a i iznos investicija pokrivenih jamstvima u 2011., 2012. i 2013. godini

	2011.	2012.	2013.
Broj odobrenih jamstava	112	243	410
Iznos odobrenih jamstava (kn)	154.264.185	315.000.000	450.962.000
Iznos investicija pokrivenih jamstvima (kn)	494.269.086	924.000.000	1.423.059.000

Izvor: HAMAG – Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, 2013.; HAMAG INVEST, Godišnji izvještaj 2013., str. 12.

Najvažniji uvjeti za izdavanje jamstva su: u cijelosti zatvorena financijska konstrukcija projekta, likvidnost projekta tijekom čitavog vremena trajanja projekta, nepostojanje duga prema državi, ekonomska opravdanost ulaganja te stručne i poduzetničke sposobnosti investitora.

U 2013. godini, kada je Poslovno-inovacijska agencija Republike Hrvatske (BICRO) djelovala samostalno, Agencija je poticala privatni i javni sektor na ulaganje u istraživanje i razvoj kroz sljedeće programe:

- **POC** program predsjedničkog kapitala za projekte koji su na razini ideje odnosno koncepta, prototipa i zaštite intelektualnog vlasništva;
- **RAZUM** program sjemenskog kapitala koji je namijenjen razvoju ideje do proizvoda;
- **IRCRO** program koji potiče mala i srednja poduzeća na suradnju sa znanstveno-istraživačkim institucijama;
- **EUREKA** program koji je europska inicijativa za financiranje tržišno orijentiranih projekata različitih tehnoloških područja.

U 2013. godini BICRO je organizirao devet edukativnih radionica, tri poslovna susreta, pet info-dana i niz konferencija (u samostalnoj organizaciji i suorganizaciji) s ciljem poticanja razmjene znanja i iskustava, te umrežavanja i ostvarivanja suradnje između sektora znanosti i gospodarstva. U 2013. godini kroz programe BICROa sufinanciran je ukupno 51 novi projekt u ukupnom iznosu od 15.316.462,83 kn. Prosječni iznos pojedinačne potpore iznosio je 300.322,78 kn (tablica 36).

Tablica 36: Projekti financirani po programima BICRO-a u 2013. godini

Program	Broj projekata	Iznos dodijeljenih potpora (kn)	Prosječni iznos potpore (kn)
POC	49	13.048.755,5	266.301,12
PoCPrivate	22	6.111.349,55	277.788,61
PoC Public	27	6.937.405,95	256.940,96
IRCRO	0	0 (novougovoreno)	0
RAZUM	0	0 (novougovoreno)	0
EUREKA	2	2.267.706,83	1.133.853,415
Ukupno:	51	15.316.462,83	300.322,78

Izvor: Poslovno-inovacijska agencija Republike Hrvatske – BICRO, 2014.

6. Edukacija za poduzetništvo

Poduzetnička kompetencija jedna je od osam ključnih životnih kompetencija⁶⁷ koje predstavljaju kombinaciju znanja, vještina i stavova koje su potrebne za osobno ispunjenje i razvoj pojedinca, ulogu aktivnog građanina u društvu, socijalnu inkluziju i zapošljivost.

Učenje o poduzetništvu i za poduzetništvo značajan je aspekt edukativnih programa u zemljama članicama EU. Hrvatska je 2010. godine usvojila **Strategiju učenja za poduzetništvo 2010. – 2014.**, u kojoj su navedeni razlozi učenja za poduzetništvo, prijedlog provedbe programa učenja za poduzetništvo u obrazovni sustav kao i očekivani rezultati razvoja obrazovanja za poduzetništvo.

Neke od najznačajnijih mjera Akcijskog plana provođenja Strategije za razdoblje od 2010. do 2014. godine⁶⁸ su: razvoj pozitivnog stava i senzibilizacija javnosti o poduzetništvu, povećanje interesa za osposobljavanje za poduzetništvo, uvođenje poduzetničkog učenja i osposobljavanja u sve razvojne politike i programe, uvođenje poduzetništva kao jednu od ključnih kompetencija u sve obrazovne kurikulume, povećanje kapaciteta odgojno-obrazovnih institucija za uvođenje obrazovanja za poduzetništvo, povećanje kompetencija odgajatelja, nastavnika i trenera za obrazovanje za poduzetništvo te jačanje suradnje i umrežavanje obrazovnih institucija, znanstveno-istraživačkih i gospodarskih subjekata na programima poduzetništva.

U svrhu provođenja Strategije učenja za poduzetništvo na godišnjoj razini organiziraju se Međunarodne konferencije o učenju za poduzetništvo - ICEL. U 2014. godini održana je četvrta po redu ICEL4 konferencija pod nazivom „Učenje za poduzetništvo: Izazovi i prilike za društveni (ekonomski) razvoj”, u organizaciji Visoke škole za ekonomiju, upravljanje i poduzetništvo Nikola Šubić Zrinski.⁶⁹

Rezultati GEM istraživanja za 2013. godinu ukazuju na blagi pad ocjene o percepciji kvalitete obrazovanja za poduzetništvo na primarnoj i sekundarnoj razini obrazovanja u odnosu na 2012. godinu (sa 1,95 u 2012. godini na 1,86 u 2013. godini), a sa takvom ocjenom Hrvatska i dalje ostaje ispod prosjeka zemalja uključenih u GEM istraživanje. Percepcija o kvaliteti obrazovanja za poduzetništvo na tercijarnoj razini u 2013. godini zadržala se na istoj razini kao i u 2012. godini, te je, i u 2013. godini kao i prethodne godine, ispod prosjeka zemalja uključenih u GEM istraživanje (tablica 37).

67 Ostale kompetencije su: sposobnost komunikacije na materinjem jeziku, sposobnost komunikacije na stranom jeziku, razumijevanje i korištenje znanja iz matematike, znanosti i tehnologije, sposobnost korištenja digitalne tehnologije, sposobnost učenja, socijalne i civilne vještine u multikulturalnom okruženju i sposobnost kulturnog ophođenja. Izvor: Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework, European Communities, 2007.

68 Strategija učenja za poduzetništvo, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.

69 Prva ICEL konferencija održana je 2011. godine u Zagrebu, druga 2012. godine u Novom Sadu, a treća 2013. godine u Zagrebu. Izvor: <http://www.iceconf.eu/>, preuzeto 14.11.2014.

Tablica 37: Percepcija kvalitete obrazovanja za poduzetničko djelovanje u 2012. i 2013. godini (ocjene u rasponu od 1 do 5)

	Ocjena 5 pokazuje:	2012.		2013.	
		Prosjek	Hrvatska	Prosjek	Hrvatska
Obrazovanje i trening – (primarna i sekundarna razina obrazovanja)	Primarna i sekundarna razina obrazovanja potiče kreativnost, samostalnost, proaktivnost; pruža informacije o tržišnim principima i stavlja naglasak na poduzetništvo	2,05	1,95	2,08	1,86
Obrazovanje i trening (tercijarna razina obrazovanja)	Postoji dovoljno sveučilišnih kolegija o poduzetništvu, poslovna edukacija je na svjetskoj razini; stručno, profesionalno i kontinuirano obrazovanje pruža dobru pripremu za samozapošljavanje	2,80	2,65	2,85	2,63

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

U hrvatskom osnovnoškolskom obrazovanju poduzetništvo se samo tek sporadično spominje u nastavnom programu i promovira ovisno o afinitetima i znanju nastavnika i/ili ravnatelja škole.

U srednjoškolskom obrazovanju poduzetništvo je prepoznato kao skup znanja i vještina samo u stručnim školama kao obavezan predmet u kurikulumu ekonomskih srednjih škola, te kroz projekt vježbeničkih tvrtki⁷⁰. U Hrvatskoj se rad u vježbeničkoj tvrtki proširio u okviru nastavnoga predmeta Strukovne vježbe i predstavlja, uglavnom, izborni predmet. Kako bi poslovne aktivnosti vježbeničkih tvrtki što vjernije preslikavale stvarnost, 2007. godine osnovan je Središnji ured vježbeničkih tvrtki (SUVT). SUVT posluje u okviru Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (www.asoo.hr) i vodi registar svih vježbeničkih tvrtki u Hrvatskoj⁷¹. U travnju 2013. godine u Čakovcu u organizaciji Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Ekonomske i trgovačke škole Čakovec i Državnog povjerenstva za provedbu natjecanja Mladi poduzetnik i državne smotre – sajma vježbeničkih tvrtki organiziran je sajam vježbeničkih tvrtki na kojem je sudjelovalo 12 vježbeničkih tvrtki uz vodstvo 12 mentora iz svih strukovnih škola u Republici Hrvatskoj. U listopadu 2013. godine u Ogulinu je održan Međunarodni izložbeni forum mladih vježbeničkih tvrtki u organizaciji Gimnazije Bernardina Frankopana, u sklopu Comenius

70 Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je 2003. godine počelo poticati širenje ideje vježbeničke tvrtke, pristupanjem projektu ECO NET. Projekt ECO NET (www.econet-see.com) zajednički su proveli Vlada Republike Hrvatske (preko Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, odnosno Agencije za strukovno obrazovanje) i Vlada Republike Austrije. Cilj projekta je jačanje i širenje nastavnoga koncepta vježbeničke tvrtke u Hrvatskoj kroz stručno usavršavanje nastavnika i nastavnica sa četiri pilot škole. U pilot projektu sudjelovale su sljedeće škole: Prva ekonomska škola Zagreb, Druga ekonomska škola Zagreb, Ekonomska škola Velika Gorica i Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar. Ciljna skupina pojedinih stručnih skupova su, osim nastavnica i nastavnika iz ove četiri pilot škole, bili i nastavnici dvadesetak ostalih hrvatskih škola. Daljnje širenje znanja i iskustava Agencija za strukovno obrazovanje osigurava organizacijom i provedbom stručnog usavršavanja nastavnika/ca iz ekonomskih i trgovačkih škola koje uvode nastavni predmet Strukovne vježbe (u dijelu nastavnoga plana i programa imaju sadržaj vježbeničke tvrtke). Vježbeničke tvrtke postoje u gotovo svim europskim državama, dok ih na svijetu ih ima oko sedam tisuća. Poslovni kontakti hrvatskih vježbeničkih tvrtki sežu od Austrije preko Rumunjske pa sve do SAD-a. Izvor: «Vježbenička tvrtka – vrata u svijet poduzetništva, priručnik za nastavnike», Agencija za strukovno obrazovanje, Zagreb, 2009., str. 8.

71 Program „Budi poduzetan, zdrav i kreativan“ posebno je namijenjen nastavnicima i učenicima strukovnih škola koje poučavaju gospodarstvo, poduzetništvo, turizam i prehranu, a svaka škola uključena u projekt radi na pojedinom proizvodu u sklopu vježbeničke tvrtke. Izvor: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, www.asoo.hr., preuzeto 10.11.2014.

multilateralnog projekta „Budi poduzetan, zdrav i kreativan“ čiji je cilj razmjena iskustava i razmišljanja, te ukazivanje na prednosti suradnje i zajedničkog nastupa na tržištu.

Prvi programi o poduzetništvu na tercijarnoj razini obrazovanja pokrenuti su 2000. godine na Ekonomskom fakultetu u Osijeku Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, na poslijediplomskoj razini⁷² (www.ices.hr) i Veleučilištu VERN u Zagrebu (www.vern.hr). Tablica 38 daje popis sveučilišta u Hrvatskoj sa programima poduzetništva na preddiplomskoj, diplomskoj i/ili poslijediplomskoj razini studija. Tablica 39 prikazuje popis veleučilišta, a tablica 40 popis visokih škola sa programima poduzetništva.

Tablica 38: Popis sveučilišta u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj, diplomskoj i/ili poslijediplomskoj razini studija

Sveučilište/ Fakultet	Javno / privatno	Preddiplomski studij	Diplomski studij	Poslijediplomski studij	
				Specijalistički	Doktorski
Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku – Ekonomski fakultet u Osijeku	Javno	Poduzetništvo	Poduzetništvo	Poduzetništvo	Poduzetništvo i inovativnost
Sveučilište u Zagrebu - Ekonomski fakultet	Javno	Poduzetništvo (Bjelovar) *** Ekonomika poduzetništva (Varaždin)	-	Strateško poduzetništvo *** Poduzetništvo i poduzetnički menadžment	-
Sveučilište u Splitu - Ekonomski fakultet	Javno	Menadžment malog poduzeća	-	-	-
Sveučilište u Rijeci - Ekonomski fakultet	Javno	Poduzetništvo	Poduzetništvo	-	-
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“	Javno	Menadžment i poduzetništvo	Menadžment i poduzetništvo	-	-

Izvor: Agencija za znanost i visoko obrazovanje, 2014., internet stranice sveučilišta u Hrvatskoj, kolovoz 2014.

Tablica 39: Popis veleučilišta u Hrvatskoj s programima iz poduzetništva na preddiplomskoj i/ili diplomskoj razini studija

Veleučilište	Javno / privatno	Studij
Veleučilište VERN	Privatno	Preddiplomski studij Ekonomija poduzetništva (Zagreb) *** Specijalistički diplomski studij Poduzetnički menadžment (Zagreb)
Veleučilište Rijeka - Poslovni odjel	Javno	Stručni studij Poduzetništvo (Rijeka, Pula, Pazin) *** Specijalistički diplomski stručni studij Poduzetništvo (Rijeka)
Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću	Javno	Stručni studij Ekonomika poduzetništva (Gospić)
Veleučilište Marko Marulić Knin	Javno	Stručni studij Trgovinsko poslovanje s poduzetništvom (Knin)

Izvor: Agencija za znanost i visoko obrazovanje, 2014.; internet stranice veleučilišta u Hrvatskoj, kolovoz 2014.

⁷² Poslijediplomski studij Poduzetništvo pokrenut je 2000. godine na Ekonomskom fakultetu u Osijeku uz financijsku podršku Open Society Institute New York.

Tablica 40: Popis visokih škola u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj i/ili diplomskoj razini studija

Visoka škola	Javno / privatno	Studij
Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici	Javno	Preddiplomski studij Poduzetništvo (Virovitica)
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski	Privatno	Stručni studij Ekonomija poduzetništva (Zagreb) *** Specijalistički diplomski stručni studij Management malih i srednjih poduzeća (Zagreb)

Izvor: Agencija za znanost i visoko obrazovanje, 2014.; internet stranice visokih škola u Hrvatskoj, kolovoz 2014.

Globalni tjedan poduzetništva (GEW)⁷³

Globalni tjedan poduzetništva najveće je svjetsko okupljanje inovatora i kreatora radnih mjesta koji novim idejama pokreću nove poslove i gospodarski rast. GEW obuhvaća 140 zemalja sa 24.000 partnerskih institucija, a u 2014. godini 1.853 partnerskih institucija organiziralo je 7.031 aktivnosti.

U Hrvatskoj se GEW obilježava od 2008. godine. Do kraja 2014. godine organizirano je 26 aktivnosti kroz 24 partnerske institucije od kojih su najaktivnije obrazovne institucije – Ekonomski fakultet u Osijeku i Studentska udruga Poduzetnici bez granica (EwoB) koji su organizirali 2 aktivnosti u 2014. godini (EwoB Business Hackathon natjecanje i GEW 2014 – Network to get work) i Visoka poslovna škola PAR Rijeka koja je organizirala 4 aktivnosti u 2014. godini (SenZations, PAR Forum – Start Up Klinika, Žene bez PARdona i Tjedan poduzetništva u Gimnaziji).

Izvan sustava formalnog obrazovanja postoji velik broj institucija koje nude obrazovanje za poduzetnike početnike i / ili već pokrenuta poduzeća, kao što su centri za poduzetništvo, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska udruga poslodavaca i privatna poduzeća aktivna u sektoru obrazovanja odraslih osoba. U okviru Poduzetničkog impulsa za 2013. godinu, Ministarstvo poduzetništva i obrta odobrilo je za obrazovanje za poduzetništvo i obrtništvo 1.463 potpore⁷⁴ u iznosu od 11.560.885 kn, što je za 3,6% manje odobrenih potpora u odnosu na 2012. godinu kada je odobreno 1.518 potpora u ukupnom iznosu od 18.463.394 kn. U 2014. godini, Ministarstvo planira kroz Poduzetnički impuls za Promociju i učenje za poduzetništvo i obrt izdvojiti 8.300.000 kuna (28% manje u odnosu na 2013. godinu), čime se nastavlja trend smanjenja ulaganja u cjeloživotno obrazovanje za poduzetničko djelovanje.

⁷³ <http://hr.gew.co/>, preuzeto: 18.11.2014.

⁷⁴ Odobrene potpore za obrazovanje za poduzetništvo i obrt u 2013. godini su kroz sljedeće projekte: Edukacija poduzetnika, obrtnika i zadrugara; Akademsko poduzetništvo – znanje za gospodarstvo; Učenička zadruga i učeničko poduzeće; Promocija i poticanje stvaranja poduzetničke kulture mladih; Cjeloživotno obrazovanje za obrtnike; Informatičke kompetencije obrtnika; Stipendije učenicima u obrtničkim zanimanjima; Majstorska škola; Naukovanje za obrtnička zanimanja; te Očuvanje umjetničkih i tradicijskih obrta.

Edukativne potrebe malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Regionalni centar za razvoj poduzetničkih kompetencija za zemlje jugoistočne Europe – SEECEL je u publikaciji „Analiza potreba osposobljavanja malih i srednjih poduzeća“⁷⁵ identificirao potrebe za obrazovanjem i osposobljavanjem u sektoru MSP. Analiza je provedena u 9 zemalja (Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Kosovu, Makedoniji, Srbiji i Turskoj) a u Hrvatskoj je anketirano 500 malih i srednjih poduzeća koja posluju duže od tri godine.

Analizom je utvrđeno da su glavni razlozi provedbe dodatnih edukativnih aktivnosti povećanje kvalitete usluge ili proizvoda, unapređenje vještina djelatnika, te nadogradnja znanja u području novih tehnologija. Pokazalo se da su najčešći i najkorisniji edukativni programi iz područja računovodstva, financijskog upravljanja, upravljanja proizvodnjom i razvoja proizvoda, dok je najmanji interes iskazan za edukacije iz područja prava, intelektualnog vlasništva i upravljanja inovacijama.

Većina poduzeća ne definira godišnje planove i proračune za edukaciju. Istraživanje je pokazalo da: 82% ispitanih poduzeća je samofinanciralo edukativne programe; 85% poduzeća uopće ne koristi Vladine subvencije za edukaciju; 12% ne zna da takav oblik financiranja uopće postoji; 37% anketiranih informacije o ponudi edukativnih programa saznaje iz medija i putem usmene predaje.

Jedan od problema koji je ova analiza identificirala je neodovoljna suradnja između institucija koje pružaju edukativne usluge i gospodarstva: 25% koristi edukativne usluge resornih komora u Hrvatskoj; 24% koristi usluge privatnih servisa i konzultantskih kompanija; 18% koristi usluge privatnih konzultanata; 15% usluge vladinih organizacija; 14% koristi usluge sveučilišta (izuzetno slaba suradnja sveučilišta i gospodarstva).

⁷⁵ „Training Needs Analysis for SMEs“, Regionalni centar za razvoj poduzetničkih kompetencija za zemlje jugoistočne Europe (SEECEL), 2013.

7. Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama

Značajan čimbenik razvoja poduzetničke aktivnosti je pristup informacijama i savjetodavnim uslugama. Ocjena percepcija kvalitete komercijalne i profesionalne infrastrukturne podrške za razvoj sektora MSP u Hrvatskoj ne pokazuje bitnu razliku između 2012. i 2013. godine dok prosjek ocjena percepcija zemalja uključenih u GEM istraživanje pokazuje rast s 3,02 na 3,70 (tablica 41).

Tablica 41: Percepcija o kvaliteti komercijalne i profesionalne infrastrukture za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u 2012. i 2013. godini – ocjene od 1 do 5

	Ocjena 5 pokazuje:	2012.		2013.	
		Prosjek	Hrvatska	Prosjek	Hrvatska
Komercijalna i profesionalna infrastruktura	Postoje konzultantske, profesionalne pravne i računovodstvene usluge; poduzeća si ih mogu priuštiti; visoke su kvalitete	3,02	2,78	3,70	2,70

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2014. (2013.)

Studija konzultantskog tržišta u Hrvatskoj⁷⁶

CEPOR je u lipnju 2014. godine izradio Studiju tržišta konzultantskih usluga u Hrvatskoj u kojoj je provedena sveobuhvatna procjena stanja tržišta konzultantskih usluga za mikro, mala i srednja poduzeća (MMSP) i podržavajuće poduzetničke infrastrukture u Hrvatskoj. Studiju je financirao Business Advisory Services (BAS) program Europske banke za obnovu i razvoj, a cilj Studije je izrada preporuka za intervenciju HAMAG-INVESTa, odnosno HAMAG-BICROa u olakšavanju pristupa mikro, malih i srednjih poduzeća (MMSP) konzultantskim uslugama te davanje smjernica pružateljima konzultantskih usluga o potrebama i potencijalu razvoja tržišta. Rezultati Studije temelje se na sekundarnom istraživanju i anketnom istraživanju među konzultantima za MMSP i donositeljima odluka u MMSP, provedenom u svibnju 2014. godine.

Glavni rezultati Studije

Savjetodavnu infrastrukturu za razvoj sektora MMSP u Hrvatskoj čini mreža poduzetničkih potpornih institucija (PPI) i privatna profesionalna konzultantska poduzeća. Mreža PPI sastoji se od 46 regionalnih razvojnih agencija, 44 centra za poduzetništvo, 38 poslovnih inkubatora, 15 poslovnih i tehnoloških parkova i oko 300 poslovnih zona. Usluge PPI usmjerene su primarno na pružanje informacija i savjetodavnih usluga vezanih uz izradu poslovnih planova te projektne prijave na objavljene natječaje. Za razliku od većine PPI, profesionalna konzultantska poduzeća pružaju, osim navedenih usluga izrade poslovnih planova i projektnih prijava na natječaje, i složenije i uže specijalizirane savjetodavne usluge.

Privatnih konzultantskih poduzeća ima 2.799 (FINA, 2014.) od kojih je više od polovice registrirano u Gradu Zagrebu (59%), najčešće imaju tri zaposlena i većina je u domaćem vlasništvu (91%). U razdoblju od 2011. do 2014. godine 22% MMSP angažiralo je konzultanta, i to najčešće za rješavanje problema pravne prirode, problema vezanih uz pripremu poslovnog plana, problema u upravljanju

⁷⁶ „Studija konzultantskog tržišta u Hrvatskoj“, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2014., www.cepor.hr

financijama ili upravljanju općenito. Od svih poduzeća koja su koristila konzultantske usluge, samo njih 55% bilo je u potpunosti zadovoljno uslugom, te će se sigurno, i u budućnosti ponovno odlučiti koristiti konzultantske usluge.

Većina MMSP informaciju o konzultantu dobila je putem preporuke (koja ujedno predstavlja kanal promocije i prodaje koji konzultanti najčešće koriste). Proces odabira konzultanta je nejasan i nerazvijen. Konzultanti nedovoljno promoviraju svoje usluge, a tek njih 25% ima razvijenu marketinšku i prodajnu strategiju.

Najvažniji kriterij za odabir konzultanata je stručnost i znanje, nakon čega slijede razumijevanje poslovnog problema i iskustvo konzultanta. Najmanje važni kriteriji su porijeklo konzultantskog poduzeća, geografska udaljenost i cijena. Iste kriterije kao najvažnije i najmanje važne prepoznaju i konzultanti što ukazuje na svjesnost konzultanata o njihovoj poziciji iz perspektive MMSP. U većini slučajeva, nekorisnici konzultantskih usluga nisu koristili konzultante jer su uspjeli sami riješiti svoj problem.

Važnu ulogu u izgradnji povjerenja i prepoznatljivosti kvalitetnih konzultanata imaju programi certificiranja i udruženja profesionalnih konzultanata. Velika većina konzultantskih poduzeća za MMSP je upoznata s djelovanjem udruženja konzultanata u Hrvatskoj (89%), a svako drugo konzultantsko poduzeće je član nekog udruženja. Međutim, članstva u profesionalnim udruženjima konzultanata, iz perspektive MMSP, nisu trenutno prepoznata kao dokaz kvalitete, te samim time ne predstavljaju referencu za konzultante. MMSP koja traže konzultantsku pomoć, bit će spremniji razmotriti korištenje konzultantske usluge ukoliko je konzultant spreman sudjelovati u riziku odluke donešene na temelju konzultantske podrške (kroz osiguravanje besplatnog savjeta prije početka suradnje, provođenje besplatnog pilot projekta, definiranje cijene konzultantske usluge u korelaciji s ostvarenim rezultatom).

Najvažnije institucije usmjerene na podršku razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj su:

Hrvatska gospodarska komora (HGK) - Odjel za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj, www.hgk.hr

U sklopu HGK od rujna 2014. godine djeluje Sektor za industriju unutar kojeg djeluje Odjel za poduzetništvo, inovacije i tehnološki razvoj čiji je cilj utjecati na stvaranje što povoljnije poduzetničke klime, poticati razvoj gospodarstva i poduzetništva, novog zapošljavanja i oživljavanje područja posebne državne skrbi. U 2013. godini aktivnosti Odjela bile su usmjerene na pružanje sustavne horizontalne podrške MSP, posebice inovativnim tvrtkama i klasterima, pa je tako Odjel bio pokrovitelj i suorganizator domaćih i inozemnih sajmova inovacija u Rusiji, Švicarskoj, Sjedinjenim Američkim Državama, Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Hrvatskoj i Belgiji. Također, Odjel je u 2013. godini organizirao „Inovacijske misije“ u Londonu, Briselu i Moskvi putem kojih je hrvatskim tvrtkama pružena prilika za pronalazak poslovnih partnera, kao i komercijalizaciju vlastitih inovacija. Odjel je u 2013. godini organizirao seriju seminara i edukacija na sljedeće teme: inovacije i njihova zaštita i preddijagnostičko ispitivanje intelektualnog vlasništva u MSP u suradnji s Državnim zavodom za intelektualno vlasništvo, izazovi malog i srednjeg poduzetništva, osiguranja u poduzetništvu i obrtima, kako donositi dobre odluke i rasti u krizi, kako biti uspješniji izvoznik, i dr.

Hrvatska obrtnička komora (HOK), www.hok.hr

Promicanje obrta i obrtništva, zastupanje interesa obrtnika pred državnim tijelima u oblikovanju gospodarskog sustava, davanje mišljenja i prijedloga državnim tijelima kod donošenja zakona u području obrtništva, osnivanje povjerenstava za polaganje pomoćničkih i majstorskih ispita te pružanje pomoći obrtnicima prilikom osnivanja i poslovanja obrta glavne su djelatnosti HOKa. HOK je aktivan i u organizaciji, sufinanciranju i poticanju nastupa obrtnika na sajmovima u zemlji i inozemstvu. Sudjelovanje i prezentacija članova HOKa na sajmovima sufinancirano je u visini od 30% do 50%, a za lokalne sajmove HOK dodjeljuje pomoć organizatorima. U 2013. godini HOK je sufinancirao nastup 323 obrtnika na devet međunarodnih sajmova, te nastup 587 obrtnika na devet regionalnih sajmova.

Hrvatska udruga poslodavaca (HUP) – Udruga malih i srednjih poduzetnika, www.hup.hr

Udruga malih i srednjih poduzetnika Hrvatske udruge poslodavaca sudjeluje u izradi zakonske regulative te provedbi aktivnosti i projekata s ciljem promicanja interesa malih i srednjih poduzeća. Tijekom 2013. godine Udruga je sudjelovala u izradi regulative na području radnog zakonodavstva, planova i mjera zapošljavanja za 2013. godinu, Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Zakona o obrtu, Strategije razvoja poduzetništva Republike Hrvatske 2013.-2020., Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, te Zakona i pravilnika o PDV-u. Udruga je aktivno sudjelovala i na pripremi Garancije za mlade kroz predstavnika u radnom tijelu Savjet Garancije za mlade, dok je u listopadu 2013. godine pokrenuta inicijativa osnivanja Koordinacije poduzeća iz uslužnih djelatnosti. Nadalje, u 2013. godini, predstavnici Udruge sudjelovali su na 31 domaćoj i međunarodnoj konferenciji, okruglom stolu, forumu i savjetovanjima na teme vezane uz sektor malih i srednjih poduzeća, investicija, PDV-a, EU, zapošljavanja, itd. Udruga je sudjelovala i u dvije studije o malim i srednjim poduzećima koje je provodila Europska komisija, te u jednom istraživanju koje je provodilo Europsko udruženje obrtnika, malih i srednjih poduzeća (UEAPME – European Association of Crafts, Small and Medium-sized Enterprises).

Hrvatska udruga poslodavaca – HUP:

HUP skor 2013.– sustav pokazatelja koji mjere ostvarenje ciljeva HUP-a i rezultate reformi⁷⁷ i Poslovna očekivanja u 2015.godini⁷⁸

U rujnu 2013. godine HUP je objavio strateški dokument pod nazivom „Što zagovaramo: ciljevi i preporuke za izlazak iz krize i gospodarski rast“, u kojem su ciljevi i preporuke definirani za 13 područja – produktivnost i konkurentnost, fiskalna konsolidacija, javna administracija, opterećenje gospodarstva, investicijske i poslovne barijere, pravosuđe, tržište rada, obrazovni, zdravstveni i mirovinski sustav i teritorijalni ustroj, efikasnost javnih poduzeća, ponuda kapitala, poduzetnička klima, poticanje investicija i socijalni dijalog. Za svaki od ovih ciljeva (izuzev socijalnog dijaloga, jer je riječ o previše složenoj pojavi koja se ne može jednostavno mjeriti), HUP je razvio HUP skor – sustav pokazatelja koji mjere ostvarivanje ciljeva i rezultate reformi. HUP skor ne prikazuje

77 „HUP skor 2013“, Hrvatska udruga poslodavaca, prosinac 2013., <http://www.arhivalitika.hr/dat/HupSkor2013%201%20final.pdf>, preuzeto 16.12.2014.

78 Rezultati istraživanja Poslovna očekivanja HUP-a u 2015., prosinac 2014., <http://www.hup.hr/ovu-godinu-poslodavci-ocijenili-izrazito-teskom-ne-ocekuju-poboljsanje-ni-u-2015.aspx>, preuzeto 18.12.2014.

rezultate statističkih mjerenja već se kombiniraju postojeći i objavljeni pokazatelji, te ne mjeri intenzitet napora u provedbi ekonomskih politika, nego njihov rezultat, odnosno stupanj ostvarenja ciljeva HUPa.

Ukupna vrijednost skora za Hrvatsku za 2013. godinu iznosi 31 (0 - najlošija vrijednost, 100 - najbolja vrijednost), što nije dovoljno za prolaznu ocjenu. Vrijednost skora u 2013. godini stagnira u odnosu na promatrane vrijednosti za 2011. i 2012. godinu (za 2011. godinu vrijednost skora je 32, a za 2012. godinu 30). Najmanja vrijednost zabilježena je u području produktivnosti i konkurentnosti (15) i području poduzetničke klime (15), zatim slijede pravosuđe (19), fiskalna konsolidacija (22), tržište rada (22), poticanje investicija (29), obrazovni, zdravstveni i mirovinski sustav i teritorijalni ustroj (30), investicijske i poslovne barijere (38), efikasnost javnih poduzeća (39), opterećenje gospodarstva (42), javna administracija (43), dok jedino područje ponude kapitala bilježi prolaznu ocjenu (53).

U 2013. godini, u odnosu na analizirane 2011. i 2012. godinu, pozitivni pomaci očituju se u povećanju efikasnosti poslovanja javnih poduzeća, smanjenju broja poduzeća koja posluju s gubitkom, boljoj ponudi kredita poduzećima, te u relativno visokoj razini produktivnosti mjerenoj realnim BDP-om. S druge strane, negativne promjene očituju se u sporom padanju kamatne stope, izlasku omjera zaduženosti prema kapitalu izvan normalnih intervala, slabljenju konsolidacijskih napora na rashodima, te u padu pouzdanja poduzetnika.

Prema rezultatima istraživanja Poslovna očekivanja u 2015. godini, tvrtke članice HUP-a označile su i 2014. godinu kao izrazito tešku za hrvatske poduzetnike, a opće stanje u gospodarstvu ocijenili su vrlo negativno, odnosno najnižom ocjenom. Već treću godinu 70% ispitanika navodi iste prepreke u poslovanju: nelikvidnost (17%), neučinkovita javna uprava (16,6%), porezno opterećenje (15,7%), a zatim slijede nejasna strategija razvoja zemlje (10,9%), kruto radno zakonodavstvo (5,7%), te prepreke usmjerene na uvjete financiranja poduzetnika (4,8%).

Nadalje, više od dvije petine ispitanika smatra da će stanje u gospodarstvu u 2015. godini biti još lošije, a skoro pola ispitanika smatra da će se zadržati negativno stanje iz 2014. Istraživanje je pokazalo da među poduzetnicima prevladava pesimizam, a najveći je poslovni pesimizam ipak zabilježen među malim poduzetnicima (69,2%). Najpesimističniji su poduzetnici iz regija Dalmacija (55,6%) i Slavonija (42,1%), a najmanje pesimistični su iz sjevernojadranske (18,2%) i sjeverozapadne regije (14,3%).

Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva CEPOR,
www.cepor.hr

CEPOR je prvi *think-tank* u Hrvatskoj čiji cilj je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske te doprinjeti razvoju poduzetničke kulture i stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje. CEPOR provodi neovisna istraživanja, priprema preporuke vladinim institucijama radi izgradnje zakonodavnog i institucionalnog kapaciteta za dizajniranje i implementaciju djelotvornih i nediskriminirajućih politika razvoja, odnosno razvija *policy* instrumente i strateške dokumente usmjerene na problematiku MSP-a i poduzetništva.

U 2013. godini CEPOR je proveo istraživanje te objavio analizu stanja sektora malih i srednjih poduzeća u 2012. godini u publikaciji „Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2013“

koja uključuje rezultate GEM istraživanja za Hrvatsku za 2012. godinu, te *policy* osvrtu na teme *Poduzetničko obrazovanje i Stvaranje pretpostavki za uređenje tržišta knjiga i širenje kulture čitanja u Republici Hrvatskoj*. Kroz organizaciju dva okrugla stola i 14 edukativnih radionica namijenjenih poduzetnicima, predstavnicima poduzetničkih potpornih institucija i institucija zaduženih za provedbu, praćenje i vrednovanje politike prema MSP-ima, CEPOR je u 2013. godini inicirao teme kao što su poduzetničko obrazovanje, samozapošljavanje, franšizno poslovanje, kako održati obiteljski biznis, generacijski transfer u obiteljskim poduzećima, kultura kao prepreka ili poticaj u hrvatskom poslovnom okruženju, itd.

Najvažnije aktivnosti koje je CEPOR proveo u 2014. godini su izrada Studije tržišta konzultantskih usluga u Hrvatskoj, izrada minivodiča „Prijenos poslovanja“ u okviru projekta Pобољшanje informiranosti hrvatske poslovne zajednice – BIZImpact II, izrada Studije za Strategiju razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., organizacija Foruma obiteljskih poduzeća, priprema istraživačke podloge za izradu studije Europske komisije o ženama poduzetnicama u Europi, te poticanje rasprava na teme kao što su žensko poduzetništvo, prijenos poslovanja, perspektive razvoja tržišta konzultantskih usluga za mikro, mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj, itd.

Savjetodavna podrška obiteljskim poduzećima u Hrvatskoj – CEPORov Centar za obiteljska poduzeća i prijenos poslovanja

Obiteljska poduzeća predstavljaju važan dio svakog gospodarstva, naročito u razvijenim zemljama gdje se mnogo pažnje i istraživanja posvećuje upravo obiteljskim poduzećima. Pojam obiteljskog poduzeća u Hrvatskoj nije službeno definiran što onemogućuje identifikaciju, praćenje razvoja niti projekciju utjecaja obiteljskih poduzeća na gospodarstvo Hrvatske. Pretpostavlja se da 50% zaposlenih u Hrvatskoj radi u obiteljskim poduzećima, da su većina mikro i malih poduzeća u Hrvatskoj obiteljska, te da su u vlasništvu prve generacije poduzetnika koja u isto vrijeme i upravlja poduzećem.

Jedan od glavnih problema održivosti obiteljskih poduzeća je pitanje prenošenja vlasništva i upravljanja nad poduzećem nakon povlačenja osnivača s upravljačke (i vlasničke) funkcije u poduzeću, koje zbog povezanosti ovih dviju funkcija u ulozi osnivača obiteljskog poduzeća predstavlja njihovu specifičnost. Kompleksnost ovog procesa dodatno je pojačana činjenicom da većina vlasnika obiteljskih poduzeća u Hrvatskoj nema osobno iskustvo nasljeđivanja poduzeća od prethodnih generacija.

*S ciljem poticanja razvoja segmenta tržišta savjetodavnih usluga namijenjenih obiteljskim poduzećima, naročito u procesu prijenosa poslovanja, CEPOR je u 2014. godini pokrenuo **Centar za obiteljska poduzeća i prijenos poslovanja**, čiji je cilj pružiti stručnu – savjetodavnu i edukativnu pomoć vlasnicima obiteljskih poduzeća u procesu prijenosa poslovanja.*

U listopadu 2013. i prosincu 2014. godine CEPOR je organizirao Forum obiteljskih poduzeća, te u sklopu EU projekta BizImpact II – Pобољшavanje informiranosti hrvatske poslovne zajednice izradio minivodič za poslovnu zajednicu na temu Prijenos poslovanja⁷⁹.

*Od 2014. godine CEPOR je član **TRANSEO**⁸⁰ – Europskog udruženja za prijenos poslovanja malih i srednjih poduzeća.*

79 http://www.bizimpact.hr/download/documents/read/prijenos-poslovanja_106, preuzeto 15.12.2014.

80 TRANSEO – European Association for SME Transfer, <http://www.transeo-association.eu/>

Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD), www.ebrd.com

Small Business Support Team (SBS)

Europska banka za obnovu i razvoj kroz *Small Business Support team* – SBS pruža podršku malim i srednjim poduzećima u pristupu stručnim poslovnim informacijama i savjetodavnim uslugama značajnim za ostvarivanje rasta, izvoza i povećanje zaposlenosti, s posebnim naglaskom na povećanje kapaciteta za konkuriranje na tržištu Europske unije te područje ženskog poduzetništva i energetske učinkovitosti. Od početka rada u Hrvatskoj od 1999. godine, SBS tim dodijelio je 5 milijuna EUR donorskih sredstava, za gotovo 600 poduzeća. U razdoblju od 2011. do 2013. godine klijenti SBSa ostvarili su povećanje prometa u prosjeku za 7% (51% poduzeća), značajni porast zapošljavanja (ukupno 342 nova radna mjesta), te osigurali pristup vanjskim izvorima financiranja potrebnim za rast poduzeća (30% poduzeća).

Poduzetnički centri

Poduzetnički centri dio su poduzetničke potporne infrastrukture čiji je cilj pružanje savjetodavnih i edukativnih usluga za pokretanje i razvoj poduzetničkog pothvata (informacije o mogućnostima pokretanja poslovnog pothvata i poticajnim mjerama, savjeti za vođenje poslovanja, pomoć u pripremi poslovnih planova, i dr.) Poduzetnički centri bave se organizacijom seminara i drugih oblika dodatnog obrazovanja te surađuju s lokalnom i područnom upravom na provedbi razvojnih projekata. Centri djeluju kao dijelovi županijskih/gradskih uprava, kao nezavisne tvrtke ili kao udruge, odnosno nevladine organizacije, a financiraju se iz lokalnih proračuna, donacija međunarodnih organizacija, projekata Europske unije, potpora Ministarstva poduzetništva i obrta i vlastitih izvora financiranja. Tijekom godina djelovanja neki od poduzetničkih centara razvili su se u regionalne razvojne agencije. U 2013. godini u Hrvatskoj je djelovalo preko 50 poduzetničkih centara, a u 2014. godini djeluje 44 poduzetnička centra⁸¹.

Poduzetnički centar Pakrac – primjer dobre prakse poduzetničkih centara

Primjer dobre prakse poduzetničkih centara je Poduzetnički centar Pakrac (www.pc-pakrac.hr), prvi poduzetnički centar osnovan 2000. godine na području Požeško-slavonske županije i jedan od najstarijih u Republici Hrvatskoj. Centar kroz svoju djelatnost ima vodeću ulogu u gospodarskom razvoju i poticanju poduzetništva na lokalnoj razini, sa sljedećim aktivnostima: savjetovanje, izrada poslovnih planova, priprema ili sudjelovanje u provedbi i pripremi EU projekata, edukacije, knjigovodstvene usluge, usluge savjetovanja i pripreme projekata za natječaje Ministarstva poduzetništva i obrta, te najam prostora. U posljednjih 12 godina, Centar je pripremio ili sudjelovao u provedbi više od 15 EU projekata, te je jedini u Hrvatskoj iskoristio sredstva iz sva tri dostupna programa za infrastrukturne projekte. Centar u prosjeku svake godine održi preko 200 sati edukacija na kojima sudjeluje više od 15 predavača i stručnjaka iz područja ekonomije, marketinga, informatike i poduzetništva, te 120 polaznika.

81 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetnički centri, www.cepor.hr

Poduzetnički inkubatori

Prema definiciji EU, poduzetnički inkubator predstavlja ograničen prostor na kojem se okupljaju novootvorena poduzeća koja tek počinju poslovati i nemaju vlastiti prostor. Inkubatori pružaju zajedničku infrastrukturu (kompjutersku opremu, usluge računovodstva), intelektualne i poslovne usluge u cilju povećanja uspješnosti i opstojnosti novopokrenutih poduzetničkih pothvata. Razdoblje inkubacije traje najviše tri godine nakon čega se tvrtke osamostaljuju i prepuštaju mjesto drugom poduzeću. Poduzetnički inkubatori predstavljaju jedan od alata za generiranje novih malih tvrtki koje pri izlasku iz inkubatora postaju financijski samoodržive i neovisne.

U Hrvatskoj djeluje 38 inkubatora⁸². Inkubatori se, kao i poduzetnički centri, financiraju iz lokalnih proračuna, donacija međunarodnih organizacija, projekata Europske unije, sredstava Ministarstva poduzetništva i obrta te prodaje svojih usluga.

Zagrebački inkubator poduzetništva – primjer dobre prakse poduzetničkih inkubatora

Primjer dobre prakse poduzetničkih inkubatora je Zagrebački inkubator poduzetništva (www.zipzg.com) koji je osnovan 2012. godine kao prvi inkubator orijentiran isključivo na visokotehnološke projekte. S ciljem poticanja i popularizacije pokretanja poduzetničkih projekata, ZIP organizira start-up kampove, konferencije, edukacije i motivacijske radionice, a na programima radi više od 40 domaćih i stranih mentora. Od 2012. godine kroz programe ZIP-a prošao je 31 tim, a osnovano je 16 tvrtki u Hrvatskoj i inozemstvu.

Poslovni i tehnološki parkovi

Poslovni parkovi su registrirane pravne osobe koje osiguravaju fizički prostor, zemljište i resurse za smještaj poslovnih subjekata na komercijalnoj osnovi. Poslovni parkovi u Hrvatskoj su: Poslovni park Bjelovar, Poslovni park Virovitica, Poslovni park Zagreb, Poslovni park Medimurje i Poslovni park Karlovac.

Tehnološki parkovi povezuju stručnjake i poduzetnike s namjerom ostvarivanja gospodarskih ciljeva uz pomoć novih tehnologija. Tehnološki parkovi naglasak stavljaju na razvoj i znanstveno - istraživačke aktivnosti te se osnivaju uglavnom u blizini visokoobrazovnih institucija i istraživačkih centara odnosno značajnih gospodarsko - tehnoloških sustava. Tehnološki parkovi⁸³ u Hrvatskoj su: Tehnološki park Varaždin, Tehnološko-inovacijski centar Rijeka, Tehnološki park Zagreb, Tehnološki centar Split, Centar za tehnološki razvoj – Razvojna agencija Brodsko-posavske županije, Tehnološki odjel – Poduzetnički inkubator BIOS, Tehnološko-inovacijski centar Medimurje, Znanstveno-tehnološki park Sveučilišta u Rijeci, Tehnološki park BISC Nova Gradiška i Tehnološki park Vinkovci.

82 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetnički inkubatori, www.cepor.hr

83 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Tehnološki parkovi, www.cepor.hr

Tehnološki park Varaždin – primjer dobre prakse tehnoloških parkova

Primjer dobre prakse tehnoloških parkova u Hrvatskoj je Tehnološki park Varaždin (www.tp-vz.hr). Glavne aktivnosti usmjerene su na provedbu inkubacijskog procesa za tehnološki inovativna „start-up“ poduzeća, uspostavu mehanizma za unapređenje postojećih tehnološki inovativnih poduzeća, poboljšanje transfera znanja u poslovnu zajednicu, umrežavanje poduzeća, obrazovnih institucija, razvojnih agencija i inovativnih pojedinaca, te na izgradnju percepcije o značaju inovativnosti za razvoj gospodarstva. Od osnivanja 2002. godine do kraja 2014. godine Tehnološki park Varaždin inkubirao je više od 60 tehnološki inovativnih tvrtki s preko 400 zaposlenih, te je implementirao 10 EU projekata. Do kraja 2015. godine Tehnološki park Varaždin završit će projekt pripreme gradnje nove zgrade i opremanja razvojno-istraživačkog laboratorija, a sama izgradnja će započeti 2016. godine.

Poduzetničke zone

Poduzetničke zone potiču razvoj malih i srednjih poduzeća kroz osiguravanje olakšica poduzetnicima pri gradnji poslovnog prostora na infrastrukturno potpuno opremljenom zemljištu. Cilj razvoja poduzetničkih zona na razini jedinica lokalne i regionalne uprave je poticanje ravnomjernog razvoja i povećanje zaposlenosti. U Hrvatskoj djeluje oko 370 poduzetničkih zona⁸⁴.

Poduzetnička zona Pisarovina – primjer dobre prakse poduzetničkih zona

Primjer dobre prakse poduzetničkih zona u Hrvatskoj je Poduzetnička zona Pisarovina (www.pisarovina.hr) čija ukupna površina iznosi 100 ha, a namjenjena je isključivo za obavljanje proizvodnih, industrijskih, skladišnih i trgovačkih djelatnosti. U zonu je do 2014. godine investiralo 52 poduzetnika, a glavne pogodnosti za investitore su: suradnja i pomoć prilikom izrade prostorno-planskih dokumenata i dozvola, izrađen geomehanički elaborat, kontinuirana ulaganja u razvoj infrastrukture te niski troškovi poslovanja (komunalni doprinos i općinski prirez).

Razvojne agencije

Razvojne agencije potiču razvoj malih i srednjih poduzeća kroz pružanje financijske podrške, provođenje edukacija, razvijanje poduzetničke infrastrukture, informiranje i savjetovanje poduzetnika. Razvojne agencije pružaju usluge potencijalnim stranim investitorima, a regionalne razvojne agencije iniciraju i koordiniraju međuregionalne i međunarodne projekte usmjerene na kreiranje povoljne poduzetničke klime. U Hrvatskoj djeluje 46 razvojnih agencija od kojih su neke regionalne⁸⁵.

84 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Poduzetničke zone, www.cepor.hr

85 CEPOR, Mapa institucionalne podrške razvoja poduzetništva – Razvojne agencije, www.cepor.hr

LORA – primjer dobre prakse lokalnih razvojnih agencija

Primjer dobre prakse lokalnih razvojnih agencija je Lokalna razvojna agencija Poslovni park Bjelovar LORA d.o.o. (www.poslovni-park.hr). Glavni cilj LORA-e je realizacijom razvojnih projekata stvarati bolje pretpostavke za razvoj gospodarstva regije te pružanje podrške procesima održivog razvoja u bjelovarskoj regiji. Glavne aktivnosti su priprema strateških dokumenata, investicijskih studija i poslovnih planova (razvojne strategije i planovi, sektorske analize); upravljanje poduzetničkim inkubatorom; pružanje informacija potencijalnim investitorima kroz rad Info centra za investitore; savjetovanje poduzetnika prilikom prijave na natječaje ministarstava i EU fondova; priprema, implementacija i administracija projekata financiranih iz EU; promicanje e-Poslovanja poduzetnika; edukacije za poduzetnike (na godišnjoj razini preko 200 korisnika raznih programa edukacija), jedinice lokalne i regionalne samouprave i udruge. LORA je od svog osnivanja 2002. godine do 2014. godine realizirala 32 projekta u kojima je bila nositelj ili partner. U 2013. godini Agencija je kroz pružanje savjetodavnih i konzultantskih usluga te usluga prijave projekata za male i srednje poduzetnike osigurala iznos od 7.877.222 kn iz nacionalnih i međunarodnih fondova.

Europska poduzetnička mreža - European Enterprise Network (EEN)

Europska poduzetnička mreža (www.een.hr) pruža potporu i savjetodavne usluge poduzetnicima u Europi u cilju iskorištavanja mogućnosti koje pruža EU i jedinstveno europsko tržište. Hrvatska je postala članica EEN-a 2010. godine. Usluge EEN-a su kreirane za mala i srednja poduzeća, ali su dostupne i većim poslovnim subjektima, istraživačkim centrima te europskim sveučilištima. EEN sastavljena je od gotovo 600 partnerskih organizacija i institucija (komore, agencije, instituti i dr.), pruža kontakte i poveznice u 49 zemalja i 83 konzorcija, te povezuje preko 4.000 eksperata iz područja poduzetništva, inovacija i transfera tehnologije. Mrežu EEN-a u Hrvatskoj čine regionalni partneri u Osijeku (Tehnologijsko razvojni centar – Tera Tehnopolis), Rijeci (Znanstveno-tehnologijski park Sveučilišta u Rijeci – STeP Ri), Splitu (Ured za transfer tehnologije), Varaždinu (Tehnološki park) i Zagrebu (Hrvatska gospodarska komora, HAMAG-BICRO).

U 2013. godini mreža regionalnih partnera EEN-a je u Hrvatskoj organizirala 34 direktna sastanka s poduzećima, organizirala je 21 edukaciju za poduzetnike na temu poslovanja u EU, upisala 120 hrvatskih tvrtki u *online* sustav putem kojeg se tvrtkama otvara mogućnost izlaska na strana tržišta, promovirala 420 stranih profila tvrtki, primila 265 stranih upita za profile hrvatskih tvrtki, primila i obradila 400 upita hrvatskih tvrtki za profile stranih tvrtki, organizirala 7 događaja na kojima je sudjelovalo 246 hrvatskih tvrtki te su organizirane dvije poslovne misije⁸⁶.

86 Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2014.

8. Hrvatska kao članica Europske unije

Ulazak Hrvatske u Europsku uniju utjecao je na značajne promjene za hrvatsko gospodarstvo, uključujući i sektor malih i srednjih poduzeća.

Promjene su, s nešto većom razinom intenziteta, evidentne u području **poslovne regulative**, (promjene u trgovinskim sporazumima i carinama, ukidanje carina s EU, istupanje Hrvatske iz CEFTA sporazuma i poskupljenje izvoza hrvatskih proizvoda u zemlje članice CEFTA-e, ukidanje nulte stope PDV-a na neke proizvode, nužnost ispunjavanja ekoloških i tehničkih standarda EU kao preduvjet plasmana hrvatskih proizvoda na tržište EU, usklađivanje javne nabave s ciljem povećanja mogućnosti sudjelovanja MSP); i u području **podrške malim i srednjim poduzećima** kroz povećanje raspoloživosti sredstava EU. Značajniji intenzitet promjena tek se očekuje u području **poslovne i investicijske klime** (promjene u politici i praksi izdavanja građevinskih dozvola, poreza, licenci, te utjecaj na disciplinu plaćanja, zakonske postupke, promociju i zaštitu investicija) te u području **tržišnih uvjeta**, odnosno mogućnosti izlaska malih i srednjih poduzeća na tržište EU. Osim uklanjanja tehničkih barijera za poslovanje hrvatskih tvrtki na tržištu EU, od izuzetnog značaja je ojačati konkurentnost sektora MSPa kako bi se povećale izvozne aktivnosti, i unaprijedio pristup učenju i inovacijama kroz intenzivniju suradnju s razvijenijim inozemnim poduzećima.

Pristup financijskim sredstvima iz fondova Europske unije

- **Instrument pretpristupne pomoći – IPA**

Do ulaska u Europsku uniju Hrvatskoj su bila na raspolaganju sredstva iz Instrumenta pretpristupne pomoći - IPA u razdoblju od 2007. do 2013. godine. Financijska vrijednost programa IPA za Republiku Hrvatsku u tom razdoblju iznosila je 997,6 milijuna EUR⁸⁷, a raspoređena je u sljedeće programe: pomoć u tranziciji i jačanje institucija, prekogranična suradnja, regionalni razvoj, razvoj ljudskih potencijala i ruralni razvoj. Sredstva koja su bila na raspolaganju za 2013. godinu iznosila su 93,5 milijuna EUR, što je 9% od ukupnih sredstava dodijeljenih u razdoblju od 2007. do 2013. godine (tablica 42).

Tablica 42: Financijska raspodjela raspoloživih IPA sredstava prema programima, za razdoblje od 2007. do 2013. godine, u mil EUR

Komponente IPA programa	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Pomoć u tranziciji i jačanje institucija	49,61	45,37	45,60	39,48	39,96	39,97	17,44
Prekogranična suradnja	9,69	14,73	15,90	15,60	15,87	16,44	9,75
Regionalni razvoj	45,05	47,60	49,70	56,80	58,20	57,45	30,09
Razvoj ljudskih potencijala	11,38	12,70	14,20	15,70	16,00	15,90	8,55
Ruralni razvoj	25,50	25,60	25,80	26,00	26,50	25,82	27,70
Ukupno	141,23	146,00	151,20	153,58	156,53	155,58	93,52

Izvor: Strukturni investicijski fondovi, 2013.

⁸⁷ Izvor: <http://www.strukturnifondovi.hr/ipa2007-2013>, preuzeto 04.12.2013.

Prema podacima Vlade Republike Hrvatske⁸⁸, u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2013. godine, Europska komisija je na račun Nacionalnog fonda doznačila ukupno 127,01 milijuna eura, odnosno 30,38% od ukupno doznačenog iznosa od 418,03 milijuna eura od početka provedbe IPA programa. Ukupno doznačeni iznos u 2013. godini je za 57% viši u odnosu na 2012. godinu kada je iznos ukupno doznačenih sredstava iznosio 80,63 milijuna eura.

Prema istim podacima, u 2013. godini ugovoreno je projekata u vrijednosti od 133,89 milijuna eura, odnosno 23,93% od ukupno ugovorenih sredstava u 2013. godini, koja iznose 559,47 milijuna eura. U istom razdoblju krajnjim korisnicima i ugovarateljima plaćeno je ukupno 133,28 milijuna eura (19% više u odnosu na 2012. godinu), odnosno 35,85% od ukupno plaćenog iznosa od početka provedbe koji iznosi 371,77 milijuna eura. Do kraja 2013. godine, isplaćeno je 66,45% ukupno ugovorenog iznosa od početka provedbe IPA programa (tablica 43).

Tablica 43: Financijski pregled pristupnog IPA programa 2007.-2013. za Republiku Hrvatsku

	31.12.2012.	31.12.2013.
Ukupno dodijeljena sredstva, mil. EUR	693,73	1.254,66
Ugovorena sredstva, mil. EUR	111,47	133,89
Ugovoreno/ukupno dodijeljeno, %	16,07%	10,67%
Doznačena sredstva od Europske komisije, mil. EUR	80,63	127,01
Ukupno doznačena sredstva Europske komisije/ukupno dodijeljena sredstva, %	11,62%	10,12%
Plaćeno krajnjim korisnicima, mil. EUR	111,47	133,28
Plaćeno/ukupno ugovoreno, %	27,91%	23,82%

Izvor: Izvješće o korištenju pretpripravnih programa pomoći Europske unije, <http://www.strukturnifondovi.hr/izvjesca-o-koristenju-pretpripravnih-programa-pomoci-europske-unije>, preuzeto 25.11.2014.

Ukupno ugovorena sredstava iz Instrumentata pretpripravnih pomoći IPA-e za 2013. godinu iznose 559,47 milijuna, te su povećana za 26,7% u odnosu na 2012. godinu, kada su ukupno ugovorena sredstva iznosila 410,09 milijuna eura.

88 „Izvješće o korištenju pretpripravnih programa pomoći Europske unije za razdoblje od 1. siječnja do 30. lipnja 2013. godine“, studeni 2013. i „Izvješće o korištenju pretpripravnih programa pomoći Europske unije za razdoblje od 1. srpnja do 31. prosinca 2013. godine“, rujan 2014., Vlada Republike Hrvatske, <http://www.strukturnifondovi.hr/izvjesca-o-koristenju-pretpripravnih-programa-pomoci-europske-unije>, preuzeto 25.11.2014.

EUčinkovitost – istraživanje o sredstvima IPA programa (2007.-2013.)⁸⁹

Prema rezultatima istraživanja EUčinkovitost koje je provedeno u 2014. godini, a obuhvatilo je sredstva dodijeljena kroz program IPA (2007-2013.), od ukupnog broja EU projekata, 67,1% projekata dodijeljeno je javnom sektoru, 11,8% privatnom profitnom sektoru, a 21,1% privatnom neprofitnom sektoru. Prema regijama, najveći broj projekata dodijeljen je Kontinentalnoj Hrvatskoj (74,3%) koja obuhvaća 14 županija i oko 67% stanovnika, 25,3% projekata dodijeljeno je Jadranskoj Hrvatskoj koja obuhvaća 7 županija i 33% stanovnika, a 0,4% projekata dodijeljeno je međunarodnim organizacijama.

Istraživanje pokazuje da je prosječno vrijeme od predaje projektnog prijedloga do potpisa ugovora iznosilo 14 mjeseci i 17 dana, da iako ostvarenost zadanih rezultata iznosi 95%, broj projekata u kojima su ti rezultati u potpunosti održivi iznosi tek 50%, dok 73,1% korisnika priprema projekte kao nastavak prethodnih. Nadalje, korisnici projekata za administraciju projekta utrošili su 15% više vremena od planiranog, a zadovoljstvo korisnika projekata radom ugovornih tijela iznosi 3,44 (na skali od 1-najlošije do 5-najbolje).

Vrijeme potrebno od predaje izvještaja do isplate sredstava iznosi 11 mjeseci i 23 dana, a 69% korisnika koristi vlastita sredstva u premošćivanju financijskog jaza koji nastaje od trenutka trošenja do isplate sredstava po odobrenju izvještaja, dok 31% korisnika sredstva posuđuje ili koristi kredit.

Samo 2,23% izvještaja odobreno je bez zahtjeva za izmjene ili dopune, a najčešći razlozi neprihvatljivosti troškova su nepravilnosti u provođenju javne nabave, neopravdana budžetska prekoračenja i neprihvatljivi krajnji rezultati projekta. Stručna pomoć u postupcima javne nabave najčešća je usluga u koju korisnici smatraju da je vrijedno uložiti kako bi se povećala uspješnost EU projekata, zatim slijede stručna pomoć u upravljanju provedbom projekta, predavanja i radionice iz područja provedbe projekta, te stručna pomoć u razvoju projekta i predavanje i radionice iz područja razvoja projektnih ideja.

• Kohezijska politika

Ulaskom u članstvo Europske unije, Hrvatska je postala korisnica sredstava iz europskih fondova koji su usmjereni na podršku u provedbi politika Europske unije u zemljama članicama.

Kohezijska politika je druga financijski najznačajnija zajednička politika Europske unije, s glavnim ciljem ujednačenog razvitka unutar EU i jačanja gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije. Europska unija identificirala je tri područja/cilja čije ostvarenje je preduvjet za ostvarenje glavnih ciljeva Kohezijske politike, a to su:

1. Konvergencija, odnosno stimuliranje rasta i zaposlenosti u najslabije razvijenim regijama;
2. Regionalna konkurentnost i zapošljavanje, odnosno učvršćivanje regionalne konkurentnosti i atraktivnosti te zapošljavanja, i to predviđanjem gospodarskih i društvenih promjena;
3. Europska teritorijalna suradnja, odnosno jačanje suradnje na prekograničnoj, međunacionalnoj i međuregionalnoj razini.

⁸⁹ Istraživanje o sredstvima IPA programa (2007.-2013.) za potpore projektima privatnih i javnih organizacija u RH dodijeljenim kroz natječaje za dodjelu bespovratnih sredstava proveo je u 2014. godini Projekt Jednako Razvoj d.o.o. Istraživanje ne uključuje programe IPARD i prekogranične programe sa zemljama članicama EU. U istraživanju je sudjelovalo 390 EU projekata (67,7%), od ukupno 576 EU projekata koji čine populaciju istraživanja.

Glavni instrumenti za postizanje ciljeva kohezijske politike su Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj te Europski socijalni fond, dok se kroz Europski pomorski i ribarski fond i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj financiraju projekti ulaganja u ribarstvo i poljoprivredu u sklopu zajedničke poljoprivredne politike i zajedničke ribarske politike (tablica 44).

Tablica 44: Alokacije za Hrvatsku u okviru kohezijske politike za razdoblje 2014.-2020.

Instrumenti kohezijske politike	Alokacija za Hrvatsku (milijarda eura)
Kohezijski fond	2,56
Europski fond za regionalni razvoj	4,32
Europski socijalni fond	1,52
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj	2,03
Europski pomorski i ribarski fond	0,25
Ukupno	10.68

Izvor: *Regionalni razvoj i Strukturni fondovi EU – mogućnosti i izazovi za hrvatsko gospodarstvo, Hrvatska gospodarska komora*, http://www.poslovni.hr/media/article_upload/files/81/81374f7a7eaaca2f476c7fe1610cd8fa.pdf, preuzeto 24.03.2015.

Za prvih šest mjeseci članstva, odnosno tijekom druge polovice 2013. godine, Hrvatskoj je na raspolaganju bilo 800 milijuna eura, od čega je 449,4 milijuna eura bilo namijenjeno za provedbu kohezijske politike⁹⁰. U financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine za Hrvatsku je predviđeno 8 milijardi eura, što čini oko 68,5% ukupne vrijednosti nacionalne omotnice čija je ukupna procijenjena vrijednost 11,7 milijardi eura⁹¹.

- **Kohezijski fond**

Kohezijskim fondom nastoje se smanjiti ekonomske i socijalne razlike među državama članicama, a sredstva kohezijskog fonda namjenjena su velikim projektima (minimalno 25 milijuna eura) čiji nositelji mogu biti tijela javne vlasti, odnosno jedinice lokalne i područne samouprave, komunalna poduzeća u vlasništvu lokalnih i područnih samouprava, ministarstva, agencije koje se bave prometom i okolišem, te druge slične organizacije. Aktivnosti koje se financiraju iz ovog fonda u sektoru okoliša su unapređenje okolišne infrastrukture s ciljem preuzimanja EU standarda zaštite okoliša i učinkovito korištenje energije i korištenje obnovljivih izvora energije, dok su aktivnosti koje se financiraju u okviru sektora prometa trans-europske prometne mreže i transportna infrastruktura.

Ukupan iznos sredstava iz ovog fonda za razdoblje 2014.-2020. za Hrvatsku iznosi 2,56 milijardi eura, a dozvoljeno je financiranje do 85% troškova projekta.

⁹⁰ <http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi>, preuzeto 1.12.2014.

⁹¹ "EU fondovi 2014.-2020. – mini vodič kroz europske strukturne i investicijske fondove s primjerima projekata", Institut za razvoj poduzetništva i europske projekte, 2013., http://www.eu-projekti.info/eu/wp-content/uploads/2013/06/EU-fondovi-brosura_web.pdf, preuzeto 1.12.2014.

Primjer dobre prakse iskorištenosti sredstava Kohezijskog fonda u Republici Češkoj⁹²

Unapređenjem vodovodnog sustava u regiji Severozapad u Republici Češkoj produžen je i infrastrukturno unaprijeđen postojeći sustav odvoda otpadnih voda na području gradova Cheba i Marianske Lazne, a posljedica provedbe projekta je smanjenje zagađenja i eutrofikacije površinskih voda. Izravni rezultat provedbe ovog projekta je, uz značajno podignutu kvalitetu života, 300 novih radnih mjesta u regiji Severozapad. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 21.965.548 eura, a iznos sufinanciranja iz EU fondova 15.414.543 eura.

• Europski fond za regionalni razvoj

Europski fond za regionalni razvoj je strukturni fond koji je namjenjen jačanju ekonomske i socijalne kohezije, a služi za ulaganja u mala i srednja poduzeća, proizvodnju, jačanje turističke ponude, ulaganja u informatizaciju društva te regionalnu i lokalnu infrastrukturu. Korisnici fonda su tijela državne uprave, mala i srednja poduzeća te znanstveno-istraživački centri, a aktivnosti koje se mogu financirati su unapređenje prikupljanja i odlaganja komunalnog otpada, sanacija i zatvaranje neodgovarajućih odlagališta i sanacija visokoonečišćenih lokacija, osiguranje povoljnih uvjeta za očuvanje prirode i biološke raznolikosti, istraživanje i kartiranje morskih staništa radi definiranja prijedloga ekološke mreže Natura 2000 u moru, unapređenje posjetiteljske infrastrukture u zaštićenim područjima, unapređenje procjene kakvoće zraka, doprinos sigurnosti opskrbe energijom te smanjivanje klimatskih promjena i jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva aktivnostima kao što su poboljšanje poslovnog okruženja, povećanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća te uvjeta za transfer tehnologije i podržavanje aktivnosti gospodarstva zasnovanog na znanju.

Ukupan iznos sredstava iz ovog fonda za razdoblje 2014.-2020. za Hrvatsku iznosi 4,32 milijarde eura, a dozvoljeno je financiranje od 50 do 75% troškova projekta.

• Europski socijalni fond

Europski socijalni fond je strukturni fond koji služi ostvarivanju strateških ciljeva politike zapošljavanja u europskim regijama koje su pogođene visokom stopom nezaposlenosti, odnosno integraciji skupina koje su dugotrajno nezaposlene ili na drugi način u nepovoljnom položaju na tržištu rada. Korisnici ovog fonda su organizacije iz javnog, poslovnog i civilnog sektora, a aktivnosti koje se mogu financirati su poticanje ulaganja u ljudske resurse kroz obrazovanje, osposobljavanje i prekvalifikaciju, podrška povratku nezaposlenih među aktivnu radnu snagu, prilagodba gospodarskim promjenama, poboljšanje pristupa tržištu rada za sve nezaposlene, socijalno uključivanje osoba u nepovoljnom položaju i pružanje podrške službama za zapošljavanje.

Ukupan iznos sredstava iz ovog fonda za razdoblje 2014.-2020. za Hrvatsku iznosi 1,52 milijardi eura, a dozvoljeno je financiranje od 50 do 75% troškova projekta.

92 "EU fondovi 2014.-2020. – mini vodič kroz europske strukturne i investicijske fondove s primjerima projekata", Institut za razvoj poduzetništva i europske projekte, 2013., http://www.eu-projekti.info/eu/wp-content/uploads/2013/06/EU-fondovi-brosura_web.pdf, preuzeto 1.12.2014.

Primjer dobre prakse iskorištenosti sredstava Europskog socijalnog fonda u Irskoj⁹³

Projektom „Druga šansa – edukacija odraslih u Irskoj“ pruža se konstantna potpora i individualni pristup dugotrajno nezaposlenim osobama zbog nepovoljne razine obrazovanja. Projekt pokriva 94 centra širom Irske, a shema „druge šanse“ za stjecanje novih kvalifikacija nastala je kao reakcija na nisku razinu opće i strukovne edukacije dugotrajno nezaposlenih. Projekt promovira socijalnu integraciju nezaposlenih i njihovih obitelji osiguravajući mogućnost pristupanja državnim stručnim ispitima koji jamče prekvalifikaciju. Projekt se također fokusira na jačanje samopouzdanja u svakodnevnim situacijama iz kojih su osobe bile isključene u razdoblju nezaposlenosti.

Svake godine 5000 osoba sudjeluje u projektu, a u centrima se održavaju treninzi u trajanju od dvije do tri godine. Prijaviti se mogu osobe iznad 21 godine, nezaposlene pola godine, samohrani roditelji, osobe s poteškoćama u razvoju i ostale zavisne osobe. Treninzi su besplatni, a polaznici primaju stipendije koje odgovaraju ponuđenim pogodnostima.

Ukupna vrijednost projekta iznosi 195.127.652 eura, a iznos sufinanciranja iz EU fondova 65.128.652 eura.

• Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja te pojednostavljenje njezine implementacije. Korisnici ovog fonda su poljoprivredni gospodarski subjekti, poljoprivredne organizacije, udruge i sindikati, udruge za zaštitu okoliša, organizacije koje pružaju usluge u kulturi, uključujući medije, udruge žena, poljoprivrednike, šumare i mlade. Aktivnosti koje se financiraju iz ovog fonda usmjerene su na jačanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora, zaštitu okoliša i razvoj prirodnih potencijala, te poboljšanje uvjeta života i ekonomske diverzifikacije u ruralnim područjima.

Ukupan iznos sredstava iz ovog fonda za razdoblje 2014.-2020. za Hrvatsku iznosi 2,03 milijardi eura, a dozvoljeno je financiranje do 85% troškova projekta.

Primjer dobre prakse iskorištenosti sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj u Litvi⁹⁴

Projektom „Umrežavanje ruralne Litve – Rain projekt“ poboljšana je dostupnost širokopojasnih usluga u ruralnim djelovima donoseći prednosti pojedincima, poduzećima i širokoj mreži javnih institucija i usluga. Tehnička rješenja planirana su na duži vremenski period, a usmjerena su na eliminiranje digitalne nedostupnosti ruralnih područja. Kroz ovaj projekt otvorit će se 340 novih radnih mjesta, od kojih je 140 na duži rok (minimalno 20 godina). Kroz ovaj projekt direktnu korist ostvaruje oko 660.000 građana, 2.000 poduzeća i 9.000 javnih institucija. Također, provedbom ovog projekta mijenja se slika ruralnih djelova kao neatraktivnih za komercijalne investicije u širokopojasne elektroničke komunikacijske infrastrukture.

Ukupna vrijednost ovog projekta iznosi 50.125.500 eura, a iznos sufinanciranja iz EU 42.606.600 eura.

93 "EU fondovi 2014.-2020. – mini vodič kroz europske strukturne i investicijske fondove s primjerima projekata", Institut za razvoj poduzetništva i europske projekte, 2013., http://www.eu-projekti.info/eu/wp-content/uploads/2013/06/EU-fondovi-brosura_web.pdf, preuzeto 1.12.2014.

94 "EU fondovi 2014.-2020. – mini vodič kroz europske strukturne i investicijske fondove s primjerima projekata", Institut za razvoj poduzetništva i europske projekte, 2013., http://www.eu-projekti.info/eu/wp-content/uploads/2013/06/EU-fondovi-brosura_web.pdf, preuzeto 1.12.2014.

- **Europski pomorski i ribarski fond**

Europski pomorski i ribarski fond obuhvaća sve sektore u industriji - morsko i slatkovodno ribarstvo, akvakulturu te obradu i trgovinu ribljim proizvodima. Korisnici ovog fonda su gospodarski subjekti i udruge, a aktivnosti koje se financiraju su prilagodba ribarske flote; akvakultura, prerada i plasman ribe na tržište ribljih proizvoda, ribarenje u slatkim vodama; djelovanje s ciljem ostvarivanja zajedničkog interesa cijelog EU područja; održivi razvoj ribarskih područja i tehnička pomoć za financiranje administrativnog aparata fonda.

Ukupan iznos sredstava iz ovog fonda za razdoblje 2014.-2020. za Hrvatsku iznosi 0,25 milijardi eura, a dozvoljeno je financiranje do 85% troškova projekta.

**Primjer dobre prakse iskorištenosti sredstava
Europskog pomorskog i ribarskog fonda u Velikoj Britaniji⁹⁵**

Projektom „Širenje pogona za prženje ribe u Velikoj Britaniji“ financira se širenje tvornice i ugradnja nove opreme za prženje i zamrzavanje ribe. Ovom investicijom površina tvornice povećava se za 59%, a novi objekti će biti u potpunosti kompatibilni s već postojećim postrojenjima za termičku obradu ribe. Širenje proizvodnih kapaciteta omogućit će zapošljavanje dodatnih pet radnika te će na taj način biti moguće obrađivati veće količine lokalno ulovljene ribe.

Ukupna vrijednost projekta iznosi 1.227.572 eura, a iznos sufinanciran iz EU fonda je 245.514 eura.

95 "EU fondovi 2014.-2020. – mini vodič kroz europske strukturne i investicijske fondove s primjerima projekata", Institut za razvoj poduzetništva i europske projekte, 2013., http://www.eu-projekti.info/eu/wp-content/uploads/2013/06/EU-fondovi-brosura_web.pdf, preuzeto 1.12.2014.

Zaključak

Izješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2014. daje prikaz stanja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj u 2013. i 2014. godini. Izješće je inicirano potrebom objedinjavanja mnoštva fragmentiranih informacija i podataka o malim i srednjim poduzećima, te omogućuje cjelovitost uvida u problematiku i tendencije razvoja tog važnog sektora gospodarstva. Slični prikazi stanja o malim i srednjim poduzećima publiciraju se i u drugim zemljama, npr. Sloveniji⁹⁶, Bugarskoj⁹⁷, Italiji⁹⁸ te na razini cijele Europske unije⁹⁹.

Rezultati domaćih i međunarodnih istraživanja ukazuju na visoku razinu usuglašenosti o problemima, uzrocima i preporukama vezanim uz stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Uklanjanje prepreka i razvoj vibrantnog sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj moguće je realizirati uz političku volju i koordiniranu aktivnost svih relevantnih dionika u Republici Hrvatskoj.

Analizirajući rezultate i preporuke domaćih i međunarodnih istraživanja čiji su rezultati prezentirani i komentirani u ovom Izješću, mogu se identificirati sljedeći zaključci:

Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Sektor malih i srednjih poduzeća ima izuzetno važnu ulogu u gospodarstvu Hrvatske. U 2013. godini udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom prihodu je 52,1%, i bilježi rast od 1,10 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom izvozu u 2013. godini je 48,2%, i u neznatnom je porastu u odnosu na 2012. godinu. U 2013. godini mala i srednja poduzeća i dalje su najveći poslodavac u Hrvatskoj s udjelom u zaposlenosti od 68%. Unatoč još uvijek prisutnom nepovoljnom trendu razvoja gospodarske aktivnosti u Hrvatskoj, u 2013. godini u odnosu na prethodnu godinu mala poduzeća bilježe porast zaposlenosti od 1,9%, srednja poduzeća porast od 5,5%, dok je u velikim poduzećima zabilježen pad zaposlenosti od 2,7%.

U 2013. godini zabilježen je porast broja poslovnih subjekata za 4%, ali je struktura gospodarstva s obzirom na veličinu poduzeća ostala nepromjenjena. Udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom broju poslovnih subjekata u Hrvatskoj u 2013. godini je 99,7 % (100.841 poslovni subjekt), dok je velikih poduzeća u Hrvatskoj svega 350 (0,3%).

Poticanje razvoja ženskog poduzetništva

Rezultati GEM istraživanja ukazuju na značajne prepreke i nedjelotvornost primjenjenih programa i mjera za razvoj ženskog poduzetništva u Hrvatskoj, te potrebu za širim spektrom *policy* instrumenata i programa kao poticaj za razvoj poduzetničkih pothvata žena. Iako postoje programi čiji je cilj poticanje poduzetničke aktivnosti žena, ona je još uvijek značajno manja od aktivnosti muške populacije (u 2013. godini prema GEM istraživanju TEA indeks za žene je 2,24 puta manji od TEA indeksa za muškarce). Cilj provođenja Strategije razvoja ženskog poduzetništva

96 Sirec, K., Rebernik, M. (eds): „Stanje slovenskog podjetništva iz izzivi izobraženja za podjetnost – Slovenski podjetniški observatorij 2013“, Univerza v Mariboru, Ekonomska – poslovna fakulteta, 2014.

97 Annual Report on SMEs in Bulgaria 2008 – Annual Report on the Condition and Development of Small and Medium-sized Enterprises in Bulgaria, Economic Policy Directorate & Center for Economic Development & Agency Economica, 2008.

98 Italy country report on SMEs needs, Italian National Agency for New Technologies, Energy and Sustainable Economic Development, 2009.

99 Annual Report on European SMEs 2013/2014, European Commission, 2014.

u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.¹⁰⁰ koju je usvojila Vlada RH u lipnju 2014. je smanjivanje jaza između poduzetničkih aktivnosti žena i muškaraca na vrijednost TEA pokazatelja u EU koji iznosi 1,86. Analizom Izvješća o provedbi Strategije 2010.-2013. identificirani su i dalje prisutni ključni problemi poduzetništva žena u Hrvatskoj: podzastupljenost u poduzetničkim aktivnostima i zaposlenosti, značajnija dominacija u nezaposlenosti, nepovezanost aktivnosti za jačanje poduzetništva žena te značajna upravljačka podzastupljenost i podzastupljenost u vlasničkoj strukturi.

Zakonodavni i institucionalni okvir

Institucionalni i zakonodavni okvir za razvoj malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj se ne može ocijeniti poticajnim. Izvješća međunarodnih istraživačkih projekata već niz godina kao glavne prepreke razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj ističu složenost zakonodavnih procedura u pokretanju i provođenju poduzetničkih aktivnosti koje se negativno odražavaju i na razinu korupcije, koja je gotovo nepromijenjena u zadnjih nekoliko godina. Redovitu evaluaciju efekata zakonodavnog okvira na okruženje u kojem mala i srednja poduzeća posluju, naročito prilikom uvođenja novih zakonskih regulativa trebala bi provoditi Vlada u skladu s *Think Small First* principom koji je usvojila Europska unija.

U 2013. godini je i nadalje prisutna prekomjerna uključenost Ministarstva poduzetništva i obrta u operativne programe koji bi trebali biti transferirani na implementacijske agencije i institucije (kao što su HAMAG BICRO i HBOR). Uloga Hrvatske udruge poslodavaca, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske obrtničke komore i CEPORA - Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva trebala bi biti vidljivija i naglašenija u razvoju politika vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća.

Pristup financijskim sredstvima

Imajući u vidu vrstu novca potrebnog za različite faze razvoja poduzetničkog pothvata, pristup financijskim sredstvima u Hrvatskoj za mala i srednja poduzeća može se ocijeniti vrlo ograničenim. Dominiraju bankarski krediti, a nedostaju netradicionalni financijski izvori za rizičnije faze poduzetničkih pothvata, kao što su fondovi rizičnog kapitala i poslovni anđeli, koji iako prepoznati, još uvijek nisu učestalo korišteni kao važan izvor financiranja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

Karakteristike provođenja potpornih programa Vlade u osiguravanju pristupa financijskim sredstvima malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj su: (1) nemogućnost evaluacije učinkovitosti programa financiranja zbog nepostojanja detaljnih povratnih informacija o doprinosu postojećih programa kreditiranja kreiranju novih radnih mjesta, zadržavanju radnih mjesta ili pokretanju novih poduzetničkih pothvata; (2) netransparentnost učinkovitosti, nepovezanosti i nekoordiniranost programa financiranja namijenjenih malim i srednjim poduzećima koja provode resorna ministarstva; (3) operativno provođenje programa financiranja Ministarstva poduzetništva i obrta što predstavlja udaljavanje Ministarstva od primarne uloge – usmjerenosti na *policy* i regulatorni aspekt sektora malih i srednjih poduzeća.

100 Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014.

Edukacija za poduzetništvo

Obrazovanje za i o poduzetništvu nedovoljno je zastupljeno na svim formalnim razinama obrazovanja. Poduzetničko obrazovanje kao znanje i vještina potrebna za postizanje poduzetničke kompetencije i dalje nije prepoznata i minimalno je zastupljena u nastavnom programu na primarnoj razini hrvatskog obrazovnog sustava. U srednjoškolskom obrazovanju poduzetništvo je prepoznato kao važan skup znanja i vještina samo u stručnim školama te je uvedeno kao obavezan predmet u nastavnom programu ekonomskih srednjih škola. U sustavu visokog obrazovanja, poduzetništvo je prisutno na barem jednoj razini studija na pet hrvatskih sveučilišta, te na četiri veleučilišta i dvije visoke škole.

Neformalno obrazovanje za poduzetništvo provode većinom poduzetničke potporne institucije i uglavnom je fokusirano na teme koje kroz projekt Obrazovanje za poduzetništvo i obrte te očuvanje tradicijskih i umjetničkih obrta sugerira i sufinancira Ministarstvo poduzetništva i obrta.

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama još uvijek nije unaprijeđen, a rezultati GEM istraživanja u Hrvatskoj ukazuju na stagnaciju ocjene o percepciji kvalitete profesionalne infrastrukturne podrške za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća u 2013., te lošiju ocjenu komercijalne i profesionalne infrastrukture u Hrvatskoj u odnosu na ostale zemlje koje sudjeluju u GEM istraživanju. Prema rezultatima Studije konzultantskog tržišta u Hrvatskoj iz 2014. godine, savjetodavnu infrastrukturu za razvoj sektora MMSP u Hrvatskoj čine poduzetničke potporne institucije i privatna profesionalna konzultantska poduzeća. Usluge poduzetničkih potpornih institucija usmjerene su primarno na pružanje informacija i savjetodavnih usluga vezanih uz izradu poslovnih planova te projektne prijave na objavljene natječaje, dok profesionalni konzultanti, za razliku od većine poduzetničkih potpornih institucija, pružaju i složenije i uže specijalizirane savjetodavne usluge.

Hrvatska kao članica EU

Ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju generirao je značajne promjene za hrvatsko gospodarstvo, koje su se odrazile na sektor malih i srednjih poduzeća u području poslovne regulative, investicijskom i poslovnom okruženju, podršci malim i srednjim poduzećima, te uvjetima na tržištima tih poduzeća. Opstanak i razvoj hrvatskih malih i srednjih poduzeća na tržištu Europske unije ovisi o njihovoj konkurentnosti i sposobnosti prilagodbe izazovima zahtjevnog tržišta, nove regulative i oštre konkurencije u Europskoj uniji.

Do ulaska u Europsku uniju Hrvatskoj su na raspolaganju bila sredstva iz Instrumenta pretpristupne pomoći IPA u razdoblju od 2007. do 2013. godine koja su iznosila 997,6 milijuna EUR, dok je ulaskom u članstvo Europske unije Hrvatska postala korisnica sredstava iz europskih fondova koji su usmjereni na podršku u provedbi kohezijske politike Europske unije u zemljama članicama. Glavni instrumenti za postizanje ciljeva kohezijske politike su Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond, te Europski pomorski i ribarski fond i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Za prvih šest mjeseci članstva u EU, tj. u drugoj polovici 2013. godine, Hrvatskoj je na raspolaganju bilo 800 milijuna eura, od čega je 449,4 milijuna eura bilo namijenjeno za provedbu kohezijske politike, a u financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine za Hrvatsku je predviđeno 8 milijardi eura.

Literatura:

- *Akcijski plan za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014.
- *Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2013. godini*, FINA, Zagreb, 2014.
- *Annual Report on European SMEs 2012/2013*, European Commission, 2013., http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2013/annual-report-smes-2013_en.pdf, preuzeto 16.12.2013.
- *Annual Report on European SMEs 2013/2014 - A Partial and Fragile Recovery*, European Commission, 2014.
- *Annual Report on SMEs in Bulgaria 2008 – Annual Report on the Condition and Development of Small and Medium-sized Enterprises in Bulgaria*, Economic Policy Directorate & Center for Economic Development & Agency Economica, 2008., http://www.mee.government.bg/ind/doc_eco/Annual.Report.SMEs.Bulgaria.2008.EN.pdf, preuzeto 16.12.2013.
- *Bilten 2014.*, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014.
- *Broj i struktura poslovnih subjekata u prosincu 2013.*, Priopćenje 11.1.1/4., Državni zavoda za statistiku, 2013.
- *Bruto domaći proizvod za RH, NKPJS – 2. razina i županije u 2011.*, Priopćenje 12.1.2., Državni zavod za statistiku, 2014.
- *Doing Business 2014, Croatia – Country Profile*, The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank, 2014.
- *Doing Business 2015, Croatia – Country Profile*, International Bank for Reconstruction and Development /World Bank, 2014.
- *EU fondovi 2014.-2020. – mini vodič kroz europske strukturne i investicijske fondove s primjerima projekata*, Institut za razvoj poduzetništva i europske projekte, 2013., http://www.eu-projekti.info/eu/wp-content/uploads/2013/06/EU-fondovi-brosura_web.pdf, preuzeto 1.12.2014.
- *Financijski rezultati poduzetnika RH*, FINA, Zagreb, 2013.
- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2002.-2011.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2011.
- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2012.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2012.
- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2013.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2013.
- *Global Competitiveness Report 2001-2002 – Executive Summary*, World Economic Forum, 2002.
- *Globalni indeks inovativnosti: Lokalna dinamika inovacija*, Johnson Cornell University, The Business School for the World i World Intellectual Property Organization, 2013., <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2013>, preuzeto 15.11.2013.
- *Godišnje izvješće 2013.*, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014.
- *Godišnje izvješće Hrvatske banke za obnovu i razvitak za 2013. godinu*, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2014.

- *Godišnji izvještaj 2013.*, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije, Zagreb, 2014.
- *Gospodarska kretanja - 06/2014*, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, 2014.
- *Gospodarska kretanja 2013.*, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, 2013.
- *HUP skor 2013, Hrvatska udruga poslodavaca, Zagreb, 2013.*, <http://www.arhivanalitika.hr/dat/HupSkor2013%201%20final.pdf>, preuzeto 15.12.2014.
- *Indeks percepcije korupcije 2014.*, Transparency International Hrvatska, Zagreb, 2014.
- *Istraživanje potreba za obrazovanjem i usavršavanjem žena poduzetnica*, Hrvatska gospodarska komora, 2013., http://www.hgk.hr/wp-content/blogs.dir/1/files_mf/zene_poduzetnice.pdf, preuzeto 10.12.2013.
- *Italy country report on SMEs needs*, Italian National Agency for New Technologies, Energy and Sustainable Economic Development, 2009.
- *Izvešće o aktivnostima istraživanja i razvoja – Srednja Europa 2014.*, Deloitte, 2014.
- *Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2014.-2015.*, Svjetski gospodarski forum / Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2014.
- *Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2014.-2015.: Pozicija Hrvatske*, Nacionalno vijeće za konkurentnost, Zagreb, 2014.
- *Izvešće o korištenju pretpristupnih programa pomoći Europske unije za razdoblje od 1. srpnja do 31. prosinca 2013. godine*, Vlada Republike Hrvatske, 2014.
- *Izvešće o korištenju pretpristupnih programa pomoći Europske unije za razdoblje od 1. siječnja do 30. lipnja 2013. godine*, Vlada Republike Hrvatske, 2013.
- *Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2012.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2012., http://www.cepor.hr/SME%20godisnjak_2013.pdf, preuzeto 11.11.2013.
- *Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2013.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2013., http://www.cepor.hr/Izvesce%20o%20malim%20i%20srednjim%20poduzecima%202013_CEPOR.pdf, preuzeto 10.12.2014.
- *Izvešće opservatorija malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj*, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2013.
- *Kako financirati poslovanje fondovima rizičnog kapitala?*, Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija, Zagreb, 2011.
- *Kako pobuditi rast hrvatskog gospodarstva?*, Klub Ekonomskog instituta, Ekonomski institut, Zagreb, 2014.
- *Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework, European Communities*, 2007., http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/ll-learning/keycomp_en.pdf, preuzeto 25.11.2012.
- *Mjesečni statistički bilten*, 2013., Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2014.
- *Obrazloženje makroekonomskih pokazatelja u 2013. godini*, Hrvatski sabor, Zagreb, 2014.
- *Obrtništvo u brojkama 2014.*, Hrvatska obrtnička komora, Zagreb, 2014.
- *Poduzetnički impuls - Plan poticanja poduzetništva i obrtništva za 2013. godinu*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014.
- *Porezni sustav Republike Hrvatske*, 2013., www.porezna-uprava.hr, preuzeto 08.11.2013.

- Porter, M.E. *The Competitive Advantage of Nation*, New York: The Free Press; London: Macmillan Press, 1990.
- *Poslovni anđeli traže razvijenije tržište kapitalnih fondova*, Lider, 2012., <http://liderpress.hr/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/poslovni-andeli-traze-razvijenije-trziste-kapitalnih-fondova/>, preuzeto 15.11.2012.
- *Prijenos poslovanja – minivodič za poslovnu zajednicu*, CEPOR Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2014.
- *Priopćenje 9.2.1/12 od 31.01.2014.*, Državni zavod za statistiku, 2014.
- *Procjena učinaka pristupanja Europskoj uniji na malo i srednje poduzetništvo u Republici Hrvatskoj* – publikacija izdana u okviru EU projekta Poboljšanje administrativne učinkovitosti na nacionalnoj razini, Ministarstvo gospodarstva rada i poduzetništva, 2012.
- *Procjene stanovništva RH u 2012.*, Priopćenje 7.1.4., Državni zavod za statistiku, 2013.
- *Program poticanja poduzetništva i obrta – Poduzetnički impuls 2014.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2014.
- *Rezultati istraživanja Poslovna očekivanja HUP-a u 2015.*, Hrvatska udruga poslodavaca, 2014., <http://www.hup.hr/ovu-godinu-poslodavci-ocijenili-izrazito-teskom-ne-ocekuju-poboljsanje-ni-u-2015.aspx>, preuzeto 10.12.2014.
- *SBA Fact Sheet Croatia 2014*, European Commission, Enterprise and Industry, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2014/croatia_en.pdf, preuzeto 14.10.2014.
- Sirec, K., Rebernik, M. (eds): „Razvojni potencijali slovenskega podjetništva – Slovenski podjetniški observatorij 2011/2012“, Univerza v Mariboru, Ekonomska – poslovna fakulteta, 2012.
- *Small Business Act for Europe*, European Commission, Enterprise and Industry, 2014. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF>, preuzeto 2.10.2014.
- *Statističke informacije 2014.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2014.
- *Strategija razvoja klastera u RH 2011.-2020.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2011.
- *Strategija razvoja poduzetništva u RH 2013.-2020.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2013.
- *Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014.
- *Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.
- *Strateški plan za razdoblje od 2012.-2014. godine*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2012.
- *Strateški plan za razdoblje od 2013.-2015. godine*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2013.
- *Strukturni i investicijski fondovi*, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, http://www.strukturnifondovi.hr/strukturni-fondovi_2014_2020, preuzeto 13.12.2013.

- *Studija konzultantskog tržišta u Hrvatskoj*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2014.
- *Technology Fast 50 - Powerful connections*, Deloitte, 2014.
- *The Global Gender Gap Report 2014*, World Economic Forum, 2014. <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/>, preuzeto 10.01.2015.
- *Training Needs Analysis for SMEs*, SEECCEL, 2013.
- *Ususret EU fondovima – godišnja konferencija MRRFEU*, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2013., http://www.mrrfeu.hr/UserDocsImages/EU%20fondovi/godisnja%20konferencija%20mrrfeu%202013/Prezentacija_god%20konferencijaMRRFEU.pdf, preuzeto 1.12.2014.
- *Zakon o kreditnim unijama*, Narodne novine, br. 14/06, 25/09, 90/11
- *Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva*, Narodne novine br. 29/02, 63/07, 53/12, 56/13
- *Zakon o računovodstvu*, Narodne novine, br.109/07, 54/13
- *Žene poduzetnice – pokretači stvaranja novih radnih mjesta na području jugoistočne Europe*, SEECCEL, 2014., <http://www.seecel.hr/UserDocsImages/zene-poduzetnice-12557>, preuzeto 1.10.2014.
- www.asoo.hr
- www.azvo.hr
- www.cepor.hr
- www.crane.hr
- www.eacea.ec.europa.eu
- www.ebrd.com/pages/country/croatia.shtml
- www.ec.europa.eu
- www.een.hr
- www.eizg.hr
- www.epp.eurostat.ec.europa.eu
- www.erstebank.hr
- www.eur-lex.europa.eu
- www.fina.hr
- www.globalinnovationindex.org
- www.gtf.hr
- www.hamagbicro.hr
- www.hbor.hr
- www.hgk.hr
- www.hok.hr
- www.hr.gew.co
- www.hrvatski-izvoznici.hr
- www.hukreditneunije.hr

- www.hup.hr
- www.hzz.hr
- www.icelconf.eu
- www.investforthefuture.biz
- www.minpo.hr
- www.nn.hr
- www.pbz.hr
- www.pc-pakrac.hr
- www.pisarovina.hr
- www.porezna-uprava.hr
- www.poslovni-park.hr
- www.prosperus-invest.hr/content/fondovi-za-gospodarsku-suradnju
- www.seecel.hr
- www.strukturnifondovi.hr
- www.tp-vz.hr
- www.transeo-association.eu
- www.vlada.hr
- www.zaba.hr
- www.zakon.hr
- www.zipzg.com

Mišljenje recenzenata

prof.dr.sc. Miroslav Rebernik
Univerza v Mariboru, Slovenija
Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor

“Recenzirani opservatorij hrvatskog malog i srednjeg poduzetništva naslovljen “Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2014”, koji uključuje rezultate GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanja, temelji se na ažurnoj analizi MSP sektora i poduzetničkih procesa u Hrvatskoj. Recenzirana monografija donosi nove, vrijedne informacije o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj, te predstavlja vrijedan izvor ne samo istraživačima, već i donositeljima politika i djelatnicima u obrazovanju. Naime, suvremene, na dokazima utemeljene politike u velikoj se mjeri oslanjaju na vjerodostojne podatke koji omogućuju pouzdane međunarodne usporedbe MSP sektora i poduzetničkih procesa u određenoj zemlji, što je upravo sadržaj kojeg ova monografija nudi. Njena spoznajna vrijednost i opseg noviteta su vrlo dobri, kao i njena metodološka ispravnost i uporabna vrijednost.”

prof.dr.sc. Bahrija Umihanić
Ekonomski fakultet Univerziteta u Tuzli, BiH

“Publiciranje Izvešća o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2014. uključujući rezultate GEM Global Entrepreneurship Monitor istraživanja za Hrvatsku za 2013. godinu smatram izrazito korisnim, najprije za nadležne institucije i javnost o problematici sektora malih i srednjih poduzeća, jer Izvešće predstavlja relevantnu i konzistentnu informacijsku osnovu za donošenje odluka (politika, programa i mjera) koje će rezultirati poboljšanjem uvjeta za poduzetničko djelovanje, omogućiti jačanje i promicanje poduzetničke kulture te rast malih i srednjih poduzeća radi povećanja kapaciteta zapošljavanja, jačeg doprinosa ukupnom prihodu te izvoznom potencijalu Hrvatske. Praksa razvijenih zemalja ukazuje da se kreatori politika usmjerenih na unapređenje stanja gospodarstva oslanjaju na pokazatelje relevantnih istraživanja i preporuke stručnjaka, što dodatno doprinosi značaju ovog Izvešća kao podlozi za promociju pristupa koji se ogleda u stavljanju istraživanja u funkciju definiranja politika razvoja poduzetništva u Hrvatskoj.”

EUROPEAN FUND FOR SOUTHEAST EUROPE

EUROPEAN FUND FOR SOUTHEAST EUROPE
DEVELOPMENT FACILITY

Europski fond za jugoistočnu Europu

Cilj Europskog fonda za jugoistočnu Europu (EFSE) je poticanje gospodarskog razvoja i prosperiteta u regiji jugoistočne Europe, uključujući istočno susjedstvo Europske unije European Eastern Neighbourhood Region, kroz održivo pružanje dodatnog razvojnog financiranja. Fond nudi dugoročne instrumente financiranja kvalificiranim partnerskim kreditnim institucijama kako bi bolje opsluživali potrebe za financiranjem mikro i malih poduzeća i privatnih domaćinstava s niskim prihodima.

EFSE-ove partnerske kreditne institucije su komercijalne banke, mikrofinancijske banke, mikrokreditne organizacije i nebankarske financijske institucije, poput leasing društava. Oni sredstva dobivena od EFSE-a dalje posuđuju krajnjoj ciljnoj skupini Fonda: mikro, mala poduzeća i privatna domaćinstva s niskim prihodima. Sve EFSE-ove partnerske institucije su pažljivo izabrane: osim toga što su financijski stabilne, institucije se prema svojim klijentima moraju odnositi pošteno i transparentno.

Potporu investicijskim aktivnostima EFSE-a pruža EFSE Development Facility (EFSE DF), koji je osnovan 2006. godine kako bi podržavao EFSE-ov mandat razvojnog financiranja. Njegova je misija pružanje djelotvorne, ciljane i inovativne tehničke pomoći kako bi se maksimizirao utjecaj i doseg mandata razvojnog financiranja Fonda u ciljnim zemljama. Usluge izgradnje kapaciteta koje pruža EFSE DF uključuju izgradnju kapaciteta i obuku, potporu financijskom sektoru, kao i primijenjena istraživanja s ciljem jačanja unutarnjih kapaciteta i operacija Fondovih partnerskih kreditnih institucija.

EFSE je prvo javno-privatno partnerstvo ove vrste i prvi privatno upravljani fond u području razvojnog financiranja koji koristi privatna sredstva za financiranje mikro i malih poduzeća u ciljnoj regiji. Fond je 15. prosinca 2005. godine osnovala Njemačka razvojna banka (KfW) od četiri multi-donatorska programa kojima je upravljala. Kapital osiguravaju donatorske agencije, međunarodne financijske institucije i privatni institucionalni investitori, uključujući Savezno ministarstvo za gospodarsku suradnju i razvoj SR Njemačke (BMZ), Europsku Komisiju, Vladu Albanije, SMBCS - podružnicu Središnje banke Armenije za kreditiranje malih i srednjih poduzetnika, Austrijsku razvojnu banku (OeEB), Švicarsku agenciju za razvoj i suradnju (SDC), Dansku međunarodnu razvojnu agenciju (Danida), KfW kao glavnog investitora, Međunarodnu financijsku korporaciju (IFC), Nizozemsku razvojnu banku (FMO), Europsku banku za obnovu i razvoj (EBRD), Europsku investicijsku banku (EIB), Sal. Oppenheim i Deutsche Bank.

Za više informacija o EFSE i EFSE DF, molimo posjetite: <http://www.efse.lu>

CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva je neovisni policy centar koji se bavi problematikom malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. CEPOR je osnovan 2001. godine na temelju sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo Hrvatska.

Institucionalni osnivači CEPORa su: Ekonomski institut Zagreb, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku - Ekonomski fakultet u Osijeku, Institut za međunarodne odnose Zagreb, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora, REDEA Razvojna agencija Međimurje – Čakovec, IDA Istarska razvojna agencija – Pula, Centar za poduzetništvo Osijek, Institut Otvoreno društvo Hrvatska i UHIPU Udruga hrvatskih institucija za poticanje poduzetništva.

Misija CEPORa je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. CEPOR želi doprinijeti oblikovanju poduzetničke kulture, te stvaranju stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje.

CEPOR

Centar za politiku razvoja malih i srednjih
poduzeća i poduzetništva

